

สำนักงานอัยการสูงสุด
สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน

คู่มือการจัดการมรดก สำหรับประชาชน

“ประชาชนในที่บางส่วนนั้น ไม่ทราบถึงกฎหมาย ด้วยเหตุที่
เจ้าหน้าที่หรือฝ่ายปกครองไม่ได้มีโอกาสไปชี้แจง
และประชาชนเหล่านั้นก็ไม่มีโอกาสที่จะทราบว่าเราจะวาง
หลักเกณฑ์ไว้อย่างไร อันนี้เป็นปัญหาใหญ่ที่จะให้ปกครอง
หรือความเรียบร้อยเกิดขึ้นได้ก็ต้องนำความรู้ไปถึงประชาชน”

พระบรมราชาวาท

ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชรัชกาลที่ ๙

พระราชทานแก่คณะกรรมการจัดงาน “นิติศาสตร์รำลึก”

ครั้งที่ ๒ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

๒๔ กรกฎาคม ๒๕๑๓

คำนำ

ภารกิจของพนักงานอัยการและสำนักงานอัยการสูงสุด คือการอำนวยความยุติธรรมการรักษากฎหมาย ผลประโยชน์ของรัฐ การคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภารกิจในการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน สำนักงานอัยการสูงสุด โดยสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนได้รับความเชื่อถือและความไว้วางใจจากประชาชนที่มาขอรับบริการจากงานคุ้มครองสิทธิเป็นจำนวนมาก ในเรื่องของการจัดการมรดก การร้องขอเกี่ยวกับฐานะของบุคคลในเรื่องของคนสาบสูญ คนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ และอื่นๆ เป็นต้น ซึ่งการดำเนินภารกิจดังกล่าว ยังรวมถึงการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนเพื่อให้รู้ถึงสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบตามขอบข่ายของกฎหมาย

ตามภารกิจของพนักงานอัยการและสำนักงานอัยการสูงสุดดังกล่าว สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน จึงได้จัดทำหนังสือ “คู่มือการจัดการมรดกสำหรับประชาชน” ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความรู้ทางกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องมรดกแก่ประชาชน และเป็นการคุ้มครองสิทธิประชาชนในเรื่องมรดกอีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งหนังสือนี้ได้มีการค้นคว้าเรียบเรียงคำอธิบายที่ไม่ยุ่งยากและไม่สลับซับซ้อน อ่านเข้าใจง่าย มีเนื้อหาสาระ

ด้วยคุณค่าและประโยชน์จากหนังสือนี้ สำนักงานอัยการสูงสุด โดยสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน ได้จัดพิมพ์ขึ้นเผยแพร่ แจกจ่ายแก่ประชาชนผู้สนใจมาแล้วหลายครั้ง และในครั้งนี้ได้จัดพิมพ์ใหม่โดยปรับปรุงแก้ไขและเพิ่มเติมเนื้อหาเกี่ยวกับการทำพินัยกรรม ความสามารถของผู้ทำพินัยกรรม และผู้รับพินัยกรรม รวมทั้งประเภท สิทธิ และความรับผิดชอบของผู้รับพินัยกรรม ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนผู้สนใจมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำพินัยกรรมและการจัดการมรดกมากขึ้น

สำนักงานอัยการสูงสุด โดยสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือ “คู่มือการจัดการมรดกสำหรับประชาชน” นี้จะอำนวยประโยชน์และบังเกิดผลต่อประชาชนในความรู้ความเข้าใจกฎหมายมากขึ้น และก่อให้เกิดความเป็นธรรมในครอบครัว ชุมชน สังคม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

สำนักงานอัยการสูงสุด

พ.ศ. ๒๕๖๔

สารบัญ

หน้า

๑. หลักการเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดก

ความนำ

๑. ทรัพย์สินมรดก.....	๑
๒. หลักการแบ่งปันทรัพย์สินมรดก.....	๒
๓. การเป็นทายาทเริ่มเมื่อมีสภาพบุคคล.....	๒
๔. กรณีผู้ตายไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้.....	๒
๕. กรณีผู้ตายได้ทำพินัยกรรมไว้.....	๘

๒. การทำพินัยกรรม

๑. ความสามารถของผู้ทำพินัยกรรม.....	๑๑
๒. ความสามารถของผู้รับพินัยกรรม.....	๑๒
๓. ประเภทของผู้รับพินัยกรรม.....	๑๓
๓.๑ ผู้รับพินัยกรรมลักษณะทั่วไป.....	๑๓
๓.๒ ผู้รับพินัยกรรมลักษณะเฉพาะ.....	๑๓
๓.๓ สิทธิและความรับผิดชอบของผู้รับพินัยกรรมลักษณะทั่วไปและผู้รับพินัยกรรมลักษณะเฉพาะ.....	๑๓

๓. แบบพินัยกรรม

๑. พินัยกรรมแบบธรรมดา.....	๑๕
๒. พินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ.....	๑๖
๓. พินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง.....	๑๖
๔. พินัยกรรมแบบเอกสารลับ.....	๑๗
๕. พินัยกรรมแบบทำด้วยวาจา.....	๑๗
๖. พินัยกรรมที่บุคคลสัญชาติไทยทำในต่างประเทศ.....	๑๘
๗. พินัยกรรมทำในภาวะการรบหรือสงคราม.....	๑๘
๘. ข้อสังเกตในเรื่องแบบพินัยกรรม.....	๑๙
๙. ตัวอย่างพินัยกรรม.....	๒๑
๙.๑ พินัยกรรมแบบผู้อื่นเขียน (แบบธรรมดา).....	๒๒
๙.๒ พินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ.....	๒๓
๙.๓ พินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง.....	๒๔

๔. การยื่นคำร้องขอให้ศาลตั้งผู้จัดการมรดก

๑. กฎหมายที่เกี่ยวข้อง.....	๒๘
๒. เหตุในการยื่น.....	๓๐
๓. อำนาจของพนักงานอัยการที่จะยื่นคำร้องขอให้ศาลตั้งผู้จัดการมรดก.....	๓๐
๔. เขตอำนาจศาล.....	๓๑

สารบัญ

หน้า

๕. การไต่สวนคดีขอตั้งผู้จัดการมรดกผ่านระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ.....	๓๑
(Video Conference) โดยพนักงานอัยการเป็นผู้ยื่นคำร้อง	
- แผนผังแสดงขั้นตอนการไต่สวนคดีขอตั้งผู้จัดการมรดกผ่านระบบการประชุมทางไกล.....	๓๒
ผ่านจอภาพ (Video Conference) กรณีพนักงานอัยการเป็นผู้ยื่นคำร้อง	
- เอกสารการดำเนินโครงการพัฒนาระบบการพิจารณาคดี (คดีจัดการมรดก).....	๓๓
- บันทึกข้อตกลงความร่วมมือว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิและให้การช่วยเหลือทางกฎหมาย.....	๔๓
แก่ประชาชนในคดีขอจัดการมรดก ระหว่าง สำนักงานศาลยุติธรรม กับ สำนักงานอัยการสูงสุด	
๖. เขตอำนาจศาลในการยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกในกรุงเทพมหานคร.....	๔๘
๗. เอกสารที่ต้องนำมายื่นในการร้องขอเป็นผู้จัดการมรดก.....	๔๙
ตัวอย่างหนังสือให้ความยินยอมในการร้องขอจัดการมรดก.....	๕๐
ตัวอย่างหนังสือสละมรดก.....	๕๓
ตัวอย่างบัญชีเครือญาติ.....	๕๕
๕. ข้อควรรู้เกี่ยวกับการจัดการมรดก	
๑. การจดทะเบียนสิทธินิติกรรมประเภทมรดกและประเภทผู้จัดการมรดก.....	๕๖
ตามประมวลกฎหมายที่ดิน	
๒. คำแนะนำข้อกฎหมายที่ควรรู้เกี่ยวกับการจัดการมรดกของผู้จัดการมรดก.....	๕๘
ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก	
๒.๑ หน้าที่ผู้จัดการมรดก.....	๕๘
๒.๒ ความรับผิดชอบของผู้จัดการมรดก.....	๖๐
๒.๓ การเพิกถอนผู้จัดการมรดก.....	๖๐
๒.๔ สิทธิเจ้าหนี้กองมรดกและลำดับหนี้กองมรดก.....	๖๑
๒.๕ ทายาท.....	๖๑
๒.๖ วิธีการแบ่ง.....	๖๒
๒.๗ อายุความ.....	๖๒
๒.๘ มรดกที่ไม่มีผู้รับ.....	๖๓
๒.๙ ข้อควรระวังในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้จัดการมรดก.....	๖๓
๒.๑๐ ปฏิทินตารางเวลาปฏิบัติหน้าที่ของผู้จัดการมรดกและตัวอย่างบัญชีทรัพย์สินมรดก.....	๖๔
๒.๑๑ บทสรุปย่อการจัดการมรดก.....	๖๖
๒.๑๒ บทความผิดและบทกำหนดโทษทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับผู้จัดการมรดก.....	๖๗
ตามประมวลกฎหมายอาญา	
ภาคผนวก	
คำพิพากษาศาลฎีกาที่น่าสนใจ.....	๗๓
สำนักงานที่ให้บริการช่วยเหลือทางกฎหมายของสำนักงานอัยการสูงสุด.....	๘๔

๑. หลักการเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดก

ความนำ

มนุษย์เราเมื่อเกิดมาก็ต้องประกอบสัมมาอาชีพ ตั้งหลักฐานและมีครอบครัวเพื่อดำรงเผ่าพันธุ์และรักษาทรัพย์สินสมบัติที่ทำมาหาได้ไว้ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่วงศ์ตระกูล โดยต้องการที่จะให้สมบัติที่ตนทำมาหาได้ดังกล่าวตกได้แก่บุคคลที่ตนรัก และในประการนี้เอง หากจะถามดูตัวเองว่ารักใคร่มากที่สุด ส่วนใหญ่ก็มักจะตอบกันว่า รักลูก พ่อ แม่ พี่น้อง ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา หรือภรรยา และคงมีจำนวนอีกไม่น้อยเช่นกันที่จะตอบว่าบุคคลที่กล่าวมาแล้วไม่รักใครเลย ความจริงอาจเป็นบุคคลซึ่งอาจจะไม่ได้เป็นญาติพี่น้องของตนเอง หรืออาจจะเป็นนิติบุคคล เช่น ทบวงการเมือง วัฒนาอาราม ห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียนแล้วบริษัทจำกัด สมาคม มูลนิธิซึ่งได้รับจดทะเบียนแล้ว ตามความนึกคิดและเจตนาดังกล่าว กฎหมายได้บัญญัติเอาไว้แล้วในเรื่องมรดก ดังนั้น จึงมีข้อที่ควรพิจารณาว่า ทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ หรือที่ได้รับมรดกตกมาเป็นทอดๆสมควรจะจัดการอย่างไร เพื่อจะมีให้เกิดข้อพิพาทระหว่างทายาทอันเป็นปัญหายุ่งยากในภายหลังที่ตนเองได้ตายไปแล้ว และเพื่อป้องกันปัญหาดังกล่าว จึงสมควรที่จะได้ทำพินัยกรรมกำหนดการเผื่อตายไว้เมื่อตนเองตายไปแล้ว ทรัพย์สินซึ่งเป็นมรดกจะให้ตกทอดได้แก่ใครบ้าง

ในที่นี้ได้เลือกเอาเรื่องมรดกมากล่าวให้ทราบ เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญและน่าสนใจ ซึ่งไม่เฉพาะแต่ผู้สูงอายุเท่านั้นที่ควรทราบ แม้แต่คนหนุ่มสาวก็ควรจะได้ทราบด้วย ทั้งนี้เพราะคดีที่ขึ้นมาสู่การพิจารณาของศาลมีอยู่เป็นจำนวนมากที่เป็นคดีที่พิพาทกันเรื่องมรดก ทั้งนี้ เป็นเพราะเกิดจากการขัดแย้งในระหว่างทายาทของผู้ตาย โดยต่างอ้างว่าตนควรเป็นผู้ได้รับมรดกแต่เพียงผู้เดียว หรือควรจะได้รับทรัพย์สินมรดกที่มีค่ามากกว่า ทายาทคนอื่น ทำให้ต้องเสียเวลาในการประกอบอาชีพ และต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี ซึ่งในคดีดังกล่าว บางคดีอาจจะต้องใช้เวลาถึง ๑๐ ปีก็ได้ ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันมิให้เรื่องดังกล่าวเกิดขึ้นจึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องมีการทำพินัยกรรมไว้ โดยเลือกเอาเองว่าจะทำแบบไหน ซึ่งไม่ว่าจะเป็นแบบไหนก็มีผลบังคับได้ทั้งสิ้น และใครขอให้เลิกล้มความคิดซึ่งมีมาแต่ดั้งเดิมได้แล้วในความคิดที่ว่าการทำพินัยกรรมเป็นการสาปแช่งตนเองให้ตายเร็วขึ้น ซึ่งความจริงแล้วการทำพินัยกรรมไว้เป็นสิ่งที่ดี เป็นการกระทำที่รอบคอบไม่ประมาท สมดังปัจฉิมโอวาทของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ว่า “จะยังกิจทั้งปวงด้วยความไม่ประมาท”

๑. ทรัพย์สินมรดก

๑.๑ ทรัพย์สินมรดก คือ ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย ตลอดทั้งสิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบต่างๆ เว้นแต่ตามกฎหมาย หรือว่าโดยสภาพแล้วเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๐๐)

ตัวอย่าง ผู้ตายทำสัญญาประกันชีวิตไว้กับบริษัทประกันชีวิต โดยระบุภริยาเป็นผู้รับประโยชน์ ปรากฏว่าภริยาผู้ตายถึงแก่ความตายก่อนผู้ตาย เมื่อผู้ตายถึงแก่ความตาย บริษัทประกันชีวิตส่งจ่ายตัวแลกเงินระบุชื่อภริยาผู้ตายเป็นผู้รับเงิน ดังนี้ เงินตามสัญญาประกันชีวิตมิใช่ทรัพย์สินที่ผู้ตายมีอยู่ในขณะถึงแก่ความตาย จึงไม่ใช่มรดกของผู้ตาย ส่วนภริยาผู้ตายซึ่งเป็นผู้รับประโยชน์ตามกฎหมายประกันภัยก็ถึงแก่ความตายไปก่อนผู้ตาย ย่อมไม่อยู่ในฐานะผู้รับประโยชน์ที่จะได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิต สิทธิของภริยาผู้ตายที่จะได้รับเงินตามกรมธรรม์ประกันภัยยังไม่เกิดขึ้น เงินตามตัวแลกเงินจึงไม่เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทของภริยาผู้ตาย

แม้เงินตามตัวแลกเงินจะมีใช้ทรัพย์สินมรดกของผู้ตาย แต่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ ลักษณะมรดก เป็นบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งในอันที่จะใช้บังคับแก่เงินตามสัญญาประกันชีวิต เงินตามตัวแลกเงินจึงควรตกแก่ทายาทโดยธรรมของผู้ตายเสมือนหนึ่งเป็นทรัพย์สินมรดก (คำพิพากษาฎีกาที่ ๘๒๑/๒๕๕๔)

๒. หลักการแบ่งปันทรัพย์สินมรดก

(๑) ถ้าผู้ตายมีคู่สมรส และคู่สมรสยังมีชีวิตอยู่ ให้แบ่งปันสินสมรสระหว่างสามีภรรยา ก่อน (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๒๕, ๑๕๓๓)

(๒) เมื่อแบ่งปันระหว่างสามีภรรยาแล้ว เฉพาะส่วนของผู้ตาย คือ ทรัพย์สินมรดกที่จะต้องนำไปแบ่งปันระหว่างทายาท (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๒๖)

๓. การเป็นทายาทเริ่มเมื่อมีสภาพบุคคล

สภาพบุคคลย่อมเริ่มแต่เมื่อคลอดและอยู่รอดเป็นทารก สิ้นสุดลงเมื่อตาย (ป.พ.พ. มาตรา ๑๕)

บุคคลธรรมดาจะเป็นทายาทได้ต่อเมื่อมีสภาพบุคคลในเวลาที่เขาถึงแก่ความตาย ให้ถือว่าเด็กที่เกิดมารอดอยู่ภายในสามร้อยสิบวันนับแต่เวลาที่เขามรดกถึงแก่ความตายนั้นเป็นทารกในครรภ์มารดา อยู่ในเวลาที่เขามรดกถึงแก่ความตาย (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๐๔)

หมายความว่า บุคคลธรรมดาจะมีสิทธิรับมรดกได้ต้องมีสภาพบุคคลก่อน แต่ทารกในครรภ์มารดา ก็สามารถมีสิทธิต่างๆ ได้ หากว่าภายหลังคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก เช่น นาย ก. เป็นบิดาของเด็กชาย ข. เมื่อนาย ก. ถึงแก่ความตาย ทรัพย์สินมรดกของนาย ก. จะตกทอดแก่เด็กชาย ข. แต่หากนาย ก. เสียชีวิตในขณะที่เด็กชาย ข. บุตรยังอยู่ในครรภ์ภริยาของนาย ก. เด็กชาย ข. ยังอยู่ในฐานะทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกอีกหรือไม่ก็ต้องดูว่าเด็กชาย ข. เมื่อคลอดแล้วเกิดมารอดอยู่เป็นทารกหรือไม่ ถ้าวอดอยู่เป็นทารก เด็กชาย ข. ก็มีสิทธิได้รับมรดก ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๐๔ ประกอบมาตรา ๑๕

๔. กรณีผู้ตายไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้

เมื่อบุคคลใดถึงแก่ความตายโดยไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ มรดกของบุคคลนั้นจะตกทอดแก่ทายาทโดยธรรม และคู่สมรส

๔.๑ ทายาทโดยธรรมซึ่งมีสิทธิรับมรดก มี ๖ ลำดับ (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๒๙)

๑. ผู้สืบสันดาน
๒. บิดามารดา
๓. พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน
๔. พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน
๕. ปู่ ย่า ตา ยาย
๖. ลุง ป้า น้า อา

แม้ผู้ตายมีทายาทโดยธรรมเหลืออยู่ทั้ง ๖ ลำดับดังกล่าว ก็ไม่ได้หมายความว่าทายาทโดยธรรมทั้ง ๖ ลำดับ จะได้รับมรดกของผู้ตายเท่าๆ กัน แต่กฎหมายกำหนดให้ทายาทโดยธรรมของผู้ตายที่อยู่ในลำดับต้นมีสิทธิได้รับมรดกก่อน ส่วนทายาทโดยธรรมในลำดับถัดไปไม่มีสิทธิได้รับมรดกของผู้ตายเลย อย่างไรก็ตาม มีข้อยกเว้นที่กฎหมายกำหนดไว้ให้ทายาทโดยธรรมที่อยู่ในลำดับถัดลงไปมีสิทธิได้รับมรดกของผู้ตายได้ คือ ผู้ตายมีทายาทโดยธรรมทั้งผู้สืบสันดาน (ลำดับที่ ๑) และบิดามารดา (ลำดับที่ ๒) กรณีเช่นนี้ บิดามารดาของผู้ตายมีสิทธิรับมรดกเช่นเดียวกับผู้สืบสันดานของผู้ตาย (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๓๐)

กรณีทายาทโดยธรรมลำดับที่ ๑, ๓, ๔, ๖ ถึงแก่ความตายก่อนเจ้ามรดก ผู้สืบสันดานของทายาทโดยธรรมดังกล่าวนั้นรับมรดกแทนที่ได้ (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๓๙)

๔.๒ คู่สมรสซึ่งมีสิทธิรับมรดก

คู่สมรสต้องยังมีชีวิตอยู่ และจดทะเบียนสมรสโดยชอบด้วยกฎหมาย ถือเป็นทายาทโดยธรรมที่มีสิทธิรับมรดกของผู้ตายที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นพิเศษ จึงมีสิทธิได้รับมรดกของผู้ตายเสมอ ทั้งนี้ สิทธิที่จะได้รับส่วนแบ่งจากกองมรดกนั้น มากน้อยประการใด เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้ แต่ถ้าทายาทโดยธรรมทั้ง ๖ ลำดับไม่มีชีวิตเหลืออยู่เลย คู่สมรสมีสิทธิได้รับมรดกทั้งหมด (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๒๙, ๑๖๓๕)

๔.๓ กรณีผู้ตายมีทายาทโดยธรรมลำดับเดียว (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๓๓)

ผู้ตายมีทายาทโดยธรรมในลำดับเดียวกันหลายคน ทายาทโดยธรรมเหล่านั้นมีสิทธิได้รับมรดกคนละเท่าๆ กัน หากลำดับหนึ่งมีทายาทโดยธรรมคนเดียว ทายาทโดยธรรมคนนั้นมีสิทธิได้รับมรดกทั้งหมด

ตัวอย่าง นายแดงมีเงินมรดก ๔๐,๐๐๐ บาท มีลุง ป้า น้า อา เป็นทายาทโดยธรรมซึ่งมีสิทธิรับมรดก หากนายแดงถึงแก่ความตายโดยไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ ลุง ป้า น้า อา จะได้รับมรดกจำนวน ๑๐,๐๐๐ บาท คนละเท่าๆ กัน

๔.๔ กรณีผู้ตายมีทายาทโดยธรรม ลำดับที่ ๑ ผู้สืบสันดานหลายชั้น (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๓๔ (๑))

ในกรณีที่ผู้ตายมีผู้สืบสันดาน (ทายาทโดยธรรมลำดับที่ ๑) หลายชั้น เช่น ผู้ตายมีลูกและหลาน ทั้งลูกและหลานต่างเป็นผู้สืบสันดานของผู้ตาย แต่กฎหมายกำหนดให้บุตรของผู้ตายเท่านั้นที่มีสิทธิรับมรดกของผู้ตาย ส่วนหลานซึ่งเป็นผู้สืบสันดานด้วย แต่เป็นชั้นถัดลงไป จะรับมรดกได้ก็แต่โดยอาศัยสิทธิรับมรดกแทนที่

ตัวอย่าง นาย ก. ผู้ตาย มีนายดำเป็นบุตร และมีนายขาวเป็นบุตรของนายดำเป็นหลานผู้ตาย มีมรดกเป็นเงิน ๔๐๐,๐๐๐ บาท หากนาย ก. ถึงแก่ความตายโดยไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ มรดกทั้งหมดจะตกทอดแก่บุตร คือนายดำคนเดียว ไม่ตกทอดแก่นายขาว แต่หากก่อนที่นาย ก. จะเสียชีวิต นายดำบุตรได้ถึงแก่ความตายไปก่อนแล้ว เช่นนี้ นายขาวซึ่งเป็นหลานเข้ารับมรดกแทนที่ มีสิทธิรับมรดกทั้งหมดของนาย ก.

๔.๕ การแบ่งปันทรัพย์มรดกระหว่างทายาทโดยธรรมในลำดับต่างๆ และชั้นต่างๆ (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๒๙ - ๑๖๓๑) และคู่สมรส (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๓๕ - ๑๖๓๘)

ดังที่ได้กล่าวไว้ในเรื่องลำดับทายาทโดยธรรมเบื้องต้นแล้วว่า トラบิตทายาทโดยธรรมในลำดับต้นยังมีชีวิตอยู่ หรือมีผู้เข้ารับมรดกแทนที่ ทายาทโดยธรรมลำดับถัดลงไปไม่มีสิทธิรับมรดกเลย

๔.๖ กรณีผู้ตายมีทายาทในลำดับต่างๆ

ตัวอย่าง นาย ก. มีเงินอยู่ก่อนตายจำนวน ๔๐,๐๐๐ บาท นาย ก. มีบุตร ๒ คน คือ นายเขียว และนายขาว และยังมีบิดาและมารดาซึ่งยังมีชีวิตอยู่ ๒ คน คือ นายสี และนางสม นอกจากนี้ นาย ก. ยังมีปู่ ย่า ตา ยาย และ ลุง ป้า น้า อา ซึ่งยังมีชีวิตอยู่ทุกคน

นายเขียว และนายขาว เป็นบุตร (ทายาทโดยธรรมลำดับที่ ๑) จึงมีสิทธิได้รับมรดกก่อนแต่อย่างไรก็ตาม นายสี และนางสม เป็นบิดามารดา (ทายาทโดยธรรมลำดับที่ ๒) ก็มีสิทธิได้รับส่วนแบ่งมรดกด้วย เพราะกฎหมายกำหนดให้มีสิทธิได้รับมรดกเสมือนหนึ่งว่าเป็นทายาทชั้นบุตร ดังนั้น นายเขียว นายขาว นายสี และนางสม จึงมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งมรดกคนละ ๑๐,๐๐๐ บาท เท่าๆ กัน

ส่วน ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา ของผู้ตายที่ยังมีชีวิตอยู่ทุกคน เป็นทายาทลำดับที่ ๕ และลำดับที่ ๖ ไม่มีสิทธิได้รับมรดกเลย

๔.๗ กรณีผู้ตายมีทั้งทายาทโดยธรรมและคู่สมรส

อย่างที่ได้อ้างไว้แล้วข้างต้นว่าคู่สมรสมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งมรดกเสมอ ทั้งนี้ สัดส่วนที่จะได้รับมรดกเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๓๕ (๑) (๒) (๓)

ถ้าทายาทโดยธรรมลำดับที่ ๑ ยังมีชีวิตอยู่ หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ คู่สมรสมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งเสมือนหนึ่งว่าตนเป็นทายาทชั้นบุตร

ถ้าทายาทโดยธรรมลำดับที่ ๒ มีชีวิตอยู่ หรือทายาทโดยธรรมลำดับที่ ๓ ยังมีชีวิตอยู่ หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ แล้วแต่กรณี คู่สมรสมีสิทธิได้รับมรดกครึ่งหนึ่ง

ถ้าทายาทโดยธรรมลำดับที่ ๔ หรือ ๖ มีชีวิตอยู่ หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ หรือทายาทโดยธรรมลำดับที่ ๕ ยังมีชีวิตอยู่ แล้วแต่กรณี คู่สมรสมีสิทธิได้รับมรดกสองส่วนในสามส่วน

ตัวอย่างที่ ๑ (ผู้ตายมีบุตรและภริยา) นาย ก. มีเงินมรดกอยู่ก่อนตาย จำนวน ๒๐,๐๐๐ บาท มีคู่สมรส คือ นางสวย และมีบุตร ๑ คน คือ นายดำ หากนาย ก. ตาย โดยไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ เงินมรดกจำนวน ๒๐,๐๐๐ บาท จะแบ่งปันกันตามกฎหมาย ดังนี้

นายดำเป็นบุตร (ทายาทโดยธรรมลำดับที่ ๑) มีสิทธิได้รับมรดก ส่วนของนางสวย มีสิทธิได้ส่วนแบ่งเสมือนหนึ่งว่าเป็นทายาทชั้นบุตร ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๓๕ (๑) ดังนั้น นายดำและนางสวยจึงได้รับมรดกคนละ ๑๐,๐๐๐ บาท เท่าๆ กัน

ตัวอย่างที่ ๒ (ผู้ตายมีบิดามารดาและภริยา) นาย ก.มีเงินมรดกอยู่ก่อนตาย จำนวน ๖๐๐,๐๐๐ บาท มีนาย ข. และนาง ค. เป็นบิดามารดา และมีนาง ง. เป็นคู่สมรส หากนาย ก. ตาย โดยไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ เงินมรดกจำนวน ๖๐๐,๐๐๐ บาท จะแบ่งปันกันตามกฎหมาย ดังนี้

นาย ข. และนาง ค. เป็นบิดามารดา (ทายาทโดยธรรมลำดับที่ ๒) มีสิทธิได้รับมรดก ส่วนนาง ง. เป็นคู่สมรส มีสิทธิได้กึ่งหนึ่ง ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๓๕ (๒) ดังนั้น นาง ง. มีสิทธิได้รับเงินมรดก จำนวน ๓๐๐,๐๐๐ บาท ส่วนที่เหลืออีกกึ่งหนึ่งจำนวน ๓๐๐,๐๐๐ บาท นาย ข.และ นาง ค. ได้รับมรดกคนละ ๑๕๐,๐๐๐ บาท เท่าๆ กัน

ตัวอย่างที่ ๓ (ผู้ตายมีพี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกันและภริยา) นาย ก. มีเงินมรดกอยู่ก่อนตาย จำนวน ๙๐๐,๐๐๐ บาท มีนาย ข. เป็นพี่ชายร่วมบิดา มีนางสาว ค. เป็นน้องสาวร่วมมารดา และมีนาง ง. เป็นคู่สมรส หากนาย ก. ตายโดยไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ เงินมรดกจำนวน ๙๐๐,๐๐๐ บาท จะแบ่งกันตามกฎหมาย ดังนี้

นาย ข. และนางสาว ค. เป็นพี่น้องร่วมบิดา หรือมารดาเดียวกัน (ทายาทโดยธรรมลำดับที่ ๔) มีสิทธิได้รับมรดก ส่วนนาง ง. เป็นคู่สมรสมีสิทธิได้รับสองส่วนในสามส่วน ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๓๕ (๓) ดังนั้น นาง ง. มีสิทธิได้รับเงินมรดกจำนวน ๖๐๐,๐๐๐ บาท ส่วนที่เหลืออีกหนึ่งส่วนจำนวน ๓๐๐,๐๐๐ บาท นาย ข. และนาง ค. ได้รับมรดกคนละ ๑๕๐,๐๐๐ บาท เท่าๆ กัน

๔.๘ ผู้สืบสันดาน ทายาทโดยธรรมลำดับที่๑ ในกรณีที่เป็นบุตรจะมีสิทธิรับมรดกได้ต้องเป็นบุตรในกรณีดังต่อไปนี้

บุตรที่ขอบด้วยกฎหมาย ได้แก่บุตรที่เกิดจากบิดามารดาที่ได้จดทะเบียนสมรสกัน หากไม่ได้จดทะเบียนสมรสกัน บุตรนั้นจะเป็นบุตรที่ขอบด้วยกฎหมายเฉพาะของมารดาเท่านั้น (ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๕๖) แต่บุตรนั้นจะเป็นบุตรขอบด้วยกฎหมายได้หากภายหลังบิดามารดาจดทะเบียนสมรสกัน หรือบิดาได้จดทะเบียนรับรองว่าบุตรนั้นเป็นบุตรของตน หรือมีคำพิพากษาว่าบุตรนั้นเป็นบุตรของบิดา (ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๔๗)

บุตรบุญธรรม ซึ่งผู้รับบุญธรรมได้จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมโดยขอบด้วยกฎหมายแล้ว (ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๔๘/๒๗)

ตัวอย่าง บันทึกด้านหลังของทะเบียนสมรส เจ้าหน้าที่ได้บันทึกถ้อยคำที่ผู้คัดค้านและผู้ตายให้ไว้ว่า คู่สมรสทั้งสองฝ่ายมีความสมัครใจและเต็มใจที่จะจดทะเบียนสมรสกัน โดยทั้งคู่คัดค้านและผู้ตายได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน ทั้งบันทึกด้านหลังทะเบียนสมรส นายทะเบียนได้ทำในวันและเวลาเดียวกันต่อเนื่องกับรายการจดทะเบียนสมรสด้านหน้า จึงถือว่าผู้คัดค้านและผู้ตายได้ให้ถ้อยคำและปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งกฎหมายในเรื่องการจดทะเบียนสมรสด้วยความยินยอมของทั้งสองฝ่ายโดยถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ความบกพร่องที่ผู้ตายมิได้ลงลายมือชื่อไว้ที่ด้านหน้าทะเบียนสมรส ในเรื่องลายมือชื่อผู้ร้องขอจดทะเบียน ยังไม่เป็นเหตุถึงกับทำให้การจดทะเบียนสมรสนั้นไม่สมบูรณ์และตกเป็นโมฆะ

การจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๙๘/๒๐ และ ๑๕๙๘/๒๑ ประกอบ พ.ร.บ.จดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. ๒๔๗๘ มาตรา ๒๒ ที่ต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดานั้น มิได้บังคับว่า ความยินยอมต้องทำเป็นหนังสือหรือต้องมีลายมือชื่อของบิดามารดาให้ความยินยอมแต่อย่างใด เมื่อข้อเท็จจริง ได้รับความว่า ม. ซึ่งเป็นมารดาของเด็กหญิง อ. และเด็กชาย ส. ได้ให้ความยินยอมในการที่ผู้ตายจดทะเบียนรับ เด็กหญิง อ. และเด็กชาย ส. เป็นบุตรบุญธรรม แม้ ม. จะไม่ได้ลงลายมือชื่อในทะเบียนรับบุตรบุญธรรม การรับบุตรบุญธรรมของผู้ตายก็ชอบด้วยกฎหมายดังกล่าว

เด็กหญิง อ. และเด็กชาย ส. มีฐานะอย่างเดียวกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของผู้ตาย ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๘๖ (เดิม) หรือ ๑๕๙๘/๒๘ (ใหม่) และถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายตาม มาตรา ๑๖๒๗ ย่อมเป็นทายาทโดยธรรมอันดับ (๑) ตามมาตรา ๑๖๒๙ วรรคหนึ่ง ผู้ร้องจึงไม่เป็นทายาทและ ผู้มีส่วนได้เสียในมรดกของผู้ตาย ไม่มีอำนาจร้องขอจัดการมรดก (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๗๓๔/๒๕๔๘)

๔.๙ บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว เช่น ชาย-หญิง ได้เสียกันและคลอดบุตร ต่อมาชายรับเด็ก ไปให้การเลี้ยงดู ให้การศึกษา ให้ใช้นามสกุล กรอกแบบเสียภาษีเงินได้ ภงด.๙ ว่าเป็นบุตรและเบิกเงินช่วย ค่าเล่าเรียนบุตร เช่นนี้ ถือว่าเป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๔๙/๒๕๐๐, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๘๙๖/๒๕๔๙)

ตัวอย่าง แม้ผู้ร้องจะมีใช้ทายาทของผู้ตาย แต่ผู้ตายมีบุตรที่เกิดจากภริยาโดยไม่ได้จดทะเบียน สมรส ๒ คน คือ ล. และผู้คัดค้าน สำหรับ ล. นั้น ตามสำเนาทะเบียนบ้านระบุไว้ชัดว่า ล. เป็นบุตรผู้ตาย โดยใช้ชื่อสกุลเดียวกัน และมีชื่อพักอาศัยอยู่บ้านเดียวกันกับผู้ตายมาโดยตลอดจนกระทั่งผู้ตายถึงแก่ความตาย ถือได้ว่าผู้ตายได้รับรองว่า ล. เป็นบุตรผู้ตาย ล. จึงเป็นบุตรนอกกฎหมายที่ผู้ตายได้รับรองแล้ว และเป็น ผู้สืบสันดานเหมือนบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของผู้ตาย ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๒๗ ทั้งเป็นทายาทมีสิทธิได้รับ มรดกเช่นเดียวกับผู้คัดค้าน ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๒๙ (๑) เมื่อผู้ตายถึงแก่ความตาย ทรัพย์มรดกของผู้ตาย ย่อมตกทอดแก่ ล. ด้วย เมื่อ ล. ถึงแก่ความตาย ทรัพย์มรดกของผู้ตายส่วนดังกล่าวจึงตกทอดไปยัง ป. ผู้เป็นมารดา ต่อมา ป. ถึงแก่ความตายอีก ทรัพย์มรดกส่วนนี้ย่อมตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของ ป. ผู้ร้องเป็นทายาท โดยเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของ ป. ย่อมเป็นผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์มรดกของผู้ตายด้วย ผู้ร้องจึงมี สิทธิร้องต่อศาลขอให้ตั้งผู้จัดการมรดกได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๑๓ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๘๙๖/๒๕๔๙)

การนำหญิงไปคลอดที่โรงพยาบาล หมั้นไปเยี่ยมและรับกลับบ้าน จนกระทั่งขอให้แพทย์ประจำ ตำบลตั้งชื่อเด็กที่คลอดให้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๓๕/๒๕๐๙)

การอุปการะเลี้ยงดู ให้การศึกษาแก่เด็ก (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๓๖/๒๕๑๘, คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๙๙๗/๒๕๔๙)

ตัวอย่าง ว. ได้เบิกความเกี่ยวกับการทำพินัยกรรมของผู้ตายสอดคล้องกับคำให้การในชั้นสอบสวน โดย ว. ยืนยันว่า ขณะที่ ว. ลงลายมือชื่อเป็นพยานในพินัยกรรมนั้นได้มีการจัดพิมพ์ข้อความและมีบุคคลอื่น ลงลายมือชื่อในช่องผู้ทำพินัยกรรมและช่องพยานมาก่อนแล้ว อ. จึงได้นำพินัยกรรมมาให้ ว. ลงลายมือชื่อ เป็นพยาน แสดงว่าผู้ตายทำพินัยกรรมมิได้ลงลายมือชื่อต่อหน้า อ. และ ว. ซึ่งเป็นพยานพร้อมกัน และ อ. และ ว. ก็ได้ลงลายมือชื่อรับรองลายมือชื่อของผู้ตายผู้ทำพินัยกรรมไว้ในขณะนั้น จึงเป็นการไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องตาม

ลักษณะการทำพินัยกรรม ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๕๖ วรรคหนึ่ง พินัยกรรมย่อมตกเป็นโมฆะตามมาตรา ๑๗๐๕ ผู้ร้องจึงไม่เป็นทายาทผู้รับพินัยกรรมอันจะมีส่วนได้เสียที่จะร้องขอจัดการทรัพย์สินมรดกของผู้ตาย

ในระหว่างผู้ตายมีชีวิต ผู้ตายได้กล่าวกับบุคคลในหมู่บ้านว่าผู้คัดค้านที่ ๔ เป็นบุตรของผู้ตาย คนในหมู่บ้านก็รู้ว่าผู้คัดค้านที่ ๔ เป็นบุตรของผู้ตาย ผู้ตายได้แสดงความเป็นบิดาโดยได้อุปการะเลี้ยงดูผู้คัดค้านที่ ๔ โดยพาไปเที่ยวกับผู้ตาย และส่งเสียค่าเลี้ยงดูตลอดมา เว้นแต่ขณะที่ผู้ตายถูกคุมขัง นับได้ว่าผู้ตายได้แสดงตนโดยเปิดเผยว่าเป็นบิดาผู้คัดค้านที่ ๔ และให้การอุปการะเลี้ยงดูผู้คัดค้านที่ ๔ ตลอดมา พฤติการณ์ของผู้ตายดังกล่าวเป็นการแสดงต่อผู้คัดค้านที่ ๔ ให้เป็นที่รู้กันทั่วไปว่าผู้คัดค้านที่ ๔ เป็นบุตรนอกกฎหมายของผู้ตายที่ผู้ตายรับรองแล้ว ผู้คัดค้านที่ ๔ จึงเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๒๗ เป็นทายาทโดยธรรมของผู้ตายคนหนึ่ง จึงมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ตั้งมารดาของผู้คัดค้านที่ ๔ เป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตายได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๙๙๗/๒๕๔๙)

บิดามีพฤติการณ์รับรองทารกในครรภ์ว่าเป็นบุตร โดยวิธีจัดงานเลี้ยงฉลองการตั้งครรภ์ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๖๙/๒๕๒๖)

๔.๑๐ ในกรณีที่สามีภริยาร่างกัน หรือแยกกันอยู่โดยมิได้หย่าขาดจากกันตามกฎหมาย กรณีเช่นนี้ ทั้งสามีและภริยายังคงมีสิทธิได้รับมรดกซึ่งกันและกัน โดยกฎหมายถือว่ายังเป็นสามีภริยากันอยู่นั่นเอง (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๒๘)

๔.๑๑ ผู้รับบุตรบุญธรรมไม่มีสิทธิได้รับมรดกของบุตรบุญธรรม แต่บุตรบุญธรรมมีสิทธิได้รับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรม และมีสิทธิได้รับมรดกของบิดามารดาเดิมด้วย (ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๙๘/๒๙ ประกอบ มาตรา ๑๕๙๘/๒๘)

ตัวอย่าง นาย ก. จดทะเบียนรับนาย ข. เป็นบุตรบุญธรรมของตน ต่อมานาย ก. ตาย มรดกทั้งหมดของนาย ก. ตกทอดได้แก่นาย ข. แต่ถ้านาย ข. บุตรบุญธรรมตาย นาย ก. ผู้รับบุตรบุญธรรมไม่มีสิทธิได้รับมรดกของนาย ข.

ถ้ากรณีที่นาย ข. มีบิดามารดาซึ่งจดทะเบียนสมรสกันตามกฎหมาย ถ้าบิดามารดาของนาย ข. ตาย กรณีเช่นนี้ นาย ข. มีสิทธิได้รับมรดกของบิดามารดาตนเอง และในกรณีกลับกัน ถ้านาย ข. ตาย บิดามารดาดังกล่าวมีสิทธิได้รับมรดกของนาย ข.

๔.๑๒ บุตรบุญธรรมไม่มีสิทธิได้รับมรดกของคู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรม เว้นแต่คู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรมจะได้จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมด้วย

๔.๑๓ ในกรณีที่ผู้ตายไม่มีทายาทโดยธรรมอยู่เลย และผู้ตายก็ได้ทำพินัยกรรมไว้ กรณีเช่นนี้มรดกจะตกทอดแก่แผ่นดิน (ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๕๓)

๕. กรณีผู้ตายได้ทำพินัยกรรมไว้

กองมรดกจะตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมดังกล่าวมาแล้วในกรณีที่ผู้ตายมิได้ทำพินัยกรรมไว้ แต่เมื่อเจ้ามรดกไม่ต้องการที่จะให้มรดกของตนตกทอดแก่ทายาทโดยธรรม ก็อาจจะทำพินัยกรรมกำหนดไว้เป็นคำสั่งในพินัยกรรมว่า เมื่อตนเองตายไปแล้ว ให้ทรัพย์สินของตนหรือสิทธิต่างๆ หรือเรื่องต่างๆ ตกทอดให้แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง เช่น อาจจะมอบหมายเรื่องการจัดการศพให้แก่ผู้ใดเป็นผู้จัดการ หรืออาจจะอุทิศศพหรืออวัยวะอื่นๆ ของตนให้แก่โรงพยาบาล เป็นต้น (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๔๖, ๑๖๔๗)

กรณีได้ทำพินัยกรรมดังกล่าวไว้แล้ว ก็คงต้องเป็นไปตามเจตนาที่เจ้ามรดกได้แสดงไว้ ทั้งนี้ โดยมีต้องคำนึงว่าผู้รับพินัยกรรมจะมีความเกี่ยวพันโดยจะเป็นญาติกับผู้ตายหรือไม่ก็ตาม แต่พินัยกรรมที่ทำขึ้นนั้นจะต้องถูกต้องตามแบบที่กฎหมายบัญญัติไว้ อีกทั้งผู้ทำพินัยกรรมจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถที่จะทำพินัยกรรมด้วย ตัวบุคคลที่ระบุให้เป็นผู้รับทรัพย์สินมรดกตามพินัยกรรม จะต้องไม่เป็นบุคคลที่กฎหมายห้ามไว้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อความในพินัยกรรมจะต้องทำขึ้นให้มีผลใช้ได้ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ มิฉะนั้นแล้วพินัยกรรมที่สร้างขึ้นก็จะเป็นอันเสียเปล่าใช้ไม่ได้ ทำให้ทรัพย์สินมรดกนั้นๆ ตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมเหมือนเดิม

บุคคลซึ่งจะเป็นผู้ทำพินัยกรรมได้ คือ

(๑) ต้องเป็นบุคคลธรรมดาเท่านั้น นิติบุคคล (บุคคลตามกฎหมาย เช่น ห้างหุ้นส่วนจำกัดบริษัทจำกัด สมาคม ฯลฯ) ไม่สามารถทำพินัยกรรมให้แก่ผู้ใดได้ เพราะสิทธิและหน้าที่ใดๆ อันเกิดขึ้นตามพินัยกรรมจะมีผลบังคับเรียกร้องกันได้ก็ต่อเมื่อผู้ทำพินัยกรรมตายเท่านั้น (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๗๓) ซึ่งในกรณีเช่นนี้ก็จะทำให้เห็นว่านิติบุคคลนั้นไม่มีการตาย มีแต่การสิ้นสุดของการเป็นนิติบุคคล ซึ่งไม่ใช่การตายในความหมายของกฎหมายลักษณะมรดก กรณีของนิติบุคคลจึงไม่มีทรัพย์สินใดๆ ซึ่งจะเป็นมรดกตกทอดไปยังทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรม

(๒) ผู้เยาว์สามารถทำพินัยกรรมได้หากผู้เยาว์นั้นมีอายุครบ ๑๕ ปีบริบูรณ์ ถ้าฝ่าฝืนไปทำพินัยกรรมนั้นเป็นโมฆะ (เสียเปล่าใช้ไม่ได้ เสมือนว่าไม่ได้มีการทำพินัยกรรมไว้วันนั้นเอง) (ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๐๓)

(๓) คนวิกลจริต ซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ (คนบ้า) หากได้ทำพินัยกรรม พินัยกรรมเป็นโมฆะ ถ้าศาลยังไม่สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ พินัยกรรมนั้นใช้ได้ จะใช้ไม่ได้ (เสียเปล่า) ก็ต่อเมื่อพิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้นได้ทำพินัยกรรมในขณะที่บุคคลนั้นเป็นคนวิกลจริต (ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๐๔)

(๔) แม้จะได้ทำพินัยกรรมไว้ แต่ทรัพย์สินมรดกอาจตกทอดแก่ทายาทโดยธรรม หรือแผ่นดินได้ กรณีที่เจ้ามรดกทำพินัยกรรมไว้ แต่พินัยกรรมหรือข้อกำหนดในพินัยกรรมไม่มีผลใช้บังคับได้ ทรัพย์สินนั้นๆ จะตกทอดให้แก่ทายาทโดยธรรม หรือถ้าไม่มีทายาทโดยธรรม ทรัพย์สินนั้นจะตกทอดแก่แผ่นดิน (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๒๐, ๑๖๔๙) ซึ่งจะขอแยกกล่าวดังต่อไปนี้ คือ

(๑) กรณีที่ข้อกำหนดให้พินัยกรรมตกไปใช้บังคับไม่ได้ ได้แก่กรณีที่

ก. เมื่อผู้รับพินัยกรรมตายก่อนผู้ทำพินัยกรรม

ตัวอย่าง เจ้ามรดกทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้นาย ก. ปรากฏว่านาย ก. ตายก่อนผู้ทำพินัยกรรม กรณีเช่นนี้ ถ้าผู้ทำพินัยกรรมมีทายาทโดยธรรม ทรัพย์สินตามที่ระบุไว้ในพินัยกรรมจะตกทอดให้แก่ทายาทโดยธรรม ถ้าไม่มีทายาท ทรัพย์สินนั้นจะตกทอดแก่แผ่นดิน

ข. เมื่อข้อกำหนดพินัยกรรมเป็นผลใช้ได้ต่อเมื่อเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งสำเร็จลงและ ผู้รับพินัยกรรมตายเสียก่อนเงื่อนไขสำเร็จ หรือปรากฏเป็นที่แน่นอนอยู่แล้วว่าเงื่อนไขไม่อาจสำเร็จได้

ตัวอย่าง เจ้ามรดกทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้นายแดง โดยมีเงื่อนไขว่าเขาทนาย กาเล็กซี่ ต้องชกป้องกัน ตำแหน่งแชมป์โลกได้ ๒๐ ครั้ง ปรากฏว่านายแดงตายเสียก่อนที่เขาทนายจะป้องกันแชมป์ได้ ๒๐ ครั้ง หรือปรากฏว่าพอเขาทนายป้องกันแชมป์ได้ ๑๘ ครั้ง ก็แพ้เสียแล้ว กรณีเช่นนี้ ทรัพย์มรดกจะตกทอดแก่ ทายาทโดยธรรม หรือได้แก่แผ่นดิน ถ้าผู้ตายไม่มีทายาทโดยธรรม

ค. เมื่อผู้รับพินัยกรรมบอกสละพินัยกรรม

ง. เมื่อทรัพย์สินทั้งหมดที่ยกให้สูญหาย หรือถูกทำลายโดยผู้ทำพินัยกรรมมิได้ตั้งใจ ระหว่างที่ผู้ทำพินัยกรรมยังมีชีวิตอยู่ และผู้ทำพินัยกรรมมิได้มาซึ่งของแทนหรือซึ่งสิทธิที่จะเรียกค่าทดแทน ในการที่ทรัพย์สินนั้นสูญหายไป

ตัวอย่าง นายสีทำพินัยกรรมยกรถยนต์ให้แก่นายดำ ปรากฏว่านายสีขับรถด้วยความประมาท รถตกเหวเสียหายหมดทั้งคัน ทรัพย์มรดกส่วนนี้เป็นอันตกไป นายดำผู้รับพินัยกรรมไม่สามารถบังคับผู้ใด เพื่อให้ตนมีสิทธิได้รับมรดกรถยนต์คันดังกล่าวได้

(๒) กรณีผู้ทำพินัยกรรมไม่มีความสามารถที่จะทำพินัยกรรมได้ ซึ่งได้แก่กรณีที่

ก. นิติบุคคลเป็นผู้ทำพินัยกรรม

ข. ผู้เยาว์ซึ่งอายุยังไม่ครบ ๑๕ ปีบริบูรณ์ ทำพินัยกรรม

ค. บุคคลซึ่งศาลสั่งเป็นคนไร้ความสามารถทำพินัยกรรม

กรณีดังกล่าวจะมีผลทำให้พินัยกรรมนั้นใช้ไม่ได้ หรือเป็นโมฆะ แล้วแต่กรณี ซึ่งทำให้ทรัพย์มรดกนั้น ตกทอดแก่ทายาทโดยธรรม หรือแผ่นดินในกรณีที่ไม่มีทายาทโดยธรรม

(๓) กรณีที่พินัยกรรมหรือข้อกำหนดพินัยกรรมได้ทำขึ้นขัดต่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งได้บัญญัติห้ามไว้ ซึ่งจะทำให้พินัยกรรมหรือข้อกำหนดในพินัยกรรมเป็นโมฆะ ซึ่งได้แก่กรณีดังต่อไปนี้ คือ

ก. บุคคลผู้อยู่ในความปกครองได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์มรดกของตนให้แก่ผู้ปกครองหรือคู่สมรส บุพการี หรือผู้สืบสันดาน หรือพี่น้องของผู้ปกครอง (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๕๒, ๑๗๐๕)

ข. ผู้ทำพินัยกรรมได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์มรดกให้แก่ผู้เขียนหรือพยานในพินัยกรรม

ค. ผู้ทำพินัยกรรมได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์มรดกให้แก่คู่สมรสของผู้เขียนหรือคู่สมรสของพยาน ในพินัยกรรม (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๕๓, ๑๗๐๕)

ง. ผู้ทำพินัยกรรมได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์มรดกให้แก่ผู้อำนวยการเขต หรือนายอำเภอ หรือ คู่สมรสของผู้อำนวยการเขตหรือนายอำเภอ (ซึ่งกฎหมายถือว่าเป็นผู้เขียนพินัยกรรมในกรณีที่พินัยกรรมนั้น ได้ทำด้วยวาจา) ทั้งนี้ ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๕๓, ๑๗๐๕

จ. ผู้ทำพินัยกรรมทำพินัยกรรมไม่ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายบัญญัติไว้ ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

กรณีดังกล่าวจะมีผลทำให้พินัยกรรมเป็นโมฆะ ทรัพย์มรดกตามพินัยกรรมจะตกทอด แก่ทายาทโดยธรรมหรือแผ่นดิน ถ้าผู้ตายไม่มีทายาทโดยธรรม

(๔) กรณีที่ข้อกำหนดในพินัยกรรมเป็นโมฆะ (ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๐๖) ได้แก่ กรณีดังต่อไปนี้

ก. ถ้าตั้งผู้รับพินัยกรรมไว้โดยมีเงื่อนไขว่า ให้ผู้รับพินัยกรรมจำหน่ายทรัพย์สินของเขาเอง โดยพินัยกรรมให้แก่ผู้ทำพินัยกรรมหรือแก่บุคคลภายนอก

ตัวอย่าง ก. ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้ ข. แต่กำหนดเงื่อนไขว่า ต้องทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินของ ข. ให้แก่ ก. หรือให้แก่ ค. ซึ่งเป็นบุคคลภายนอก

ข. ถ้ากำหนดตัวบุคคลซึ่งไม่อาจทราบตัวแน่นอนได้เป็นผู้รับพินัยกรรม

ตัวอย่าง ก. ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินมรดกให้แก่ใครก็ได้ที่เป็นคนภาคใต้

ค. ถ้าทรัพย์สินที่ยกให้โดยพินัยกรรมระบุไว้ไม่ชัดเจน จนไม่อาจที่จะทราบแน่นอนได้หรือถ้าให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งกำหนดให้มากน้อยเท่าใดก็ตามแต่ใจเขา

ตัวอย่างที่ ๑ ก. ทำพินัยกรรมยกรถยนต์ซึ่งมีอยู่ ๓ คัน ให้แก่ ข. ๑ คัน (ไม่รู้ว่าคันไหน)

ตัวอย่างที่ ๒ ก. ทำพินัยกรรมระบุให้ ข. เป็นผู้จัดการแบ่งปันทรัพย์สินมรดกให้แก่ทายาทของนาย ก. ทุกคน ซึ่งได้แก่ ดำและแดง โดยระบุไว้ว่า ข. จะแบ่งปันทรัพย์สินมรดกให้แก่ดำและแดงเท่าใดก็ได้

๒. การทำพินัยกรรม

๑. ความสามารถของผู้ทำพินัยกรรม

พินัยกรรมจะสมบูรณ์ต่อเมื่อผู้ทำพินัยกรรมได้ทำพินัยกรรมแล้วเสร็จตามแบบที่กฎหมายกำหนด เพราะฉะนั้นจึงต้องดูความสามารถของผู้ทำพินัยกรรมในเวลาที่ทำพินัยกรรมเป็นหลัก ซึ่งเป็นไปตาม มาตรา ๑๖๕๔ วรรคหนึ่ง ที่ได้บัญญัติไว้ว่า “ความสามารถของผู้ทำพินัยกรรมนั้น ให้พิจารณาแต่ในเวลา ที่ทำพินัยกรรมเท่านั้น”

“บุคคลผู้ถูกจำกัดความสามารถในการทำพินัยกรรมมีอยู่ ๕ ประเภท ดังต่อไปนี้”

๑) ผู้เยาว์

สำหรับผู้เยาว์ ตามมาตรา ๒๕ ได้กำหนดให้ผู้เยาว์อาจทำพินัยกรรมได้เมื่อมีอายุครบ ๑๕ ปีบริบูรณ์ ดังนั้นพินัยกรรมที่ผู้เยาว์ซึ่งมีอายุยังไม่ครบ ๑๕ ปีบริบูรณ์ได้ทำขึ้น ย่อมตกเป็นโมฆะ ตามมาตรา ๑๗๐๓

แต่ความสามารถของผู้เยาว์ซึ่งสามารถทำพินัยกรรมได้เมื่อมีอายุ ๑๕ ปีบริบูรณ์ขึ้นไปนั้น ได้มีบทบัญญัติการจำกัดความสามารถไว้ตาม มาตรา ๑๖๕๒ ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลผู้อยู่ในความปกครองนั้น จะทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินมรดกของตนให้แก่ผู้ปกครองหรือคู่สมรส บุพการี หรือผู้สืบสันดาน หรือพี่น้องของ ผู้ปกครองไม่ได้จนกว่าผู้ปกครองจะได้ทำคำแถลงการณ์ปกครองตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๕๗๗ และมาตราต่อไป แห่งประมวลกฎหมายนี้เสร็จสิ้นแล้ว” เป็นกรณีที่กฎหมายห้ามผู้เยาว์ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินมรดกของตน ให้แก่ผู้ปกครองหรือคู่สมรส บุพการี หรือผู้สืบสันดานหรือพี่น้องของผู้ปกครอง เนื่องจากการเขียนพินัยกรรม ของผู้เยาว์อาจจะทำขึ้นเพราะตกอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของผู้ปกครองหรือเกรงกลัวผู้ปกครอง ซึ่งข้อห้ามนี้ ยังขยายไปถึงบุคคลบางประเภทที่มีความสัมพันธ์กับผู้ปกครองด้วยเหตุผลเดียวกัน

“ผู้ปกครอง” ตามมาตรา ๑๖๕๒ หมายถึง บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งโดยพินัยกรรมของบิดาหรือมารดา ผู้เยาว์ หรือได้รับแต่งตั้งโดยคำสั่งของศาลให้ปกครองผู้เยาว์ที่ไม่มีบิดามารดา หรือบิดามารดาถูกถอนอำนาจ ปกครองตามมาตรา ๑๕๘๘ และ ๑๕๘๖ ตามสภาพจึงไม่ใช่บิดาหรือมารดาเป็นผู้ใช้อำนาจปกครอง เป็นคนละ ฐานะกับผู้ปกครอง

แต่ข้อห้ามตามมาตรา ๑๖๕๒ ไม่ใช่ข้อห้ามเด็ดขาด กล่าวคือ ถ้าผู้ปกครองหมดวาระการเป็น ผู้ปกครองแล้ว ข้อห้ามดังกล่าวย่อมสิ้นสุดลง

ข้อห้ามในมาตรา ๑๖๕๒ ห้ามไม่ให้ผู้ปกครองรับทรัพย์สินในฐานะ “ผู้รับพินัยกรรม” แต่ถ้าผู้ปกครอง ไปรับทรัพย์สินของผู้เยาว์คนนั้นในฐานะที่ตนเองเป็น “ทายาทโดยธรรม” เช่น ในฐานะเป็น ลุง ป้า น้า อา ซึ่งศาลมีคำสั่งแต่งตั้งเป็นผู้ปกครอง กรณีเช่นนี้สามารถรับทรัพย์สินมรดกได้ เพราะเป็นการรับในฐานะ ทายาทโดยธรรมมิใช่ในฐานะผู้รับพินัยกรรม

๒) คนไร้ความสามารถ

สำหรับคนไร้ความสามารถ มาตรา ๑๗๐๔ วรรคหนึ่ง บัญญัติไว้ว่า “พินัยกรรมซึ่งบุคคลผู้ถูกศาลสั่งให้ เป็นคนไร้ความสามารถทำขึ้นนั้น เป็นโมฆะ” ดังนั้น การทำพินัยกรรมของคนไร้ความสามารถย่อมตกเป็นโมฆะ ทุกกรณี จนกว่าศาลจะมีคำสั่งถอนการเป็นคนไร้ความสามารถของบุคคลนั้นๆ

๓) คนวิกลจริต

กรณีคนวิกลจริต ตามมาตรา ๑๗๐๔ วรรคสอง บัญญัติว่า “พินัยกรรมซึ่งบุคคลผู้ถูกอ้างว่า เป็นคนวิกลจริต แต่ศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถทำขึ้นนั้น จะเป็นอันเสียเปล่าก็แต่เมื่อพิสูจน์ได้ว่า

๑ ศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กัมพูสิริ, ธรรมศาสตร์ เสริมอาวุธทางปัญญาสู่สังคมไทย การทำพินัยกรรม,

(สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๗), หน้า ๒๘ - ๓๔.

ในเวลาที่ทำพินัยกรรมนั้นผู้ทำจจริตวิกลอยู่” เป็นกรณีที่ศาลยังไม่ได้มีคำสั่งให้ผู้ทำพินัยกรรมเป็นคนไร้ความสามารถ แต่หากพิสูจน์ได้ว่าในเวลาที่ทำพินัยกรรมนั้นผู้ทำพินัยกรรมทำในขณะที่ตนมีอาการจจริตวิกลอยู่ ย่อมมีผลให้พินัยกรรมนั้นเป็นอันเสียเปล่า ในทางกลับกันถ้าในขณะที่ผู้ทำพินัยกรรมทำพินัยกรรมโดยมีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ ไม่มีอาการจจริตวิกล พินัยกรรมดังกล่าวย่อมสมบูรณ์ มีผลบังคับได้ตามกฎหมาย

๔) คนเสมือนไร้ความสามารถ

กรณีการทำพินัยกรรมของคนเสมือนไร้ความสามารถนั้น ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายจำกัดความสามารถของคนเสมือนไร้ความสามารถไว้ และพินัยกรรมเป็นนิติกรรมฝ่ายเดียวที่คนเสมือนไร้ความสามารถสามารถทำได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ ทั้งนี้เนื่องจากพินัยกรรมไม่ใช่นิติกรรมตามมาตรา ๓๔ ดังนั้น คนเสมือนไร้ความสามารถย่อมทำพินัยกรรมได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องขอความยินยอมจากผู้พิทักษ์

๕) สามิภริยาทำพินัยกรรมเกี่ยวกับสินสมรส

สำหรับการทำพินัยกรรมของสามิภริยา มาตรา ๑๔๘๑ บัญญัติไว้ว่า “สามิหรือภริยาไม่มีอำนาจทำพินัยกรรมยกสินสมรสที่เกินกว่าส่วนของตนให้แก่บุคคลใดได้” ซึ่งหมายความว่า สามิและภริยาสามารถทำพินัยกรรมได้เพียงไม่เกินกึ่งหนึ่งในสินสมรสทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องจากบุคคลใดๆ มีสิทธิทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้บุคคลอื่นได้ก็แต่เฉพาะทรัพย์สินที่เป็นของตนเท่านั้น

สำหรับกรณีในการทำพินัยกรรมเกินส่วนของตนในสินสมรส และคู่สมรสอีกฝ่ายได้ให้ความยินยอมจะถือว่าพินัยกรรมสมบูรณ์หรือไม่นั้น เกี่ยวกับปัญหานี้ ศาลฎีกาได้เคยวินิจฉัยวางหลักไว้ว่า ข้อตกลงที่ภริยายินยอมให้สามิทำพินัยกรรมยกสินสมรสของตนให้บุคคลอื่นนั้น เป็นข้อตกลงที่ฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติกฎหมายและยังขัดต่อความมุ่งหมายของมาตรา ๑๖๔๖ ที่กำหนดให้บุคคลใดๆ มีสิทธิทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้บุคคลอื่นได้ก็แต่เฉพาะทรัพย์สินที่เป็นของตนเท่านั้น ข้อตกลงดังกล่าวจึงไม่ทำให้พินัยกรรมมีผลผูกพันไปถึงที่ดินสินสมรสที่เป็นส่วนของภริยาด้วย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๘๓/๒๕๔๐)

๒. ความสามารถของผู้รับพินัยกรรม

ตามมาตรา ๑๖๕๔ วรรคสอง บัญญัติว่า “ความสามารถของผู้รับพินัยกรรมนั้น ให้พิจารณาแต่ในเวลาที่ทำพินัยกรรมตายเท่านั้น” กล่าวคือ ๒ ในการพิจารณาความสามารถของผู้รับพินัยกรรมนั้นให้พิจารณาในเวลาที่ทำพินัยกรรมถึงแก่ความตาย เพราะเป็นเวลาที่ทรัพย์มรดกตามพินัยกรรมตกทอดสู่ทายาทตามข้อกำหนดในพินัยกรรม ไม่ใช่พิจารณาในเวลาขณะทำพินัยกรรม ดังนั้น ความสามารถตามมาตรา ๑๖๕๔ วรรคสองจึงหมายถึงความสามารถในการเป็นทายาทตามมาตรา ๑๖๐๔ ซึ่งทำให้ความสามารถของผู้รับพินัยกรรมกับความสามารถของทายาทโดยธรรมต้องพิจารณาในเวลาเดียวกัน ทั้งนี้เนื่องจากผู้รับพินัยกรรมมีฐานะเป็นทายาทประเภทหนึ่ง ตามมาตรา ๑๖๐๓ และมาตรา ๑๖๐๔ ได้กำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับความสามารถของทายาทไว้ว่า “บุคคลธรรมดาจะเป็นทายาทได้ก็ต่อเมื่อมีสภาพบุคคลหรือสามารถมีสิทธิได้ตามมาตรา ๑๕ แห่งประมวลกฎหมายนี้ในเวลาที่เขาถึงแก่ความตาย

เพื่อประโยชน์แห่งมาตรานี้ ให้ถือว่าเด็กที่เกิดมารอดอยู่ภายในสามร้อยสิบวันนับแต่เวลาที่เขามรดกถึงแก่ความตายนั้น เป็นทารกในครรภ์มารดาอยู่ในเวลาที่เขามรดกถึงแก่ความตาย”

ดังนั้น ความสามารถของผู้รับพินัยกรรมจึงต้องมีสภาพบุคคลในเวลาที่ทำพินัยกรรมถึงแก่ความตาย และผู้รับพินัยกรรมต้องมีสิทธิสมบูรณ์ในการรับทรัพย์ตามข้อกำหนดในพินัยกรรม กล่าวคือ ต้องไม่เสียสิทธิในการรับข้อกำหนดตามพินัยกรรม เช่น ไม่ได้เรียกร้องหลังจากหมดอายุความ ไม่ได้สละพินัยกรรม เป็นต้น

^๒ศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กัมพูสิริ, ธรรมศาสตร์ เสริมอาวุธทางปัญญาสู่สังคมไทย การทำพินัยกรรม, (สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๗), หน้า ๔๖ - ๔๘.

๓. ประเภทของผู้รับพินัยกรรม

แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ดังต่อไปนี้

๓.๑ ผู้รับพินัยกรรมลักษณะทั่วไป

ตามมาตรา ๑๖๕๑ (๑) บัญญัติว่า “เมื่อตามข้อกำหนดพินัยกรรมบุคคลใดมีสิทธิที่จะได้รับทรัพย์มรดกทั้งหมดของเจ้ามรดกหรือตามเศษส่วน หรือตามส่วนที่เหลือแห่งทรัพย์มรดก ซึ่งมีได้แยกไว้ต่างหากเป็นพิเศษจากกองมรดก บุคคลนั้นเรียกว่าผู้รับพินัยกรรมลักษณะทั่วไป และมีสิทธิและความรับผิดชอบเช่นเดียวกับทายาทโดยธรรม”

“การเป็นผู้รับพินัยกรรมลักษณะทั่วไปพิจารณาได้ตามลักษณะแห่งการได้รับทรัพย์มรดกตามข้อกำหนดพินัยกรรมลักษณะใดลักษณะหนึ่งใน ๓ ลักษณะ ดังนี้

- ๑) เจ้ามรดกเขียนยกทรัพย์มรดกที่มีอยู่ **ทั้งหมด** ให้แก่ผู้รับพินัยกรรม
- ๒) เจ้ามรดกเขียนยกทรัพย์มรดกให้เป็น **เศษส่วน** เช่น ให้อีกหนึ่ง ให้สองในสามส่วนของทรัพย์มรดกที่มีอยู่
- ๓) เจ้ามรดกเขียนยกทรัพย์มรดก **ส่วนที่เหลือ** ให้ เช่น เจ้ามรดกเขียนพินัยกรรมว่า “ขอยกที่ดินให้กับนาย ก. ทรัพย์มรดกส่วนที่เหลือทั้งหมดขอยกให้แก่นาย ข.” เช่นนี้ นาย ข. ก็จะเป็นผู้รับพินัยกรรมลักษณะทั่วไป

๓.๒ ผู้รับพินัยกรรมลักษณะเฉพาะ

มาตรา ๑๖๕๑ (๒) บัญญัติว่า “เมื่อตามข้อกำหนดพินัยกรรม บุคคลใดมีสิทธิที่จะได้รับทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่าง ซึ่งเจาะจงไว้โดยเฉพาะ หรือแยกไว้ต่างหากเป็นพิเศษจากกองมรดก บุคคลนั้นเรียกว่าผู้รับพินัยกรรมลักษณะเฉพาะ และมีสิทธิและความรับผิดชอบที่เกี่ยวกับทรัพย์สินเท่านั้น

ในกรณีที่มีข้อสงสัย ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้รับพินัยกรรมเป็นผู้รับพินัยกรรมลักษณะเฉพาะ”

ทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่าง หมายถึง ทรัพย์สินที่ได้กำหนดตัวตนไว้อย่างแน่นอน เป็นทรัพย์สินพร้อมที่จะส่งมอบ ไม่จำต้องชั่ง ตวง วัด

ตัวอย่าง เช่น เขียนพินัยกรรมระบุว่า “ยกทรัพย์มรดกให้กับนาย ข. เป็นเงินจำนวน ๑ ล้านบาท” กรณีถือว่า นาย ข. เป็นผู้รับพินัยกรรมลักษณะเฉพาะ ทั้งนี้เนื่องจากเป็นข้อกำหนดพินัยกรรมที่มีการเจาะจงจำนวนทรัพย์สินอันเป็นทรัพย์มรดกไว้โดยเฉพาะ โดยแยกทรัพย์ดังกล่าวไว้ต่างหากเป็นพิเศษจากทรัพย์สินอื่นในกองมรดก ซึ่งถือเป็นทรัพย์เฉพาะสิ่งเฉพาะอย่าง อันเป็นการกำหนดทรัพย์สินที่แน่นอนว่า นาย ข. ได้เงินจำนวน ๑ ล้านบาทจากผู้ตาย

๓.๓ สิทธิและความรับผิดชอบของผู้รับพินัยกรรมลักษณะทั่วไปและผู้รับพินัยกรรมลักษณะเฉพาะ

สำหรับผู้รับพินัยกรรมลักษณะทั่วไป มีสิทธิและความรับผิดชอบเช่นเดียวกับทายาทโดยธรรม โดยมาตรา ๑๖๕๑(๑) ได้บัญญัติว่า “เมื่อตามข้อกำหนดพินัยกรรม บุคคลใดมีสิทธิที่จะได้รับทรัพย์มรดกทั้งหมดของเจ้ามรดก หรือตามเศษส่วน หรือตามส่วนที่เหลือแห่งทรัพย์มรดกซึ่งมีได้แยกไว้ต่างหากเป็นพิเศษจากกองมรดก บุคคลนั้นเรียกว่าผู้รับพินัยกรรมลักษณะทั่วไป และมีสิทธิและความรับผิดชอบเช่นเดียวกับทายาทโดยธรรม” ดังนั้น ผู้รับพินัยกรรมลักษณะทั่วไป ย่อมมีสิทธิและความรับผิดชอบเช่นเดียวกับทายาทโดยธรรม ทั้งนี้เนื่องจากกฎหมายต้องการให้ผู้รับพินัยกรรมลักษณะทั่วไปมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับทายาทโดยธรรม

^๓ศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กัมพูสิริ, ธรรมศาสตร์ เสริมอาวุธทางปัญญาสู่สังคมไทย การทำพินัยกรรม, (สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๗), หน้า ๕๐.

โดยเป็นตัวตายตัวแทนของเจ้ามรดก เพราะฉะนั้นผู้รับพินัยกรรมลักษณะทั่วไปจึงตกอยู่ในฐานะที่จะถูกเจ้าหนี้กองมรดกฟ้องให้ชำระหนี้ของเจ้ามรดกเหมือนกับทายาทโดยธรรม แต่ก็มีควมรับผิดชอบจำกัดเช่นเดียวกับทายาทโดยธรรม กล่าวคือ รับผิดชอบไม่เกินมูลค่าแห่งทรัพย์มรดกที่ตนเองได้รับจากข้อกำหนดในพินัยกรรม จึงมีผลเท่ากับทายาทโดยธรรมและผู้รับพินัยกรรมลักษณะทั่วไปจะต้องรับผิดชอบหนี้ของเจ้ามรดกเสียก่อน

ส่วนผู้รับพินัยกรรมลักษณะเฉพาะมีสิทธิและความรับผิดชอบที่เกี่ยวกับทรัพย์สินที่ผู้ตายทำพินัยกรรมยกให้เท่านั้น โดยมาตรา ๑๖๕๑ (๒) ได้บัญญัติว่า “เมื่อตามข้อกำหนดพินัยกรรม บุคคลใดมีสิทธิที่จะได้รับทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่าง ซึ่งเจาะจงไว้โดยเฉพาะ หรือแยกไว้ต่างหากเป็นพิเศษจากกองมรดก บุคคลนั้นเรียกว่า ผู้รับพินัยกรรมลักษณะเฉพาะ และมีสิทธิและความรับผิดชอบที่เกี่ยวกับทรัพย์สินเท่านั้น”

ตัวอย่าง เช่น หนี้จำนองที่ตกติดมากับที่ดินที่เจ้ามรดกเขียนพินัยกรรมยกให้แก่ นาย ข. ผู้รับพินัยกรรมลักษณะเฉพาะ ฉะนั้นเมื่อ นาย ข. เป็นผู้รับพินัยกรรมลักษณะเฉพาะและรับที่ดินที่ติดจำนองนี้มา ถ้าที่ดินผืนนี้ค้างชำระหนี้จำนองเท่าใด เจ้าหนี้จำนองก็ย่อมมาบังคับจำนองและรับชำระหนี้ได้ ส่วนเงินที่เหลือจากการบังคับจำนองจะตกกับ นาย ข. ผู้รับพินัยกรรมลักษณะเฉพาะต่อไป

แต่อย่างไรก็ตาม ในมาตรา ๑๖๕๑ วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติลักษณะ ๔” ไว้ด้วย จึงเป็นกรณีที่ถูกกฎหมายต้องการที่จะให้นำเอาลักษณะ ๔ บรรพ ๖ ในเรื่องการชำระหนี้กองมรดกมาใช้บังคับกับสิทธิและหน้าที่ของผู้รับพินัยกรรมทั้งสองประเภท ซึ่งหมายความว่า การเข้าร่วมรับผิดชอบหนี้ของเจ้ามรดกนั้น ไม่ได้ปล่อยให้เฉพาะทายาทโดยธรรมและผู้รับพินัยกรรมลักษณะทั่วไปรับผิดชอบหนี้ของเจ้ามรดกเท่านั้น แต่ผู้รับพินัยกรรมลักษณะเฉพาะก็ต้องเข้าร่วมรับผิดชอบหนี้ของเจ้ามรดกด้วยหากทรัพย์สินที่ฝ่ายแรกได้มาไม่พอชำระหนี้ของผู้ตาย ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๗๔๐ ซึ่งบัญญัติว่า

“เว้นแต่เจ้ามรดกหรือกฎหมายจะได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ให้จัดสรรทรัพย์สินของเจ้ามรดกเพื่อชำระหนี้ตามลำดับต่อไปนี้

- (๑) ทรัพย์สินนอกจากอสังหาริมทรัพย์
- (๒) อสังหาริมทรัพย์ซึ่งจัดสรรไว้ชัดเจนในพินัยกรรมว่าสำหรับชำระหนี้ถ้าหากว่ามีทรัพย์สินเช่นนั้น
- (๓) อสังหาริมทรัพย์ซึ่งทายาทโดยธรรมชอบที่จะได้รับในฐานะเช่นนั้น
- (๔) อสังหาริมทรัพย์ซึ่งเจ้ามรดกทำพินัยกรรมให้แก่ผู้ใดคนหนึ่งโดยมีเงื่อนไขว่าผู้นั้นต้องชำระหนี้ของเจ้ามรดก

(๕) อสังหาริมทรัพย์ซึ่งเจ้ามรดกทำพินัยกรรมให้โดยลักษณะทั่วไปตั้งบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๖๕๑
 (๖) ทรัพย์สินเฉพาะอย่างซึ่งเจ้ามรดกทำพินัยกรรมให้โดยลักษณะเฉพาะตั้งบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๖๕๑
 ทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งได้จัดสรรไว้ตามความที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ให้เอาออกขายทอดตลาด แต่ทายาทคนใดคนหนึ่งอาจมิให้มีการขายเช่นนั้นได้ โดยชำระราคาทรัพย์สินนั้นทั้งหมดหรือบางส่วนตามที่มีผู้ตราค่าซึ่งศาลตั้งขึ้นได้กำหนดให้ จนพอแก่จำนวนที่จะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้”

ดังนั้น หากเจ้าหนี้บังคับชำระหนี้จากผู้รับพินัยกรรมลักษณะทั่วไปมาจนถึงทรัพย์สินของผู้ตายในลำดับที่ ๕ แล้วยังไม่เพียงพอสำหรับชำระหนี้ ผู้รับพินัยกรรมลักษณะเฉพาะจึงต้องรับผิดชอบเป็นลำดับถัดไป

๓. แบบพินัยกรรม

๑. พินัยกรรมแบบธรรมดา

ผู้ทำพินัยกรรมแบบธรรมดาต้องปฏิบัติดังต่อไปนี้ คือ (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๕๖)

๑) ต้องทำพินัยกรรมเป็นหนังสือ

๒) พินัยกรรมที่สร้างขึ้นต้องลงวันที่ เดือน ปี ขณะทำพินัยกรรม ถ้าไม่ลงไว้พินัยกรรมเป็นโมฆะ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑/๒๔๙๓)

ตัวอย่าง พินัยกรรมที่ไม่ได้ลงวัน เดือน ปี ไว้ แม้จะมีพยานลงลายมือชื่อ ๒ คน ในขณะที่ทำพินัยกรรมก็ต้องถือว่าเป็นพินัยกรรมที่สร้างขึ้นโดยขัดต่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๖๕๖ ย่อมตกเป็นโมฆะตามมาตรา ๑๗๐๕ ผู้ร้องซึ่งมีชื่อเป็นผู้รับมรดกตามพินัยกรรมดังกล่าวจึงไม่มีส่วนได้เสียในอันที่จะร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกได้

การที่ผู้คัดค้านที่ ๑ ทำบันทึกมีข้อความว่า ได้รับเงินจากผู้ร้องในนามผู้จัดการมรดกแล้ว และจะไม่เรียกร้องใดๆ อีกนั้น เป็นข้อตกลงระงับข้อพิพาทในทรัพย์มรดกที่จะมีขึ้นในเรื่องการแบ่งปันทรัพย์มรดกของผู้ตายในอนาคตให้หมดไป จึงเป็นการประนีประนอมยอมความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๘๕๐ ทั้งยังปรากฏว่าเงินที่ผู้คัดค้านที่ ๑ รับไปนั้น เป็นเงินฉาบปกิจสงเคราะห์ ซึ่งมีใช้ทรัพย์มรดก เพราะมิใช่ทรัพย์สินที่ผู้ตายมีอยู่ก่อนหรือจนถึงแก่ความตาย ดังนั้น การที่ผู้คัดค้านที่ ๑ ทำบันทึกดังกล่าวจึงเป็นการสละมรดกทั้งหมดมิใช่เพียงบางส่วนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๑๒ ไม่เป็นการฝ่าฝืนมาตรา ๑๖๑๓ ซึ่งมีผลย้อนหลังไปถึงเวลาที่เจ้ามรดกตายตามมาตรา ๑๖๑๕ ผู้คัดค้านที่ ๑ จึงไม่ใช่ทายาทและผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์มรดก ไม่มีอำนาจมากร้องขอถอนผู้จัดการมรดก (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๗๗๖/๒๕๔๕)

๓) ผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อต่อหน้าพยานอย่างน้อย ๒ คน พร้อมกัน ถ้าเขียนชื่อตนเองไม่เป็น จะพิมพ์ลายนิ้วมือก็ได้ แต่ต้องมีพยานลงลายมือชื่อรับรองลายพิมพ์นิ้วมือนั้นอีก ๒ คน เมื่อผู้ทำพินัยกรรมลงลายมือชื่อแล้ว จะต้องให้พยานอีก ๒ คน ลงลายมือชื่อรับรองลายมือชื่อผู้ทำพินัยกรรมในขณะนั้นด้วย ซึ่งพยานที่ลงลายมือชื่อรับรองดังกล่าว จะต้องเขียนชื่อตนเองเป็น มิฉะนั้นแล้วไม่สามารถเป็นพยานในพินัยกรรมได้ (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๖๕, ๑๖๖๖) (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๙๙๗/๒๕๔๙, ๓๙๗๙/๒๕๔๕)

ตัวอย่าง พินัยกรรมซึ่งยกทรัพย์มรดกให้ผู้ร้อง มีผู้ลงลายมือชื่อเป็นพยาน แต่ผู้ตายมิได้ลงลายมือชื่อในพินัยกรรมต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคนพร้อมกัน จึงมิได้ทำตามแบบที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๖๕๖ วรรคหนึ่ง บัญญัติไว้ ย่อมเป็นโมฆะตามมาตรา ๑๗๐๕ ทรัพย์มรดกของผู้ตายจึงตกทอดให้แก่ทายาทโดยธรรมของผู้ตายเสมือนหนึ่งมิได้ทำพินัยกรรมไว้ ผู้ร้องซึ่งเป็นภริยาไม่ชอบด้วยกฎหมายของผู้ตาย จึงไม่มีอำนาจร้องขอต่อศาลให้ตั้งตนเองเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตายตามพินัยกรรม (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๙๗๙/๒๕๔๕)

๔) ถ้าจะมีการแก้ไขพินัยกรรมโดยการขุดลบตกเติม จะต้องทำเป็นหนังสือลงวัน เดือน ปี และผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อต่อหน้าพยานอย่างน้อย ๒ คนพร้อมกัน มิฉะนั้น พินัยกรรมส่วนที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นไม่สมบูรณ์ แต่คงเสียไปเฉพาะแต่ข้อกำหนดนั้นเท่านั้น หากทำให้พินัยกรรมส่วนอื่นเสียไป ทั้งฉบับด้วยหรือไม่

ตัวอย่าง การที่เจ้ามรดกได้ขีดฆ่าข้อความในพินัยกรรมโดยเจ้ามรดกมิได้ลงลายมือชื่อกำกับ การขีดฆ่าเป็นเรื่องหยาบหยาบเล็กน้อยไม่ใช่ข้อสำคัญ มิได้ทำให้เสียถ้อยกระทางความตรงไหนอย่างไร หากทำให้พินัยกรรมทั้งฉบับเสียไปไม่ คงต้องถือว่าพินัยกรรมมีผลสมบูรณ์อยู่ ทั้งกรณีเช่นนี้มีใช้เป็นที่ฟ้องขอแก้ในพินัยกรรม แม้จะถือว่าได้มีการขีดฆ่าออกไป พินัยกรรมก็ยังมีสาระสำคัญครบถ้วน เป็นพินัยกรรมแบบเอกสารเขียนเองทั้งฉบับที่สมบูรณ์ ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๕๗ ส่วนการที่ข้อความในพินัยกรรมในส่วนที่แก้ไขตกเติมมิได้มีการลงวัน เดือน ปี ที่แก้ไข ทั้งผู้ทำพินัยกรรมและพยานในพินัยกรรมมิได้ลงลายมือชื่อกำกับ พินัยกรรมนั้นย่อมไม่สมบูรณ์เฉพาะส่วนที่มีการแก้ไขตกเติม ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๕๗ วรรคสอง แต่คงมีข้อความตามที่ไม่มีการแก้ไขเพิ่มเติม การแก้ไขเพิ่มเติมพินัยกรรมไม่ถูกต้องตามแบบดังกล่าว จึงหาผลทำให้พินัยกรรมในส่วนที่สมบูรณ์ตกเป็นโมฆะไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๙๔๕/๒๕๔๘)

โดยสรุปแล้ว พินัยกรรมธรรมดาแม้ผู้ทำพินัยกรรมจะเขียนหนังสือไม่เป็น ก็สามารถทำพินัยกรรมแบบนี้ได้

๒. พินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ

ผู้ทำพินัยกรรมต้องปฏิบัติดังต่อไปนี้ คือ (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๕๗)

๑) ผู้ทำพินัยกรรมต้องเขียนข้อความในพินัยกรรมเป็นหนังสือด้วยลายมือตนเอง จะให้ผู้อื่นเขียนให้ไม่ได้ ดังนั้น พินัยกรรมแบบนี้ ถ้าผู้ทำพินัยกรรมเขียนหนังสือไม่เป็น ก็ไม่สามารถเขียนพินัยกรรมแบบนี้ได้

๒) ผู้ทำพินัยกรรมต้องลงวันที่ เดือน ปี และลายมือชื่อของตนในพินัยกรรม จะใช้ลายพิมพ์นิ้วมือโดยมีพยานรับรอง ๒ คนไม่ได้

๓) กรณีที่จะมีการขุดลบ ตกเติม หรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขพินัยกรรม ผู้ทำพินัยกรรมจะต้องทำเองแล้วลงลายมือชื่อกำกับ มิฉะนั้น พินัยกรรมส่วนนี้ไม่สมบูรณ์

๓. พินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง

ผู้ทำพินัยกรรมต้องปฏิบัติดังต่อไปนี้ คือ (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๕๘)

๑) ผู้ทำพินัยกรรมต้องไปแจ้งความที่ตนประสงค์จะให้ลงไว้ในพินัยกรรมของตนต่ออำนาจการเขตหรือนายอำเภอ ต่อหน้าพยานอย่างน้อย ๒ คนพร้อมกัน

๒) การแจ้งข้อความตามข้อ ๑) ก็เพื่อให้ผู้อำนวยการเขตหรือนายอำเภอจดข้อความ เสร็จแล้วต้องอ่านให้ผู้ทำพินัยกรรมและพยานฟัง

๓) เมื่อผู้ทำพินัยกรรมและพยานทราบแน่ชัดว่าข้อความนั้นถูกต้องแล้ว ผู้ทำพินัยกรรมและพยานลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

เฉพาะกรณีที่ผู้ทำพินัยกรรมเท่านั้นลงลายมือชื่อไม่ได้ จะลงลายพิมพ์นิ้วมือโดยมีพยานรับรองลายพิมพ์นิ้วมืออย่างน้อย ๒ คน ก็ได้

๔) ผู้อำนวยการเขตหรือนายอำเภอ ต้องลงลายมือชื่อ และลงวัน เดือน ปี พร้อมกับเขียนลงไป ในพินัยกรรมด้วยว่า พินัยกรรมนั้นได้ทำขึ้นถูกต้อง เสร็จแล้วประทับตราประจำตำแหน่ง

๕) กรณีที่มีการขูดลบ ตกเติม หรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองนี้ ผู้ทำพินัยกรรม พยาน และผู้อำนวยการเขต หรือนายอำเภอ จะต้องลายมือชื่อกำกับไว้ มิฉะนั้น พินัยกรรมในส่วนนี้ไม่สมบูรณ์

๔. พินัยกรรมแบบเอกสารลับ

ผู้ทำพินัยกรรมต้องปฏิบัติดังต่อไปนี้ คือ (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๖๐)

๑) ผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อในพินัยกรรม

๒) ผู้ทำพินัยกรรมต้องนำพินัยกรรมใส่ซอง แล้วปิดผนึก เสร็จแล้วลงลายมือชื่อคาบรอยผนึกนั้น

๓) ผู้ทำพินัยกรรมต้องนำพินัยกรรมที่ผนึกนั้น ไปแสดงต่อผู้อำนวยการเขตหรือนายอำเภอและพยานอีกอย่างน้อย ๒ คน และให้ถ้อยคำต่อบุคคลทั้งหมดเหล่านั้นว่าเป็นพินัยกรรมของตน ถ้าพินัยกรรมนั้นผู้ทำพินัยกรรมไม่ได้เป็นผู้เขียนเองโดยตลอด ผู้ทำพินัยกรรมจะต้องแจ้งชื่อ และที่อยู่ของผู้เขียนให้ทราบด้วย

๔) เมื่อผู้อำนวยการเขตหรือนายอำเภอ จดถ้อยคำของผู้ทำพินัยกรรม และวัน เดือน ปี ที่ทำพินัยกรรม มาแสดงไว้บนซอง และประทับตราประจำตำแหน่งแล้ว ผู้ทำพินัยกรรมและผู้อำนวยการเขตหรือนายอำเภอ ต้องลงลายมือชื่อ

ถ้าผู้ทำพินัยกรรมลงลายมือชื่อไม่ได้ จะพิมพ์ลายนิ้วมือ โดยมิพยานลงลายมือชื่อรับรองอย่างน้อย ๒ คน ก็ได้ ส่วนพยานนั้น ถ้าลงลายมือชื่อไม่ได้ จะใช้พิมพ์ลายนิ้วมือโดยมีพยานรับรองไม่ได้

๕) การขูดลบ ตกเติม หรือแก้ไขพินัยกรรมแบบเอกสารลับ ผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อกำกับไว้ มิฉะนั้น พินัยกรรมในส่วนนี้ไม่สมบูรณ์

๖) ในกรณีผู้ทำพินัยกรรมเป็นใบ้ หูหนวก หรือพูดไม่ได้ ผู้นั้นต้องเขียนด้วยตนเองบนพินัยกรรมต่อหน้า นายอำเภอ หรือผู้อำนวยการเขตและพยานด้วยข้อความว่า พินัยกรรมที่ผนึกนั้นเป็นของตนแทนการให้ถ้อยคำ ตามข้อ ๓) (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๖๑)

๕. พินัยกรรมแบบทำด้วยวาจา (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๖๓)

เมื่อมีพฤติการณ์พิเศษไม่สามารถทำพินัยกรรมตามแบบใดแบบหนึ่งได้ดังกล่าว เช่น ผู้ทำพินัยกรรมตกอยู่ในอันตรายใกล้ความตาย หรือมีโรคระบาด หรือมีสงคราม บุคคลดังกล่าวจะทำพินัยกรรมด้วยวาจาก็ได้โดย

- ๑) ผู้ทำพินัยกรรมต้องแสดงความประสงค์จะทำพินัยกรรมต่อหน้าพยาน ๒ คน พร้อมกันซึ่งอยู่ ณ ที่นั้น
- ๒) พยานทั้ง ๒ คนนั้นต้องไปแสดงตัวต่อผู้อำนวยการเขตหรือนายอำเภอโดยไม่ชักช้า และแจ้งข้อความที่ผู้ทำพินัยกรรมได้สั่งไว้ด้วยวาจา นั้น ทั้งต้องแจ้งวัน เดือน ปี สถานที่ทำพินัยกรรมและพฤติการณ์พิเศษด้วย
- ๓) ผู้อำนวยการเขตหรือนายอำเภอ ต้องจดข้อความที่พยานแจ้งดังกล่าว
- ๔) พยานทั้ง ๒ คนต้องลงลายมือชื่อไว้ ถ้าเขียนชื่อตนเองไม่ได้ จะลงลายพิมพ์นิ้วมือโดยมีพยานลงชื่อรับรองลายพิมพ์นิ้วมืออย่างน้อย ๒ คน ก็ได้

๖. พินัยกรรมที่บุคคลสัญชาติไทยทำในต่างประเทศ

มาตรา ๑๖๖๗ บัญญัติว่า “ เมื่อคนในบังคับไทยจะทำพินัยกรรมในต่างประเทศ พินัยกรรมนั้น อาจทำตามแบบซึ่งกฎหมายของประเทศที่ทำพินัยกรรมบัญญัติไว้ หรือตามแบบที่กฎหมายไทยบัญญัติไว้ก็ได้

เมื่อทำพินัยกรรมตามแบบที่กฎหมายไทยบัญญัติไว้อำนาจและหน้าที่ของกรมการอำเภอ ตามมาตรา ๑๖๕๘, ๑๖๖๐, ๑๖๖๑, ๑๖๖๒, ๑๖๖๓ ให้ตกแก่บุคคลดังต่อไปนี้ คือ

- (๑) พนักงานทูต หรือกงสุลฝ่ายไทย กระทำการตามขอบอำนาจของตน หรือ
- (๒) พนักงานใดๆ ซึ่งมีอำนาจตามกฎหมายของต่างประเทศนั้นๆ ที่จะรับบันทึกข้อแจ้งความไว้ เป็นหลักฐานได้”

“คนในบังคับไทย หมายถึง บุคคลที่มีสัญชาติไทยเท่านั้น ซึ่งการทำพินัยกรรมของคนสัญชาติไทย ที่อยู่ในต่างประเทศสามารถทำพินัยกรรมตามแบบกฎหมายไทยหรือทำตามแบบของกฎหมายต่างประเทศก็ได้ โดยกรณีการทำพินัยกรรมได้ทำขึ้นในประเทศใดก็ให้ทำตามแบบพินัยกรรมของประเทศนั้น โดยไม่ต้องคำนึงว่า คนสัญชาติไทยจะมีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศนั้นหรือไม่

การทำพินัยกรรมของบุคคลที่มีสัญชาติไทยที่อยู่ในต่างประเทศตามแบบกฎหมายไทย ย่อมมีสิทธิทำได้ ตามมาตรา ๑๖๖๗ วรรคหนึ่ง ซึ่งหากจะให้คนไทยซึ่งอยู่ในต่างประเทศมาทำพินัยกรรมในประเทศไทยก็จะเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมาก และในการทำพินัยกรรมบางแบบ กฎหมายไทยได้กำหนดให้กรมการอำเภอเป็นผู้เข้ามา เกี่ยวข้องในขั้นตอนการทำพินัยกรรม ได้แก่ พินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง พินัยกรรมแบบเอกสารลับ และ พินัยกรรมแบบทำด้วยวาจา ดังนั้น ในการทำพินัยกรรมของบุคคลที่มีสัญชาติไทยที่อยู่ในต่างประเทศ ตามแบบกฎหมายไทย กฎหมายจึงได้บัญญัติให้บุคคลอื่นทำหน้าที่แทนกรมการอำเภอ ซึ่งได้แก่ บุคคลตามที่ บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๖๖๗ วรรคสอง อันได้แก่ พนักงานทูตหรือเจ้าหน้าที่กงสุลประจำสถานทูตหรือ สถานกงสุลไทย หรือพนักงานของต่างประเทศที่มีอำนาจในการพินัยกรรม เช่น โนตารีพับลิก เป็นต้น

๗. พินัยกรรมทำในภาวะการรบหรือสงคราม

มาตรา ๑๖๖๘ บัญญัติว่า “ ในระหว่างเวลาที่ประเทศตกอยู่ในภาวะการรบหรือการสงคราม บุคคลที่รับราชการทหารหรือทำการเกี่ยวข้องอยู่กับราชการทหาร จะทำพินัยกรรมตามแบบที่บัญญัติไว้ใน มาตรา ๑๖๕๘ มาตรา ๑๖๖๐ หรือมาตรา ๑๖๖๓ ก็ได้ ในกรณีเช่นว่านั้น ให้นายทหารหรือข้าราชการ ฝ่ายทหารชั้นสัญญาบัตรมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับกรมการอำเภอ

๕ศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กัมพูสิริ, ธรรมศาสตร์ เสริมอาวุธทางปัญญาสู่สังคมไทย การทำพินัยกรรม,

บทบัญญัติวรรคก่อนให้นำมาใช้บังคับแก่กรณีที่บุคคลที่รับราชการทหารหรือทำการเกี่ยวข้องอยู่กับราชการทหารทำพินัยกรรมในต่างประเทศในระหว่างที่ปฏิบัติการเพื่อประเทศในภาวะการรบหรือการสงครามในต่างประเทศโดยอนุโลม และในกรณีเช่นว่านี้ ให้นำทหารหรือข้าราชการฝ่ายทหารชั้นสัญญาบัตรมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานทูตหรือกงสุลฝ่ายไทย

ถ้าผู้ทำพินัยกรรมตามความในสองวรรคก่อนนั้นป่วยเจ็บหรือต้องบาดเจ็บ และอยู่ในโรงพยาบาล ให้แพทย์แห่งโรงพยาบาลนั้นมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับกรรมการอำเภอหรือพนักงานทูต หรือกงสุลฝ่ายไทย แล้วแต่กรณีด้วย”

^๖ซึ่งการทำพินัยกรรมตามมาตรา ๑๖๖๙ นี้จะสามารถทำได้ก็ต่อเมื่อมีเงื่อนไขดังต่อไปนี้

๑) ประเทศตกอยู่ในระหว่างภาวะการรบหรือการสงคราม ซึ่งจะเป็นกรณีที่เกิดในประเทศหรือต่างประเทศก็ได้

๒) ผู้ทำพินัยกรรมต้องรับราชการทหารหรือทำการเกี่ยวข้องอยู่กับราชการทหารเท่านั้น ซึ่งอาจเป็นข้าราชการหรือเอกชนทั่วไปก็ได้

สำหรับผู้ที่ทำหน้าที่แทนกรรมการอำเภอในกรณีภาวะสงครามในประเทศ หรือแทนพนักงานทูตหรือกงสุลฝ่ายไทยหรือพนักงานอื่นที่มีอำนาจ กรณีภาวะสงครามในต่างประเทศนั้น ได้แก่ นายทหารหรือข้าราชการฝ่ายทหารชั้นสัญญาบัตร แต่ถ้าบุคคลที่ทำพินัยกรรมป่วย บาดเจ็บและอยู่ระหว่างการรักษาของแพทย์ที่โรงพยาบาล ทั้งนี้ ไม่ว่าจะในประเทศหรือต่างประเทศ กฎหมายกำหนดให้ผู้ทำหน้าที่แทนกรรมการอำเภอ คือ แพทย์แห่งโรงพยาบาลซึ่งรักษาบุคคลนั้น

๘. ข้อสังเกตในเรื่องแบบพินัยกรรม

๑) พินัยกรรมที่ทำขึ้นไม่ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นโมฆะ (ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๐๕) เว้นแต่พินัยกรรมที่ทำขึ้นนั้นจะไปเข้าพินัยกรรมอย่างอื่น

ตัวอย่าง พินัยกรรมเอกสารฝ่ายเมือง ซึ่งผู้ลงลายพิมพ์นิ้วมือเป็นพยานคนหนึ่ง และมีผู้ลงลายมือชื่อเป็นพยานอีกคนหนึ่ง กับมีนายอำเภอเป็นผู้จัดทำพินัยกรรม ลงลายมือชื่อในฐานะนายอำเภอ การลงลายพิมพ์นิ้วมือจึงใช้ไม่ได้ (พยานในพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง ต้องลงลายมือชื่อเท่านั้น) พินัยกรรมจึงเป็นโมฆะ แต่เนื่องจากพินัยกรรมฉบับนี้ได้ทำต่อหน้านายอำเภอ จึงถือได้ว่านายอำเภอเป็นพยานในพินัยกรรมด้วยอีกผู้หนึ่ง โดยไม่จำเป็นต้องมีข้อความเขียนบอกว่าลงชื่อเป็นพยานอีกฐานะหนึ่ง เมื่อรวมแล้ว จึงเป็นพินัยกรรมที่ทำต่อหน้าพยานอย่างน้อย ๒ คนพร้อมกัน จึงเป็นพินัยกรรมที่สมบูรณ์ในแบบพินัยกรรมธรรมดา (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๖๙/๒๕๒๑)

ตัวอย่าง การทำพินัยกรรมอาจทำได้หลายแบบ เมื่อผู้ตายเขียนพินัยกรรมเองทั้งฉบับ โดยมีข้อความครบถ้วนตามเงื่อนไขที่ ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๕๗ กำหนด แม้จะให้พยานลงชื่อ แต่ก็เป็นส่วนเกินที่ไม่ทำให้พินัยกรรมแบบเขียนขึ้นเองทั้งฉบับต้องเสียไป พินัยกรรมนั้นย่อมสมบูรณ์ โดยไม่ต้องพิจารณาว่าเป็นโมฆะตามรูปแบบพินัยกรรมฉบับอื่นอีกหรือไม่ เมื่อผู้ตายทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้แก่ผู้ร้องเช่นนี้ ถือว่าทายาทโดยธรรมผู้ที่ไม่ได้รับประโยชน์จากพินัยกรรมเป็นผู้ถูกตัดมิให้รับมรดกตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๐๘ วรรคท้าย ผู้คัดค้านทั้งสองจึงไม่ใช่ทายาท หรือผู้มีส่วนได้เสียที่จะร้องคัดค้านและขอตั้งผู้จัดการมรดก ตามมาตรา ๑๗๑๓ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๐๑๘/๒๕๔๗)

^๖ศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กัมพูสิริ, ธรรมศาสตร์ เสริมอาวุธทางปัญญาสู่สังคมไทย การทำพินัยกรรม,

(สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๗), หน้า ๑๒๘ - ๑๒๙

๒) พินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองนั้น นายอำเภอหรือผู้อำนวยการเขตที่ลงชื่อในพินัยกรรมจะลงชื่อในฐานะเป็นพยานอีกฐานะหนึ่งไม่ได้ จะต้องมีพยานซึ่งเป็นบุคคลอื่นอีกอย่างน้อย ๒ คน จึงจะสมบูรณ์เป็นพินัยกรรม (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๒๑/๒๔๙๒)

๓) การทำพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองนั้น จะทำนอกที่ว่าการอำเภอก็ได้ เมื่อมีการร้องขอ (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๕๙)

๔) บุคคลต่อไปนี้จะเป็นพยานในพินัยกรรมไม่ได้

(๑) ผู้ซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ

(๒) บุคคลวิกลจริตหรือบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นผู้เสมือนไร้ความสามารถ

(๓) บุคคลที่หูหนวก เป็นใบ้ หรือตาบอดทั้งสองข้าง (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๗๐)

๕) การเพิกถอนพินัยกรรม

เมื่อผู้ทำพินัยกรรมได้ทำพินัยกรรมขึ้นมาแล้ว ต่อมาจะด้วยเหตุใดก็ตาม หากต้องการเพิกถอนพินัยกรรมที่ทำขึ้น ก็สามารถเพิกถอนได้ดังต่อไปนี้ คือ

(๑) เพิกถอนด้วยการทำลาย หรือขีดฆ่าทั้งหมด หรือแต่บางส่วนแก่พินัยกรรมที่ทำขึ้นฉบับเดียว หรือหลายฉบับ โดยการทำลาย หรือขีดฆ่าแก่พินัยกรรมที่ทำขึ้นทุกฉบับ (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๙๕)

ตัวอย่าง หนังสือยืนยันรับรองที่ผู้ตายทำขึ้น ไม่มีถ้อยคำที่ระบุว่าเป็นพินัยกรรมและคำสั่งเพื่อตาย ข้อความที่ระบุให้พินัยกรรมฝ่ายเมืองฉบับแรกถือเป็นพินัยกรรมที่ใช้ได้ และข้อความที่ไม่รับรองเอกสารซึ่งผู้ตายลงลายมือชื่อไว้เมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๔๐ และขอยกเลิกเอกสารดังกล่าว เป็นเรื่องการยืนยันและเพิกถอนพินัยกรรมของคนที่ได้ทำไว้เท่านั้น มิใช่มีลักษณะเป็นพินัยกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๔๖

ผู้ทำพินัยกรรมจะเพิกถอนพินัยกรรมของตนเสียทั้งหมดหรือแต่บางส่วนในเวลาใดก็ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๙๓ แต่ในการเพิกถอนพินัยกรรมนั้น กฎหมายกำหนดวิธีการไว้ ๔ กรณี ตามมาตรา ๑๖๙๔ ถึงมาตรา ๑๖๙๗ คือ การทำพินัยกรรมฉบับหลังขึ้นมาเพิกถอนพินัยกรรมฉบับก่อน การทำลายหรือขีดฆ่าพินัยกรรมด้วยความตั้งใจ การโอนหรือทำลายทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งข้อกำหนดพินัยกรรมด้วยความสมัครใจและการทำพินัยกรรมฉบับหลังมีข้อความขัดกันกับพินัยกรรมฉบับก่อนกฎหมายมิได้กำหนดวิธีการอื่นใด นอกจากนี้มีผลเป็นการเพิกถอนพินัยกรรมได้ ฉะนั้น การที่ผู้ตายทำหนังสือยืนยันรับรองมีข้อความว่าไม่รับรองเอกสารฉบับลงวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๔๐ ที่มีผู้นำมาให้ลงชื่อ แม้จะแปลได้ว่าผู้ตายมีเจตนาเพิกถอนหรือไม่รับรองพินัยกรรมลงวันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๔๐ ของตนเอง แต่เมื่อหนังสือยืนยันรับรองดังกล่าวไม่มีลักษณะเป็นพินัยกรรมจึงไม่มีผลเป็นการเพิกถอนพินัยกรรมได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๙๘๑/๒๕๔๕)

การทำลาย หมายถึง การรื้อ ทำให้ทำลาย ทำให้พัง ทำให้เสียหาย

การขีดฆ่า หมายถึง การทำให้ใช้ไม่ได้ด้วยการขีดทำลาย

การที่ผู้ทำพินัยกรรมเขียนไว้ในหนังสือว่า “กระผมมีความประสงค์จะขอเพิกถอนพินัยกรรมฉบับนี้ตั้งแต่วันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๙๗ เป็นต้นไป” เช่นนี้ ไม่เป็นการเพิกถอนพินัยกรรม เพราะไม่มีการทำลายหรือขีดฆ่า

(คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๓๘/๒๕๐๘) และการเพิกถอนพินัยกรรมจะกระทำด้วยวาจาไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๗๐/๒๔๙๘)

(๒) เพิกถอนด้วยการทำพินัยกรรมฉบับหลัง ขอเพิกถอนพินัยกรรมฉบับแรกทั้งหมดหรือบางส่วน โดยพินัยกรรมฉบับหลังจะต้องทำขึ้นโดยถูกต้องตามกฎหมายด้วย (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๙๔) เช่น เจ้ามรดกทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้แก่ นาย ก. ต่อมาในขณะที่เจ้ามรดกมีชีวิตอยู่ ไม่ต้องการให้นาย ก. ได้รับมรดก ก็อาจทำพินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับระบุไว้ในพินัยกรรมว่า ตามที่เคยทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้แก่ นาย ก. บัดนี้ ขอเพิกถอนไม่ให้นาย ก. ได้รับมรดกอีกต่อไป เป็นต้น

(๓) เพิกถอนด้วยการโอน ขาย หรือทำลายทรัพย์สิน ซึ่งระบุไว้ในพินัยกรรม ด้วยความตั้งใจ (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๙๖) เช่น เจ้ามรดกทำพินัยกรรมยกรถยนต์ให้แก่ นายแดง ต่อมา ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่เจ้ามรดก ได้ขายรถยนต์คันนี้ให้แก่ นายดำ หรือได้ทำลายรถยนต์เสียหายทั้งหมดทั้งคันด้วยความตั้งใจของตน เช่นนี้ รถยนต์ซึ่งเป็นทรัพย์สินตามพินัยกรรมซึ่งจะตกให้แก่ นายแดง ก็เป็นอันถูกเพิกถอนไป

(๔) เพิกถอนเพราะพินัยกรรมฉบับแรกและฉบับหลังมีข้อความขัดกัน ในกรณีเช่นนี้ถือว่าพินัยกรรมฉบับก่อนถูกเพิกถอนโดยพินัยกรรมฉบับหลัง (เฉพาะในส่วนที่มีข้อความขัดกัน) เช่น ทำพินัยกรรมฉบับแรกยกที่ดินให้แก่ นาย ก. แต่ได้ทำพินัยกรรมฉบับหลังยกที่ดินแปลงเดียวกันให้แก่ นาย ข. เช่นนี้ ข้อความในพินัยกรรมฉบับแรกที่เกี่ยวกับที่ดินนั้นได้ถูกเพิกถอนโดยพินัยกรรมฉบับหลัง (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๙๗)

๙. ตัวอย่างพินัยกรรม

ตัวอย่างพินัยกรรมที่จะยกมากล่าวในที่นี้ เป็นพินัยกรรมแบบธรรมดา และพินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ เพราะเป็นพินัยกรรมที่สามารถทำได้เอง สำหรับพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง พินัยกรรมแบบเอกสารลับ เป็นพินัยกรรมซึ่งต้องไปทำที่สำนักงานเขตหรือที่ว่าการอำเภอ และพินัยกรรมที่ทำด้วยวาจาเป็นเรื่องของพยานที่ต้องไปแสดงตัวและแจ้งข้อความต่อผู้อำนวยการเขตหรือนายอำเภอ ซึ่งเมื่อไปถึงสถานที่ดังกล่าวแล้ว จะมีพนักงานคอยแนะนำให้ทำพินัยกรรมลงในแบบที่ทางราชการได้กำหนดไว้ จึงไม่ขอนำตัวอย่างมากล่าวไว้ในที่นี้

อนึ่ง ในการที่จะยกทรัพย์สินให้แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งข้อความในพินัยกรรมอาจจะระบุตัวทรัพย์สิน โดยเฉพาะเจาะจงก็ได้ หรือไม่จำเป็นว่าจะต้องระบุตัวทรัพย์สินโดยเฉพาะเจาะจง อาจใช้ข้อความว่า บรรดาทรัพย์สินของข้าพเจ้าที่มีอยู่ในขณะทำพินัยกรรมหรือที่จะมีขึ้นในภายหน้า หรืออาจใช้เป็นแบบผสมโดยระบุตัวทรัพย์สินโดยเฉพาะเจาะจง และทรัพย์สินที่จะมีขึ้นในภายหน้ารวมไปในพินัยกรรมฉบับเดียวกันก็ได้

ข้อพึงระวัง ในการทำพินัยกรรมแบบธรรมดา จะเขียนเอง หรือจะให้คนอื่นเขียนหรือพิมพ์แทนก็ได้ พร้อมลงวัน เดือน ปี ในขณะที่ทำพินัยกรรม และลงลายมือชื่อต่อหน้าพยานอย่างน้อย ๒ คน พร้อมกันถ้าจะพิมพ์ลายนิ้วมือ ต้องมีพยานรับรองลายพิมพ์นิ้วมือเพิ่มต่างหากจากพยานเดิมอีก ๒ คน

ผู้เขียนหรือพยาน รวมทั้งคู่สมรสของผู้เขียนหรือพยานในพินัยกรรมจะเป็นผู้รับทรัพย์สินตามพินัยกรรมไม่ได้

ในการทำพินัยกรรมแบบเขียนด้วยลายมือตนเองทั้งฉบับ พร้อมทั้งลงวัน เดือน ปี ในขณะที่ทำพินัยกรรม และลงลายมือชื่อของตนไว้ด้วย (ดังนั้น จะใช้ลายพิมพ์นิ้วมือ โดยมีพยานรับรอง ๒ คนไม่ได้) และไม่ต้องมีพยาน

๙.๑ พิณัยกรรมแบบผู้อื่นเขียน (แบบธรรมดา)

พิณัยกรรม

ทำที่

วันที่..... เดือน พ.ศ.

ข้าพเจ้าอายุ ปี อยู่บ้านเลขที่หมู่ที่
ถนน.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

ได้ทำพิณัยกรรมขึ้นไว้เพื่อแสดงว่าเมื่อข้าพเจ้าถึงแก่กรรม ให้แบ่งทรัพย์สินต่างๆ ของข้าพเจ้าให้บุคคล
ดังต่อไปนี้

๑. ที่ดินโฉนดเลขที่พร้อมสิ่งปลูกสร้าง อยู่ที่ตำบล.....
อำเภอ..... จังหวัด

ขอมอบให้แก่

๒. เงินสดฝากไว้ที่ธนาคาร.....บัญชีเลขที่

ขอมอบให้แก่

๓. เครื่องเพชร พลอย ทอง นาค เงิน (ทั้งหมดหรือบางส่วน) ขอมอบให้แก่

.....

๔. ทรัพย์สินของข้าพเจ้านอกจากที่ระบุตามข้อ ๑, ๒, ๓ นี้แล้ว ขอมอบให้แก่

.....

๕. ขอให้เป็นผู้จัดการมรดกของข้าพเจ้า

พิณัยกรรมฉบับนี้ ทำขึ้นเป็นจำนวน ฉบับ ทุกฉบับมีข้อความตรงกัน และข้าพเจ้าเห็นว่า

มีข้อความถูกต้องตรงตามเจตนาของข้าพเจ้าแล้ว จึงได้ลงชื่อเป็นสำคัญต่อหน้าพยาน

ลงชื่อผู้ทำพิณัยกรรม

(.....)

ข้าพเจ้าผู้มีนามข้างทำนี้ขอรับรองว่าผู้ทำพิณัยกรรมฉบับนี้

ได้ทำพิณัยกรรมต่อหน้าข้าพเจ้า และได้สังเกตเห็นว่าผู้ทำพิณัยกรรมมีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ทุกประการ

ข้าพเจ้าจึงได้ลงลายมือชื่อเป็นพยานในพิณัยกรรม

ลงชื่อพยาน

(.....)

ลงชื่อพยาน

(.....)

ลงชื่อพยานและผู้เขียน

(.....)

๙.๒ พินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ

พินัยกรรม

ทำที่

วันที่..... เดือน พ.ศ.

ข้าพเจ้าอายุ ปี อยู่บ้านเลขที่หมู่ที่
ถนน.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

ได้ทำพินัยกรรมขึ้นไว้เพื่อแสดงว่าเมื่อข้าพเจ้าถึงแก่กรรม ให้แบ่งทรัพย์สินต่างๆ ของข้าพเจ้า
ให้บุคคลดังต่อไปนี้

๑. ที่ดินโฉนดเลขที่พร้อมสิ่งปลูกสร้าง อยู่ที่ตำบล.....
อำเภอ.....จังหวัดขอมอบให้แก่

๒. ที่ดินโฉนดเลขที่พร้อมสิ่งปลูกสร้าง อยู่ที่ตำบล.....
อำเภอ.....จังหวัดขอมอบให้แก่

๓. เงินสดฝากไว้ที่ธนาคาร.....บัญชีเลขที่
ขอมอบให้แก่

๔. เงินสดฝากไว้ที่ธนาคาร.....บัญชีเลขที่
ขอมอบให้แก่

๕. เครื่องเพชร พลอย ทอง นาค เงิน (ทั้งหมดหรือบางส่วน) ขอมอบให้แก่

๖. ทรัพย์สินของข้าพเจ้านอกจากที่ระบุตามข้อ ๑, ๒, ๓, ๔, ๕ นี้แล้ว ขอมอบให้แก่

๗. ขอให้เป็นผู้จัดการศพของข้าพเจ้า โดยให้หักเงิน
ค่าทำศพไว้จากทรัพย์สินใน ข้อ ๖. จำนวน บาท มอบให้ผู้จัดการศพของข้าพเจ้า

๘. ขอให้เป็นผู้จัดการมรดกของข้าพเจ้า เพื่อจัดการ
แบ่งปันทรัพย์สินมรดกของข้าพเจ้าตามที่ได้แสดงเจตนาไว้แล้วข้างต้น

พินัยกรรมฉบับนี้ ข้าพเจ้าเขียนด้วยลายมือข้าพเจ้าเองทั้งฉบับ และได้ทำขึ้นเป็นจำนวน ฉบับ
ทุกฉบับมีข้อความตรงกัน

ลงชื่อผู้ทำพินัยกรรม
(.....)

๙.๓ พันัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง

พันัยกรรมของ

เขียนที่

วันที่เดือนพุทธศักราช

ข้าพเจ้าอายุ ปี ตั้งบ้านเรือนอยู่บ้านเลขที่ หมู่ที่ ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

ทำพันัยกรรมต่อหน้า (.....) กรมการอำเภอ และ พยาน กับ พยาน ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑. ถ้าข้าพเจ้าถึงแก่ความตายไปแล้ว บรรดาทรัพย์สินของข้าพเจ้าที่มีอยู่และที่จะเกิดมีขึ้น ในภายหน้าข้าพเจ้ายอมยกให้เป็นกรรมสิทธิ์แก่ผู้ที่ได้ระบุไว้ในพันัยกรรมนี้ให้เป็นผู้รับทรัพย์สินตามจำนวน ซึ่งกำหนดไว้ดังต่อไปนี้

(๑)

(๒)

(๓)

ข้อ ๒. ข้าพเจ้าขอมอบพันัยกรรมฉบับนี้แก่ และขอตั้งให้เป็นผู้จัดการมรดกของข้าพเจ้าตามพันัยกรรมนี้ และให้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายทุกประการ

ข้อ ๓.

ข้อ ๔. ข้อความแห่งพันัยกรรม กรมการอำเภอได้อ่านให้ข้าพเจ้าและพยานฟังโดยตลอดแล้ว เป็นการถูกต้องตรงตามความประสงค์ของข้าพเจ้าที่แจ้งให้กรมการอำเภอจดลงไว้ และขณะทำพันัยกรรมนี้ ข้าพเจ้ามีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ดี จึงลงลายมือชื่อไว้ต่อหน้ากรมการอำเภอและพยานเป็นสำคัญ

ลายมือชื่อผู้ทำพันัยกรรม

ลายมือชื่อพยานรับรองพันัยกรรมและลายมือชื่อ

ลายมือชื่อพยานรับรองพันัยกรรมและลายมือชื่อ

บันทึก

ข้าพเจ้ากรมการอำเภอ
 ขอรับรองว่าผู้ทำพินัยกรรมได้แจ้งข้อความที่ตนประสงค์ให้ใส่ไว้ในพินัยกรรมดังกล่าวมาแล้วข้างต้นต่อหน้าข้าพเจ้า และพยานคน คือ
ณ ที่

ข้าพเจ้าได้จดและอ่านข้อความที่ทำเป็นพินัยกรรมขึ้นนั้น ให้ผู้ทำพินัยกรรมและพยานฟัง ผู้ทำพินัยกรรมและพยานได้รับรองข้อความว่าถูกต้องและลงลายมือชื่อในพินัยกรรม นับว่าพินัยกรรมนี้ได้ทำขึ้นถูกต้องตามบทบัญญัติอนุมาตรา ๑ ถึง ๓ ของมาตรา ๑๖๕๘ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว
 วันที่ เดือน พุทธศักราช.....

ลายมือชื่อกรมการอำเภอ
 ประทับตราตำแหน่งเป็นสำคัญ

ลงสมุดทะเบียนพินัยกรรมแล้ว เลขที่

 เจ้าหน้าที่

ตัวอย่าง

การบันทึกบนซองพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง

หน้าซอง

หลังซอง

เลขที่วันที่พ.ศ.
 พินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองของ.....

ลายมือชื่อ
 กรมการอำเภอ
 ดวงตรา

หมายเหตุ “เลขที่” ซึ่งระบุหน้าซองนี้ ให้ลงจำนวนตรงกับ “เลขที่ในทะเบียนพินัยกรรม” หลังซอง จะประทับตราประจำครั้งที่รอยผนึกด้วยก็ได้

ตัวอย่าง
การบันทึกบนของพินัยกรรมแบบเอกสารลับ

หลังของ

เลขที่

ด้วย.....อยู่บ้านเลขที่.....
หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
ได้มาให้ถ้อยคำต่อหน้าข้าพเจ้าพร้อมด้วย.....พยาน.....คน
ว่าเอกสารซึ่งฉันนี้ไว้ในซองนี้เป็นพินัยกรรมของ.....จริง
และ.....อยู่บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล.....
อำเภอ.....จังหวัด.....เป็นผู้เขียนพินัยกรรมนี้ และเมื่อผู้ทำพินัยกรรมตายแล้ว
ได้สั่งให้มอบพินัยกรรมแก่.....
อยู่บ้านเลขที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

ที่ว่าการอำเภอ.....
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

(ลายมือชื่อ).....กรมการอำเภอ

(ประทับตราตำแหน่งเป็นสำคัญ)

(ลายมือชื่อ).....ผู้ทำพินัยกรรม

(ลายมือชื่อ).....พยานรับรองพินัยกรรมและลายมือชื่อ

(ลายมือชื่อ).....พยานรับรองพินัยกรรมและลายมือชื่อ

หมายเหตุ ก. “เลขที่” ซึ่งระบุบนซองนี้ให้ลงจำนวนตรงกับ “เลขที่” ในทะเบียนพินัยกรรม
ข. หลังของ ให้ผู้ทำพินัยกรรมเขียนชื่อคาบรอยฉันท์ ถ้าเขียนชื่อไม่ได้ต้องลงลายพิมพ์นิ้วมือ
โดยมีพยานรับรอง ๒ คน

ตัวอย่าง

การบันทึกบนซองพินัยกรรมแบบเอกสารลับ

ของผู้ที่เป็นใบ้และหูหนวกหรือผู้ที่พูดไม่ได้

หน้าซอง

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ข้าพเจ้าเป็นใบ้และหูหนวกหรือพูดไม่ได้
ได้เขียนหนังสือบนซองนี้ต่อหน้ากรรมการอำเภอและพยาน คน คือ

๑)

๒)

เพื่อรับรองว่าเอกสารซึ่งฉีกไว้ในซองนี้ เป็นพินัยกรรมของข้าพเจ้าจริง และ
อยู่บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....เป็นผู้เขียน

ลายมือชื่อผู้ทำพินัยกรรม

ลายมือชื่อพยาน

ลายมือชื่อพยาน

บันทึก

เลขที่

ด้วยวันนี้ผู้เป็นใบ้และหูหนวกหรือพูดไม่ได้
อยู่บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด

ได้เขียนข้อความลงบนซอง และฉีกเอกสารนี้ด้วยตนเองต่อหน้าข้าพเจ้า และ
กับพยาน คน

ที่ว่าการอำเภอ

วันที่ เดือน พ.ศ.

(ลายมือชื่อ)กรรมการอำเภอ

(ตราประทับตำแหน่งเป็นสำคัญ)

หมายเหตุ ก. “เลขที่” ซึ่งระบุบนซองนี้ให้ลงจำนวนตรงกับ “เลขที่” ในทะเบียนพินัยกรรม

ข. หลังซอง ให้ผู้ทำพินัยกรรมเขียนชื่อคาบรอยฉีก

๔. การยื่นคำร้องขอให้ศาลตั้งผู้จัดการมรดก

ในปัจจุบันนี้ ปรากฏว่าเมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย และมีทรัพย์สินจำนวนมากที่ตกทอดแก่ทายาท ไม่ว่าจะทายาทโดยธรรมหรือทายาทโดยพินัยกรรมก็ตาม บรรดาทรัพย์สินบางอย่างนั้นจำเป็นต้องมีการจดทะเบียนการได้มา มิฉะนั้น สิทธิของผู้ได้มาจะมีการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนไม่ได้ ตัวอย่างเช่น เจ้ามรดกมีทรัพย์สินซึ่งมีทะเบียนเป็นโฉนดที่ดิน หนังสือรับรองการทำประโยชน์ น.ส.๓ ทะเบียนอาวุธปืน ทะเบียนรถยนต์ ซึ่งทรัพย์สินบางอย่าง เจ้าพนักงานจะไม่ดำเนินการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนเกี่ยวกับทรัพย์สินเหล่านั้นให้ หากไม่มีการยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งตั้งผู้จัดการมรดกเสียก่อน

แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายได้ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่สามารถจดทะเบียนโอนมรดกได้ โดยไม่จำเป็นต้องขอให้ศาลมีคำสั่งตั้งผู้จัดการมรดกก่อน เช่น กรณีเกี่ยวกับการรับโอนมรดกตามประมวลกฎหมายที่ดินนั้น หากทายาทโดยธรรมทุกคนตกลงยินยอมกันได้ ก็สามารถดำเนินการได้ ซึ่งจะได้กล่าวไว้โดยละเอียดในเรื่องการจดทะเบียนสิทธินิติกรรมประเภทมรดกต่อไป

ส่วนในกรณีที่ทายาทไม่สามารถตกลงกันได้ หรือมีปัญหาเกี่ยวกับการจัดการ หรือการโอนมรดก หรือในกรณีที่ทายาทไปร้องขอเปลี่ยนแปลงทางทะเบียน แต่ปรากฏว่ามีเหตุขัดข้อง เปลี่ยนแปลงไม่ได้ ก็จำเป็นต้องร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกก่อน จึงทำให้ราษฎรจำนวนมากได้มายื่นคำร้องขอความช่วยเหลือต่อสำนักงานอัยการสูงสุด โดยให้สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน (สคช.) หรือสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดหรือสาขา (กรณีในต่างจังหวัด) ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อสั่งตั้งผู้จัดการมรดกเกี่ยวกับทรัพย์สินเหล่านั้น

๑. กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๑๓ ทายาทหรือผู้มีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการ จะร้องต่อศาลขอให้ตั้งผู้จัดการมรดกก็ได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) เมื่อเจ้ามรดกตาย ทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรมได้สูญหายไปหรืออยู่นอกราชอาณาจักร หรือเป็นผู้เยาว์

(๒) เมื่อผู้จัดการมรดกหรือทายาทไม่สามารถ หรือไม่เต็มใจที่จะจัดการ หรือมีเหตุขัดข้องในการจัดการ หรือในการแบ่งปันมรดก

(๓) เมื่อข้อกำหนดพินัยกรรมซึ่งตั้งผู้จัดการมรดกไว้ ไม่มีผลบังคับได้ด้วยประการใดๆ

การตั้งผู้จัดการมรดกนั้น ถ้ามีข้อกำหนดพินัยกรรม ก็ให้ศาลตั้งตามข้อกำหนดพินัยกรรม และถ้าไม่มีข้อกำหนดพินัยกรรม ก็ให้ศาลตั้งเพื่อประโยชน์แก่กองมรดกตามพฤติการณ์ และโดยคำนึงถึงเจตนาของเจ้ามรดกแล้วแต่ศาลจะเห็นสมควร

ตัวอย่าง ผู้มีส่วนได้เสียตามที่บัญญัติไว้ใน ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๑๓ นั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียในฐานะทายาทโดยธรรมหรือในทางพินัยกรรมของผู้ตายโดยตรง แม้ผู้คัดค้านเป็นสามีไม่ชอบด้วยกฎหมายของผู้ตาย แต่ได้อยู่กินร่วมกันมานานสืบกว่าปีจนผู้ตายถึงแก่ความตาย โดยมีทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ร่วมกัน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้คัดค้านกับผู้ตายมีชื่อถือกรรมสิทธิ์ร่วมกันในที่ดินมีโฉนด รวม ๓ แปลง ซึ่งผู้ร้องทั้งสอง เบิกความรับว่า ผู้คัดค้านกับผู้ตายประกอบกิจการอุ้มอภินิหารร่วมกัน โดยให้ผู้ร้อง ทั้งน้องๆ และหลาน ทำงานในอุ้ม และรับเงินเดือนเป็นค่าจ้าง ผู้คัดค้านจึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๑๓ ในการตั้ง ผู้จัดการมรดกนั้น ศาลยอมใช้ดุลพินิจคำนึงถึงความเหมาะสมประกอบกับพฤติการณ์ที่จะให้ประโยชน์แก่ ทายาทและกองมรดก เมื่อเห็นว่าการให้ผู้ร้องทั้งสอง และผู้คัดค้านจัดการมรดกร่วมกัน น่าจะเป็นประโยชน์ แก่ทายาทและกองมรดกมากกว่าให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจัดการมรดกฝ่ายเดียว ศาลยอมตั้งให้เป็นผู้จัดการมรดก ร่วมกันได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๓๙/๒๕๕๔)

ตัวอย่าง แม้ผู้ร้องจะมีได้เป็นทายาทของผู้ตาย แต่การที่ผู้ตายทำพินัยกรรมตั้งผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดก ย่อมทำให้ผู้ร้องมีหน้าที่ที่จะต้องทำการอันจำเป็นเพื่อให้เป็นไปตามคำสั่งแจ้งชัดหรือโดยปริยายแห่งพินัยกรรม และเพื่อจัดการมรดกทั่วไป หรือเพื่อแบ่งปันทรัพย์มรดก และอาจต้องรับผิดชอบต่อทายาท ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๑๙ และ ๑๗๒๐ จึงถือว่าผู้ร้องเป็นผู้มีส่วนได้เสีย มีสิทธิร้องขอให้ตั้งตนเองเป็นผู้จัดการมรดก ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๑๓ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๓๐๑/๒๕๕๖)

นอกจากจะต้องมีคุณสมบัติไม่ต้องห้ามตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๑๘ แล้ว บุคคลที่ศาลจะตั้งเป็น ผู้จัดการมรดก ยังต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมอีกด้วย

ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๑๘ บุคคลต่อไปนี้จะเป็นผู้จัดการมรดกไม่ได้

- (๑) ผู้ซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ
- (๒) บุคคลวิกลจริต หรือบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นผู้เสมือนไร้ความสามารถ
- (๓) บุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนล้มละลาย

ตัวอย่าง บุคคลที่ศาลจะตั้งเป็นผู้จัดการมรดก นอกจากจะต้องมีคุณสมบัติไม่ต้องห้ามตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๑๘ แล้ว ยังต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมอื่นๆ ประกอบด้วย ที่ผู้ร้องเบิกความว่าผู้ร้องเป็นเจ้าของ ผู้ตายจำนวน ๘,๐๐๐,๐๐๐ บาท โดยเป็นหนี้ที่เกิดจากการกู้ยืม ตามหนังสือรับรองว่าเป็นหนี้และสัญญากู้ยืม ซึ่งการที่ผู้จัดการมรดกเป็นเจ้าหนี้กองมรดกอยู่เป็นจำนวนมาก จึงอยู่สองสถานะ คือ เป็นทั้งเจ้าหนี้และลูกหนี้ การจัดการมรดกอาจมีผลกระทบต่อประโยชน์ส่วนได้เสียของทายาทอื่นโดยตรง ทั้งก่อนที่ผู้ตายจะถึงแก่กรรม ประมาณ ๑๐ วัน ผู้ตายได้ไปแจ้งความไว้เป็นหลักฐานว่าโฉนดที่ดิน เอกสารหมาย ร.๘ ถึง ร.๑๒ หายไป แต่กลับปรากฏว่า โฉนดที่ดินทั้ง ๕ ฉบับ อยู่ที่ผู้ร้อง โดยผู้ร้องเบิกความอ้างว่าผู้ตายมอบให้ผู้ร้องเพื่อเป็น หลักประกันในการชำระหนี้เงินกู้ ซึ่งถ้าผู้ตายมอบให้จริง ก็ไม่น่าหลงลืมไปแจ้งความ นอกจากนี้ ผู้ร้องยังเป็นผู้มี อารมณ์รุนแรง มีสาเหตุกับบุตรและหลานของตนเอง จนกระทั่งผู้คัดค้านที่ ๑ และ ส. ซึ่งเป็นหลาน ไปแจ้งความ ไว้เป็นหลักฐาน จากพฤติการณ์ดังกล่าว ทำให้เชื่อว่าผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดก จะมีอุปสรรคและมีข้อโต้แย้งกับ เครือญาติ ผู้ร้องจึงไม่เหมาะสมที่จะเป็นผู้จัดการมรดก (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๑๖๖ – ๖๑๖๗/๒๕๕๒)

ตัวอย่าง ผู้ที่จะมาเป็นผู้จัดการมรดกได้นั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสีย เพียงไม่เป็นบุคคลซึ่ง ต้องห้ามตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๑๘ แล้ว ก็อาจถูกร้องขอต่อศาลให้ตั้งเป็นผู้จัดการมรดกได้ เมื่อผู้ร้องเป็นผู้ ผู้จัดการมรดกแล้ว ผู้ร้องก็มีอำนาจกระทำการอันจำเป็นเพื่อจัดการมรดก ซึ่งได้แก่การรวบรวมทรัพย์มรดกแล้ว ดำเนินการแบ่งปันให้ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกต่อไป ในกรณีที่มิใช่ผู้จัดการมรดกหลายคน การทำหน้าที่ผู้จัดการมรดก

ต้องร่วมกันจัดการและถือเอาเสียงข้างมาก จะจัดการโดยลำพังไม่ได้ หากผู้คัดค้านทั้งสองซึ่งเป็นผู้จัดการมรดก ละเลยไม่ทำการตามหน้าที่ หรือมีเหตุให้ถอนจากการเป็นผู้จัดการมรดก ผู้ร้องมีสิทธิร้องขอให้ศาลมีคำสั่ง ถอนผู้คัดค้านทั้งสองออกจากกรเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตายได้ และหากมีเหตุอันเกิดจากฝ่ายผู้ร้องในทำนอง เดียวกัน ผู้คัดค้านทั้งสองก็มีสิทธิดังกล่าวเช่นเดียวกับผู้ร้อง การที่ศาลชั้นต้นงดสืบพยานผู้ร้องภายหลังผู้ร้อง สืบพยานได้ ๒ ปาก ข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานของผู้ร้องและผู้คัดค้านทั้งสอง จึงยังฟังไม่ได้ว่ามีเหตุต้อง ถอนฝ่ายใดจากการเป็นผู้จัดการมรดกหรือไม่ ศาลชั้นต้นจึงไม่สมควรด่วนสั่งงดสืบพยานดังกล่าวควรสืบพยาน ต่อไปให้เสร็จสิ้นกระเสาะความ แล้วมีคำสั่งใหม่ตามรูปคดี (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๔๒/๒๕๓๔)

๒. เหตุในการยื่น

(๑) ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๙๙ เมื่อบุคคลใดตาย มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท ทายาทอาจ เสียไปซึ่งสิทธิในมรดกได้แต่โดยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น

(๒) ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๐๒ เมื่อบุคคลใดต้องถือว่าถึงแก่ความตายตามความในมาตรา ๖๒ แห่งประมวลกฎหมายนี้ มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท

กรณีแรก เป็นกรณีที่เจ้ามรดกได้ถึงแก่ความตายโดยธรรมชาติ คือ หัวใจหยุดเต้นและสมองไม่ทำงาน ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๕

กรณีที่สอง เป็นกรณีที่บุคคลซึ่งถึงแก่ความตายโดยผลของกฎหมาย เป็นกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้บุคคลนั้น เป็นบุคคลสาบสูญ ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๖๒ เป็นผลให้บุคคลนั้นถึงแก่ความตายโดยผลของกฎหมาย จึงต้องยื่น คำร้องต่อศาลขอให้ศาลตั้งผู้จัดการมรดก

๓. อำนาจของพนักงานอัยการที่จะยื่นคำร้องขอให้ศาลตั้งผู้จัดการมรดก

ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๗๑๓ บัญญัติให้อำนาจไว้ โดยบัญญัติว่า “ทายาทหรือ ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการ จะร้องต่อศาลขอให้ตั้งผู้จัดการมรดกก็ได้”

ตัวอย่างพนักงานอัยการจังหวัดสุโขทัย ผู้ร้อง

ผู้ตายมีทรัพย์สินมรดกเพียงรถจักรยานยนต์ ๑ คัน และมีได้ทำพินัยกรรมไว้ โดยบิดามารดากับบุตรผู้ตาย ซึ่งเป็นผู้เยาว์มีเหตุขัดข้องในการจัดการมรดก ภริยาของผู้ตายว่าติดต่อขอรับโอนทะเบียนรถจักรยานยนต์ ดังกล่าว แต่เจ้าพนักงานแผนกทะเบียนยานพาหนะไม่ยอมโอนทะเบียนรถให้แก่ภริยาผู้ตาย ถือว่าการจัดการมรดก หรือแบ่งปันมรดกผู้ตายมีเหตุขัดข้อง ขอบที่ภริยาของผู้ตายจะยื่นคำร้อง หรือให้ผู้ร้อง ร้องขอต่อศาล ให้กับภริยาผู้ตายเป็นผู้จัดการมรดกได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๕๒๘/๒๕๒๙)

ตัวอย่าง พระภิกษุ พ. มีถิ่นที่อยู่ ๒ แห่ง คือที่วัด ห. และวัดผู้คัดค้าน ซึ่งตาม ป.พ.พ. มาตรา ๓๘ ให้ถือเอาแห่งใดแห่งหนึ่งเป็นภูมิลำเนาของบุคคลนั้น จึงต้องถือว่า วัด ห. เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุ พ. อีกแห่งหนึ่งด้วย เมื่อพระภิกษุ พ. มีทรัพย์สินมรดกและมีเหตุขัดข้องในการจัดการมรดก ผู้ร้องในฐานะเป็น พนักงานอัยการย่อมมีสิทธิร้องขอต่อศาลชั้นต้น ซึ่งเป็นศาลที่เจ้ามรดกมีภูมิลำเนาในเขตศาลในขณะ

ถึงแก่ความตาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๔ จัตวา วรรคหนึ่ง ให้ตั้งผู้จัดการมรดกได้ ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๑๓ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๖๑/๒๕๕๐)

๔. เขตอำนาจศาล

ในการยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งตั้งเป็นผู้จัดการมรดก ถือเป็นคดีไม่มีข้อพิพาทตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยหลัก คำร้องขอให้ศาลตั้งผู้จัดการมรดก ต้องยื่นต่อศาลที่เจ้ามรดกมีภูมิลำเนาในเขตศาลในขณะถึงแก่ความตาย แต่ในกรณีที่เจ้ามรดกไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร ให้ยื่นต่อศาลที่ผู้ตายมีทรัพย์สินมรดกตั้งอยู่ในเขตศาล

หมายเหตุ ในการติดต่อขอตั้งผู้จัดการมรดก

๑. ส่วนภูมิภาคติดต่อที่สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดหรือสาขา ที่เจ้ามรดกมีภูมิลำเนาตามทะเบียนบ้านขณะถึงแก่ความตาย

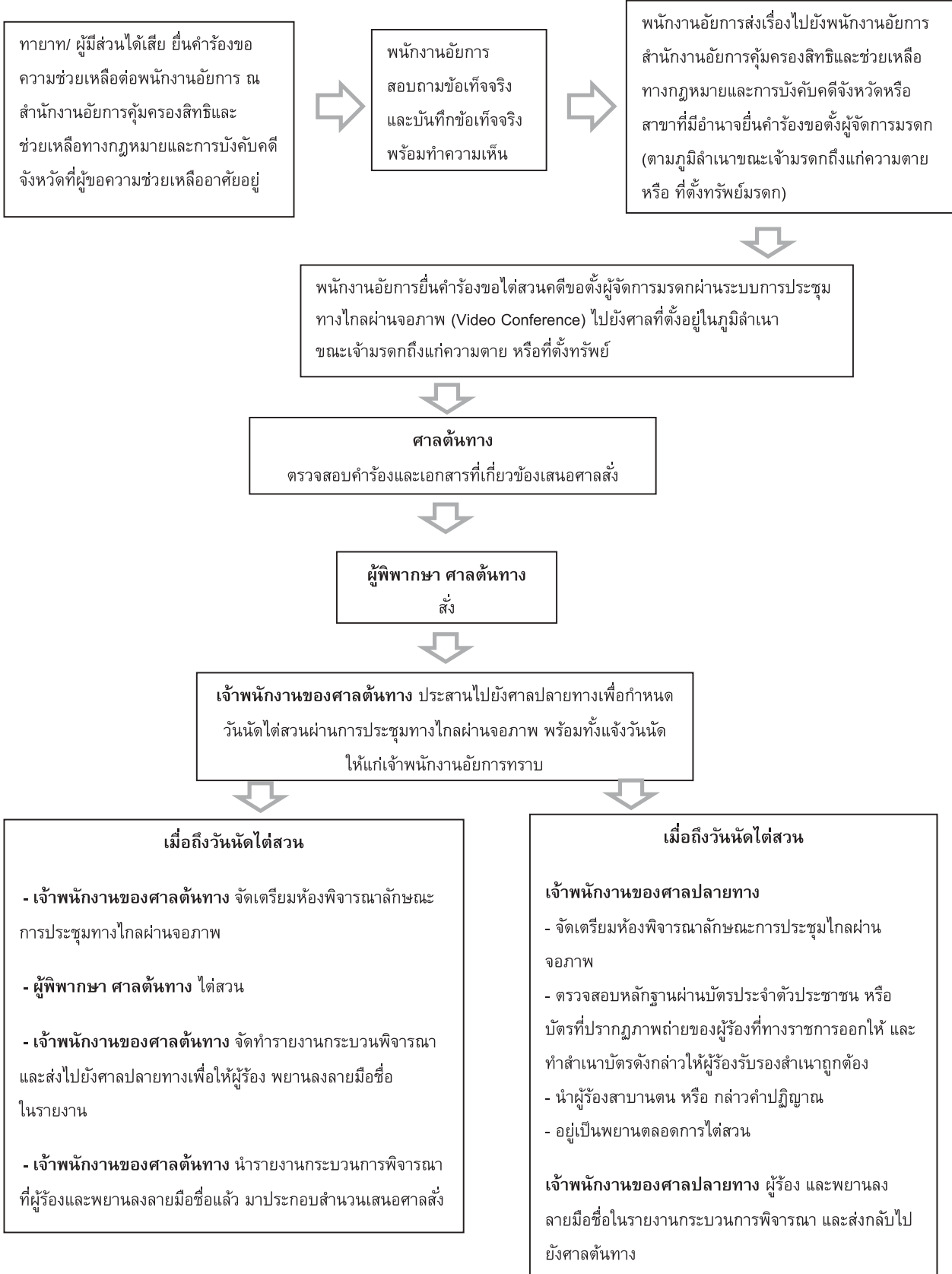
๒. กรุงเทพมหานคร ติดต่อที่สำนักงานอัยการในเขตอำนาจศาลที่เจ้ามรดกมีภูมิลำเนาตามทะเบียนบ้านขณะถึงแก่ความตาย

๕. การไต่สวนคดีขอตั้งผู้จัดการมรดกผ่านระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ (Video Conference) โดยพนักงานอัยการเป็นผู้ยื่นคำร้อง

ปัจจุบันเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนผู้ที่ต้องการยื่นคำร้องขอจัดตั้งผู้จัดการมรดก โดยประชาชนไม่ต้องเดินทางไปยื่นคำร้องเอง ณ ศาลที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตายหรือที่ตั้งทรัพย์สิน แต่สามารถยื่นคำร้องขอความช่วยเหลือต่อพนักงานอัยการ ณ สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดได้ทุกจังหวัดที่ประชาชนผู้ขอความช่วยเหลืออาศัยอยู่ จากนั้นพนักงานอัยการจะส่งเรื่องไปยังพนักงานอัยการสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดหรือสาขาที่มีอำนาจในการรับเรื่องนั้นและนำคำร้องไปยื่นต่อศาลที่มีเขตอำนาจ เมื่อถึงกำหนดนัดไต่สวนคำร้อง ศาลที่มีเขตอำนาจจะไต่สวนผ่านระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ (Video Conference) โดยประชาชนไม่ต้องเดินทางไปยังศาลที่มีเขตอำนาจหรือศาลที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตายหรือที่ตั้งทรัพย์สิน ซึ่งการไต่สวนผ่านระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ (Video Conference) ดังกล่าวประชาชนไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายในการดำเนินการขอใช้ระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ (Video Conference) และเมื่อศาลได้มีคำสั่งตั้งผู้จัดการมรดกแล้ว ศาลที่มีเขตอำนาจจะจัดส่งเอกสารคำสั่งให้แก่ประชาชนทางไปรษณีย์ อันเป็นการลดระยะเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางของประชาชน ทั้งนี้ เป็นไปตามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่าง สำนักงานศาลยุติธรรมกับ สำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิและให้การช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนในคดีขอจัดการมรดก ลงวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๒

แผนผังแสดงขั้นตอนการไต่สวนคดีขอตั้งผู้จัดการมรดก ผ่านระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ (Video Conference)

กรณีพนักงานอัยการเป็นผู้ยื่นคำร้อง

ชชก.คร.สำนักงานอัยการสูงสุด
เลขรับที่ ๑๗๗๖
วันที่ ๕ มี.ย. ๒๕๖๒
เวลา ๑๖.๒๖ น.

สำนักงานอัยการสูงสุด
เลขรับ 17937
วันที่ 31 พ.ค. 2562
เวลา ๑๖.๐๐

ที่ ศย ๐๒๕/๑๕๐๙ด

สำนักงานศาลยุติธรรม

ถนนรัชดาภิเษก เขตจตุจักร

กทป. ๑๐๙๐๐
 สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือ
 ทางกฎหมายแก่ประชาชน

๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๒

31 พ.ค. 2562

เรื่อง การดำเนินโครงการพัฒนาระบบการพิจารณาคดีแพ่ง (คดีจัดการมรดก) ระหว่างสำนักงาน
 ศาลยุติธรรมกับสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน (สคช.) สำนักงาน
 อัยการสูงสุด

กราบเรียน อัยการสูงสุด

15592 ด. 14 พ.ค. ๒๕๖๒

อ้างถึง หนังสือสำนักงานศาลยุติธรรม ที่ ศย ๐๒๕/๑๕๐๗๕ ลงวันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. สรุปประเด็นการประชุมฯ จำนวน ๑ ชุด

๒. โครงการและแผนการดำเนินโครงการฯ ๑ ชุด

ตามหนังสือที่อ้างถึง สำนักงานศาลยุติธรรมขอความอนุเคราะห์เข้าหารือเกี่ยวกับ
 การพัฒนาระบบการพิจารณาคดีแพ่ง (คดีจัดการมรดก) ร่วมกับผู้บริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้องของ
 สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน สำนักงานอัยการสูงสุด ในวันอังคารที่ ๒๑
 พฤษภาคม ๒๕๖๒ เวลา ๐๙.๓๐ - ๑๒.๐๐ นาฬิกา ณ สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมาย
 แก่ประชาชน สำนักงานอัยการสูงสุด อาคารศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษาฯ อาคาร A
 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ ความละเอียดแจ้งแล้ว นั้น

ในการนี้ ที่ประชุมมีมติให้สำนักงานศาลยุติธรรมแจ้งรายละเอียดการดำเนินโครงการฯ
 พร้อมทั้งรายละเอียดค่าธรรมเนียมในการดำเนินการไต่สวนผ่านระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ
 (Video Conference) มายังสำนักงานอัยการสูงสุด เพื่อนำไปกำหนดเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน
 อย่างเป็นรูปธรรม ในส่วนนี้สำนักงานศาลยุติธรรมขอกราบเรียนว่า การดำเนินการไต่สวนผ่านระบบ
 การประชุมทางไกลผ่านจอภาพ (Video Conference) ตามโครงการฯ ไม่มีค่าธรรมเนียมในการดำเนินการ
 และขอส่งโครงการและแผนการดำเนินโครงการพัฒนาระบบการพิจารณาคดีแพ่ง (คดีจัดการมรดก)

รายละเอียด...

รายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย ๑ - ๒ ทั้งนี้ เมื่อสำนักงานอัยการสูงสุดพิจารณารายละเอียดการดำเนินโครงการฯ เรียบร้อยแล้ว ขอให้มีหนังสือแจ้งระยะเวลาที่สามารถเริ่มดำเนินการตามโครงการฯ ได้กลับไปยังสำนักงานศาลยุติธรรมเพื่อดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

เรียน อคช. ผ่าน ร.อคช.
เพื่อโปรดพิจารณา

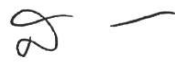
(นางสาววัลลภา ทิริยะสุรวงศ์)
นิติกรชำนาญการ
รักษาการในตำแหน่งนักจัดการงานทั่วไปชำนาญการพิเศษ
- ๕ ตี.ย. ๒๕๖๒

(นางสุปราณี อุทิศ)
ผ.อคช.
๕ ตี.ย. ๒๕๖๒
สำนักส่งเสริมงานตุลาการ

คณะทำงานขับเคลื่อนระบบงานส่งเสริมงานตุลาการ
โทร. ๐ ๒๕๑๒ ๘๔๙๘ ต่อ ๓๐๓

โทรสาร ๐ ๒๕๑๒ ๘๔๓๒ (นายพิทย์ จันทระศรีวงศ์)
ร.อคช.
- ๕ ตี.ย. ๒๕๖๒

(นายสรารุธ เบนจุกุล)
เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

๕๐๖ ๘๗๗๖.๗๖:๖๐๓๖. (ทนายพิชญ์)
นางอภิญญา อิ่มนง

(นางลัดดาวัลย์ สิ้นธุรงค์)
อคช.

๕ ตี.ย. ๒๕๖๒

(นายพิทย์ จันทระศรีวงศ์)
ร.อคช.
- ๖ ตี.ย. ๒๕๖๒

มองให้ดูแล้วเสร็จ
ดูแล้วเสร็จ
โปรดพิจารณาแล้ว
ในชั้นนี้แล้วเสร็จ

(นางสาวจันทิมา ธนาสว่างกุล)
อ.ฝ.ผ.
๗ ธ.ย. ๖๖

695

บันทึกข้อความ

ออก.คร.สำนักงานอัยการสูงสุด
เลขที่ ๒๔๑๗
วันที่ ๒๐ ต.ค. ๒๕๖๒
เวลา ๑๐.๓๕ น.

ส่วนราชการ สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายแผนช่วยเหลือทางกฎหมาย สคช. โฟนฝ่ายคดีพิเศษ ๑๕๓๐
ที่ อส ๐๐๒๖.๘/๕๖๑ วันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๖๒
เรื่อง การดำเนินโครงการพัฒนาระบบการพิจารณาคดีแพ่ง (คดีจัดการมรดก) ระยะที่ ๑
กับสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน (สคช.) สำนักงานอัยการสูงสุด
กราบเรียน อัยการสูงสุด (ผ่าน อธิบดีอัยการ สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน)

ด้วยสำนักงานศาลยุติธรรม ได้มีหนังสือ ที่ ศย ๐๒๕/๑๔๐๗๕ ลงวันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒
กราบเรียนอัยการสูงสุด ว่า สำนักงานศาลยุติธรรมได้ดำเนินโครงการพัฒนาระบบการพิจารณาคดีแพ่ง
(คดีจัดการมรดก) โดยมีแนวทางในการพัฒนาระบบดังกล่าวให้ตัวความสามารถดำเนินการเกี่ยวกับการขอตั้ง
ผู้จัดการมรดกด้วยการยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการ ณ สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมาย
และการบังคับคดีจังหวัดได้ทุกจังหวัดที่ตัวความอาศัยอยู่และดำเนินการไต่สวนผ่านระบบการประชุมทางไกล
ผ่านจอภาพ (Video Conference) ณ ศาลในพื้นที่นั้น เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนและทำให้
ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมได้ง่ายขึ้น ประกอบกับจะดำเนินการพัฒนาระบบการพิจารณาคดีจัดการมรดก
ทางอิเล็กทรอนิกส์ให้สามารถยื่นคำร้องและดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์ได้จนสิ้นสุดกระบวนการ
เพื่อเป็นการต่อยอดและพัฒนาระบบการทำงานของศาลยุติธรรมและสำนักงานอัยการสูงสุดให้สอดคล้องกับนโยบาย
ของภาครัฐให้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงาน สำนักงานศาลยุติธรรมจึงขอความอนุเคราะห์เข้าหารือ
เกี่ยวกับโครงการพัฒนาระบบการพิจารณาคดีแพ่ง (คดีจัดการมรดก) ร่วมกับผู้บริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง
ของสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน ในวันอังคารที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒
เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๒.๐๐ นาฬิกา ณ สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน ซึ่งอัยการสูงสุด
ได้มอบหมาย สคช. ดำเนินการ

ออก. ได้เชิญผู้แทนจากสำนักงานศาลยุติธรรม ผู้แทนจาก สวก. ผอ.สภกส. และอัยการพิเศษฝ่าย
ในสังกัด สคช. เข้าร่วมประชุม เมื่อวันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒ เวลา ๐๙.๓๐ - ๑๒.๐๐ นาฬิกา ณ ห้องประชุม ๗๐๒
อาคารราชบุรีดิเรกฤทธิ์ รายละเอียดปรากฏตามเอกสารแนบ ๑ จากการประชุมได้เห็นว่าสำนักงานศาลยุติธรรม
ได้จัดทำ “โครงการพัฒนาระบบการพิจารณาคดีแพ่ง (คดีจัดการมรดก)” ระยะที่ ๑ โดยมีรายละเอียด คือ
ในปัจจุบันนี้ การยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกนั้น ผู้ร้องต้องยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษา
ตามภูมิลำเนาของเจ้ามรดกหรือที่ตั้งทรัพย์สินมรดก และสามารถทำได้ ๓ วิธี ได้แก่

- (๑) ตัวความยื่นคำร้องด้วยตนเอง
- (๒) ตัวความแต่งตั้งทนายความเป็นผู้ดำเนินการยื่นคำร้อง
- (๓) ตัวความให้พนักงานอัยการเป็นผู้ยื่นคำร้อง

จากวิธีการยื่นคำร้องดังกล่าว ไม่ว่าตัวความจะยื่นคำร้องด้วยวิธีใด ในวันนัดไต่สวนคำร้อง
ตัวความจะต้องเดินทางไปยังศาลที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตายหรือที่ตั้งทรัพย์สิน ซึ่งไม่สอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจ
และสังคมปัจจุบัน ทำให้ตัวความต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพื่อไปยื่นคำร้อง ณ ศาลที่มีเขตอำนาจ
รับคำร้องเท่านั้น สำนักงานศาลยุติธรรมจึงได้จัดทำโครงการพัฒนาระบบการพิจารณาคดีแพ่ง (คดีจัดการมรดก)
ระยะที่ ๑ โดยประสานความร่วมมือกับสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน (สคช.)

/เพื่ออำนวยความสะดวก

ร.อ.ส. (นางสมศรี วัฒนไพศาล)
รับ ๑๕/๖๒
ที่ ๒๐ ต.ค. ๒๕๖๒
๑๐.๑๐ น.

เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ที่ต้องการยื่นคำร้องขอจัดตั้งผู้จัดการมรดกโดยตัวความ ไม่ต้องเดินทางไปยื่นคำร้องเอง ณ ศาลที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตายหรือที่ตั้งทรัพย์ แต่สามารถยื่นคำร้อง ขอความช่วยเหลือต่อพนักงานอัยการ ณ สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและ การบังคับคดีจังหวัดได้ทุกจังหวัดที่ตัวความอาศัยอยู่ จากนั้นพนักงานอัยการจะส่งเรื่องไปยังพนักงานอัยการ สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดหรือสาขาที่มีอำนาจในการรับเรื่องนั้น และนำคำร้องไปยื่นต่อศาลที่มีเขตอำนาจ เมื่อถึงกำหนดนัดไต่สวนศาลที่มีเขตอำนาจจะได้สวนผ่านระบบ การประชุมทางไกลผ่านจอภาพ (Video Conference) โดยตัวความไม่ต้องเดินทางไปยังศาลที่มีเขตอำนาจหรือ ศาลที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตายหรือที่ตั้งทรัพย์ หลังจากนั้น ศาลที่มีเขตอำนาจจะได้สวนและจัดส่งเอกสารคำสั่ง ให้ทางไปรษณีย์ อันเป็นการลดระยะเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางของตัวความซึ่งการดำเนินการดังกล่าว จะส่งผลให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการที่สะดวก รวดเร็ว และทันสมัยมากยิ่งขึ้น แต่เนื่องจากตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๒๐/๔ ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการนำสืบพยานหลักฐาน และการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลโดยระบบการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. ๒๕๕๖ ข้อ ๘ และข้อบังคับของ ประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการกำหนดค่าใช้จ่ายในการสืบพยานโดยระบบการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. ๒๕๕๗ มาตรา ๓ (๑)(๒)(๓) บัญญัติให้คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานหรือฝ่ายที่ร้องขอสืบพยานโดยระบบการประชุมทาง จอภาพในคดีแพ่ง มีหน้าที่ชำระค่าใช้จ่าย ซึ่ง สคช. เห็นว่าในการให้บริการหรือการช่วยเหลือทางกฎหมาย แก่ประชาชน ไม่ควรจะมีค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ จึงขอให้ผู้แทนสำนักงานศาลยุติธรรมได้ไปตรวจสอบและ กำหนดแนวทางการปฏิบัติต่อไป ส่วนโครงการพัฒนาระบบการพิจารณาคดีแพ่ง (คดีจัดการมรดก) ระยะที่ ๒ ให้เป็นระบบอิเล็กทรอนิกส์ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการพิจารณาคดี นั้น สำนักงานศาลยุติธรรม และสำนักงานอัยการสูงสุดจะต้องร่วมกันพัฒนาระบบอิเล็กทรอนิกส์และเชื่อมโยงระบบข้อมูลกันต่อไป ซึ่งผู้แทนสำนักงานศาลยุติธรรม สบกส. และ สคช. จะได้ร่วมกันพิจารณารายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินการอีกครั้งหนึ่ง รายละเอียดปรากฏตามรายงานการประชุม เอกสารแนบ ๒

ต่อมา สำนักงานศาลยุติธรรมได้มีหนังสือที่ ศย ๐๒๕/๑๕๐๙๔ ลงวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๒ กราบเรียนอัยการสูงสุดให้ทราบว่าการดำเนินการไต่สวนผ่านระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ (Video Conference) โครงการพัฒนาระบบการพิจารณาคดีแพ่ง (คดีจัดการมรดก) ระยะที่ ๑ นั้น ไม่มีค่าธรรมเนียมในการดำเนินการ และหากสำนักงานอัยการสูงสุดพิจารณารายละเอียดเรียบร้อยแล้ว ขอให้หนังสือแจ้งระยะเวลาที่สามารถเริ่มดำเนินการตามโครงการดังกล่าวให้สำนักงานศาลยุติธรรม เพื่อดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป รายละเอียดปรากฏตามเอกสารแนบ ๓

สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน พิจารณาแล้วเห็นว่าการดำเนินโครงการพัฒนาระบบการพิจารณาคดีแพ่ง (คดีจัดการมรดก) ระยะที่ ๑ ของสำนักงานศาลยุติธรรม ที่อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ที่ต้องการยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกสามารถยื่นต่อพนักงานอัยการ ณ สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนหรือสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิ และช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดได้ทุกจังหวัดที่ตัวความอาศัยอยู่ จากนั้นให้พนักงานอัยการ ที่รับคำร้องขอความช่วยเหลือส่งเรื่องไปยังพนักงานอัยการ สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมาย แก่ประชาชนหรือสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดหรือสาขา ที่มีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจ และเมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจแล้ว

/เมื่อถึง...

-๓-

เมื่อถึงกำหนดนัดได้สวนคำร้อง ศาลที่มีเขตอำนาจจะไต่สวนผ่านระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ (Video Conference) โดยศาลไม่คิดค่าธรรมเนียมในการดำเนินการขอไต่สวนผ่านระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ (Video Conference) และตัวความไม่ต้องเดินทางไปยังศาลที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตายหรือที่ตั้งทรัพย์ และเมื่อศาลได้มีคำสั่งแต่งตั้งให้ตัวความเป็นผู้จัดการมรดกแล้ว ศาลที่มีเขตอำนาจจะจัดส่งเอกสารคำสั่งให้ตัวความทางไปรษณีย์ นั้น ถือได้ว่าเป็นโครงการที่มีประโยชน์ต่อประชาชนที่มาร้องขอให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลขอแต่งตั้งเป็นผู้จัดการมรดกเป็นอย่างยิ่ง เป็นการลดระยะเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางของตัวความ ทำให้ประชาชนทั่วไป ผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว ประหยัดและไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๖๘ และสอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐที่ให้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงานรวมทั้งการทำงานแบบบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงเห็นควรเข้าร่วมโครงการพัฒนาระบบการพิจารณาคดีแพ่ง (คดีจัดการมรดก) ระยะที่ ๑ กับสำนักงานศาลยุติธรรมดังกล่าวและกรณีนี้เห็นว่าสำนักงานอัยการสูงสุดสามารถเข้าร่วมโครงการดังกล่าวได้ทันทีหลังจากที่ได้มีหนังสือแจ้งเวียนให้พนักงานอัยการทั่วประเทศได้ทราบถึงโครงการดังกล่าวแล้ว

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา ดังนี้

๑. เห็นควรเข้าร่วมโครงการพัฒนาระบบการพิจารณาคดีแพ่ง (คดีจัดการมรดก) ระยะที่ ๑ กับสำนักงานศาลยุติธรรม โดยเริ่มดำเนินการได้ตั้งแต่วันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๒ เป็นต้นไป และมีหนังสือแจ้งสำนักงานศาลยุติธรรมทราบ

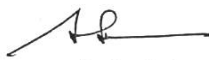
๒. เห็นควรมีหนังสือแจ้งเวียนการเข้าร่วมโครงการพัฒนาระบบการพิจารณาคดีแพ่ง (คดีจัดการมรดก) ระยะที่ ๑ กับสำนักงานศาลยุติธรรมดังกล่าวให้พนักงานอัยการได้ทราบทั่วกัน

พร้อมนี้ได้เสนอหนังสือถึงเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมและหนังสือแจ้งเวียน มาเพื่อโปรดพิจารณาลงนามด้วยแล้ว

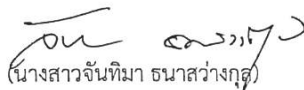
นายเลอศักดิ์ ตุกสุขแก้ว

อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด
สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายแผนช่วยเหลือทางกฎหมาย

(นายณรงค์ ศรีระสันต์)

อัยการผู้เชี่ยวชาญพิเศษ
สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายแผนช่วยเหลือทางกฎหมาย

(นางสาวจันทิมา ชนาสว่างกุล)

อัยการพิเศษฝ่ายแผนช่วยเหลือทางกฎหมาย

เรียน อคช.

ด้วยสำนักงานศาลยุติธรรมได้ดำเนินโครงการพัฒนาระบบพิจารณาคดีแพ่ง (คดีจัดการมรดก) โดยมีแนวทางในการพัฒนาระบบให้ตัวความสามารถดำเนินการเกี่ยวกับการขอตั้งผู้จัดการมรดกด้วยการยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการ ณ สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดได้ทุกจังหวัดที่ตัวความอาศัยอยู่ โดยตัวความได้ยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกโดยไม่ต้องเดินทางไปยื่นคำร้องเอง ณ ศาลที่เจ้ามรดกถึงความตายหรือที่ตัวทรัพย์ จากนั้นพนักงานอัยการจะส่งเรื่องไปยังพนักงานอัยการสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดหรือสาขาที่มีอำนาจในการรับเรื่องนั้นเมื่อถึงกำหนดนัดไต่สวนศาลที่มีเขตอำนาจดำเนินการไต่สวนผ่านระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ (Video Conference) ณ ศาลในพื้นที่นั้น เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนและทำให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมได้ง่ายขึ้น

สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน เห็นว่า การดำเนินโครงการพัฒนาระบบการพิจารณาคดีแพ่ง (คดีจัดการมรดก) ของสำนักงานศาลยุติธรรม เป็นโครงการที่ดีและมีประโยชน์ต่อประชาชนและสอดคล้องกับนโยบายภาครัฐที่ให้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงาน ไทยแลนด์ ๔.๐ (Thailand ๔.๐) และนโยบายอัยการสูงสุด ในด้านการพัฒนาองค์การอัยการ ในการนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานให้มีความรวดเร็ว ถูกต้อง สามารถรองรับการให้บริการแก่ประชาชนตามนโยบายไทยแลนด์ ๔.๐ (Thailand ๔.๐) รวมทั้งการทำงานแบบบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เห็นควรเข้าร่วมในโครงการดังกล่าว และมีหนังสือแจ้งเลขานุการสำนักงานศาลยุติธรรมทราบ และควรมีหนังสือแจ้งให้หน่วยงานภายในสำนักงานอัยการสูงสุดทราบและถือปฏิบัติ

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา หากเห็นชอบโปรดนำกราบเรียนอัยการสูงสุด เพื่อโปรดลงนามในหนังสือที่แนบมาพร้อมนี้

(นายปริญญาวุฒน์ พลสมบัตินันท์)

รองอธิบดีอัยการ สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน

๒๕ ส.ค. ๒๕๖๒

-๕-

กราบเรียน อสส.

พิจารณาแล้ว เห็นว่า การดำเนินโครงการพัฒนาระบบการพิจารณาคดีแพ่ง(คดีจัดการมรดก) ที่สำนักงานศาลยุติธรรมขอความร่วมมือจากสำนักงานอัยการสูงสุด โดยตัวความสามารถยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกและขอให้มีการไต่สวนผ่านระบบประชุมทางไกลผ่านจอภาพ(Video Conference) ไปยังศาลที่ตัวความอาศัยอยู่ ได้ที่พนักงานอัยการ ณ สำนักงานที่ทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิทางศาลในพื้นที่ที่ตัวความอาศัยอยู่ โดยไม่มีค่าใช้จ่ายในการขอไต่สวนผ่านระบบดังกล่าว เป็นโครงการที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนตามที่รัฐธรรมนูญ มาตรา ๖๘ และเป็นไปตามการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีในภารกิจงานของสำนักงานอัยการสูงสุดเช่นกันตามหลัก No wrong door โดยที่ประชาชนสามารถมาใช้บริการของสำนักงานอัยการสูงสุดได้ไม่ผิดที่ และไม่ต้องเสียเวลาหรือค่าใช้จ่ายเดินทางไปยังสำนักงานอัยการหรือศาลที่มีอำนาจพิจารณาก็ได้ ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๒๐/๔ ด้วย และ สคช.โดยพนักงานอัยการที่เกี่ยวข้อง ได้ประชุมหารือแนวทางปฏิบัติแล้ว เห็นว่า สำนักงานอัยการสูงสุดควรให้ความร่วมมือและควรกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานไว้ด้วย โดยให้พนักงานอัยการที่รับคำร้องขอจากตัวความในพื้นที่ที่ตัวความอาศัยอยู่ มีหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริง รวบรวมเอกสารพยานหลักฐาน รวมทั้งให้ตัวความรับรองสำเนาเอกสารที่จะใช้ประกอบการไต่สวน กรณีตัวความขอให้ดำเนินการไต่สวนผ่านระบบประชุมทางไกลผ่านจอภาพไปยังศาลที่ตัวความอาศัยอยู่ ให้บันทึกข้อเท็จจริงไว้ให้ชัดเจน แล้วส่งไปยังพนักงานอัยการที่มีอำนาจพิจารณา พิจารณาดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป แล้วแจ้งผลการพิจารณา จำนวนค่าธรรมเนียมศาล การโอนค่าธรรมเนียม กำหนดวันเวลานัดไต่สวนคำร้อง และการนำพยานหลักฐานพร้อมเอกสารต้นฉบับไปเบิกความที่ศาลในวันนัดไต่สวน ให้ตัวความทราบด้วย ตามเอกสารแนบท้าย ๔

ส่วนโครงการดังกล่าว ระยะที่ ๒ เป็นการพัฒนาระบบการพิจารณาคดีแพ่ง(คดีจัดการมรดก) ให้เป็นระบบอิเล็กทรอนิกส์ตั้งแต่ต้นจนจบ สำนักงานอัยการสูงสุดกับสำนักงานศาลยุติธรรมยังต้องการประชุมรายละเอียดการดำเนินงานกันต่อไป และสำนักงานอัยการสูงสุดควรเตรียมความพร้อมในเรื่องนี้ไว้ด้วย

จึงเห็นควรพิจารณาดังนี้

๑. สำนักงานอัยการสูงสุดควรให้ความร่วมมือดำเนินโครงการพัฒนาระบบการพิจารณาคดีแพ่ง(คดีจัดการมรดก) ระยะที่ ๑ และควรมีหนังสือแจ้งสำนักงานศาลยุติธรรม ตามที่ สผผช.เสนอ โดยเริ่มดำเนินการโครงการร่วมกันได้ตั้งแต่เดือนสิงหาคม ๒๕๖๒ เป็นต้นไป

๒. มีหนังสือแจ้งเวียนความร่วมมือตามข้อ ๑ ให้บุคลากรในสำนักงานอัยการสูงสุดทราบ โดยทั่วกันและถือปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าว หากเห็นชอบโปรดลงนามในหนังสือที่ได้แนบมาท้ายนี้

๓. มอบหมาย อคช. ส่งเรื่องโครงการพัฒนาระบบการพิจารณาคดีแพ่ง (คดีจัดการมรดก) ของสำนักงานศาลยุติธรรม ไปให้ สบกส.เพื่อทราบและพิจารณาเตรียมความพร้อมในด้านเครื่องมือ เทคโนโลยีและความเชื่อมโยงของระบบอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อรองรับการดำเนินงานโครงการในระยะที่ ๒ และนโยบายประเทศไทย ๔.๐ ต่อไป

เพื่อโปรดพิจารณา

(นางลัดดาวัลย์ สิ้นจรัญ)

กราบเรียน อัยการสูงสุด

เพื่อโปรดพิจารณา ตามที่ สคช. เสนอดังนี้

- ๑. ลงนามในหนังสือตามข้อ ๑ และข้อ ๒
- ๒. มอบหมาย อคช. ตามข้อ ๓

(นางสมศรี วัฒนไพศาล)

รองอัยการสูงสุด

๒๐ ส.ค. ๒๕๖๒

- ลงนามแล้ว
- มอบหมายตามเสนอ

(นายเข้มชัย ชุตินวงศ์)
อัยการสูงสุด

๒๒ ส.ค. ๒๕๖๒

-มอบ สผช. ดำเนินการต่อไป

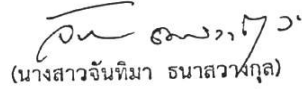

(นายจันทน์ จันทรวงศ์)

ร.อคช.รภท.

๒๒ ส.ค. ๒๕๖๒

โพธิ์ทะเลอสตาดและกวนกระรอก
คู่แฝด N. ใบบอกแฝดที่ตาย
ในรัง ข้อ ๓

(นางสาวจันทิมา จนาสวาทกุล)

๒๕ ส.ค. ๖๒

สำเนา

ที่ อส ๐๐๒๖.๘ /ว ๒๙๘

สำนักงานอัยการสูงสุด
อาคารราชบุรีดิเรกฤทธิ์
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติฯ
ถนนแจ้งวัฒนะ เขตหลักสี่
กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐

๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๒

เรื่อง การดำเนินโครงการพัฒนาระบบการพิจารณาคดีแพ่ง (คดีจัดการมรดก) ระยะที่ ๑
เรียน รองอัยการสูงสุด ผู้ตรวจการอัยการ อธิบดีอัยการ อธิบดีอัยการภาค อัยการพิเศษฝ่าย เลขานุการอัยการสูงสุด
อัยการจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักกึ่งการและโครงการในพระดำริพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าเพชรกิติยาภา
และผู้อำนวยการสำนัก

ด้วยสำนักงานศาลยุติธรรมได้มีหนังสือแจ้งให้สำนักงานอัยการสูงสุดทราบว่า สำนักงานศาลยุติธรรมได้ดำเนินโครงการพัฒนาระบบการพิจารณาคดีแพ่ง (คดีจัดการมรดก) โดยมีแนวทางให้ตัวความสามารถดำเนินการขอตั้งผู้จัดการมรดกด้วยการยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการ ณ สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายได้ทุกจังหวัดที่ตัวความอาศัยอยู่และดำเนินการไต่สวนผ่านระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ (Video Conference) มาয়งศาลในพื้นที่นั้น เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน และทำให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมได้ง่ายขึ้นโดยตัวความไม่ต้องเดินทางมายังศาลที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตายหรือที่ทรัพย์สินตั้งหลังจากนั้นศาลที่มีเขตอำนาจจะทำการไต่สวนและจัดส่งเอกสารคำสั่งให้ตัวความทางไปรษณีย์ ส่งผลให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็วและทันสมัยในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการคดี และสำนักงานศาลยุติธรรมแจ้งว่าการขอให้ดำเนินการไต่สวนคดีจัดการมรดกผ่านระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพดังกล่าวไม่มีค่าธรรมเนียมในการดำเนินการ นอกจากนี้มีโครงการจะดำเนินการพัฒนาระบบการพิจารณาคดีจัดการมรดกทางอิเล็กทรอนิกส์ให้สามารถยื่นคำร้องและดำเนินการกระบวนการพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์ได้จนสิ้นสุดกระบวนการเพื่อต่อยอดและพัฒนาการทำงานของศาลยุติธรรมและสำนักงานอัยการสูงสุดให้สอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐที่ให้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงาน (ระยะที่ ๒) ต่อไป

สำนักงานอัยการสูงสุดเห็นว่า โครงการดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อประชาชน ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็วและไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร สำนักงานอัยการสูงสุดจึงมีนโยบายให้ความร่วมมือกับสำนักงานศาลยุติธรรมในการดำเนินงานตามโครงการดังกล่าว (ระยะที่ ๑) ตั้งแต่เดือน สิงหาคม ๒๕๖๒ เป็นต้นไป ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๖๘ บัญญัติไว้และสอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐที่ให้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ในการดำเนินการดังกล่าว ให้พนักงานอัยการที่รับคำร้องจากตัวความตรวจสอบข้อเท็จจริง รวบรวมเอกสารพยานหลักฐาน รวมทั้งให้ตัวความรับรองสำเนาเอกสารที่จะใช้ประกอบการไต่สวน แล้วส่งไปยังพนักงานอัยการที่มีอำนาจพิจารณา ในกรณีที่ตัวความประสงค์ให้มี

/การไต่สวน...

-๒-

การได้ส่วนผ่านระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ (Video Conference) ณ ศาลในพื้นที่ที่ตัวความอาศัยอยู่ ให้บันทึกข้อเท็จจริงให้ปรากฏชัดเจน และให้พนักงานอัยการที่มีอำนาจพิจารณา พิเคราะห์ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ แล้วแจ้งผลการพิจารณา จำนวนค่าธรรมเนียมศาลและการโอนค่าธรรมเนียม กำหนดวันเวลาดำเนินคดีฟ้องร้องและ การนำพยานหลักฐานพร้อมเอกสารต้นฉบับไปศาลในวันนัดได้ส่วนให้ตัวความทราบด้วย

ส่วนการดำเนินโครงการพัฒนาระบบการพิจารณาคดีแพ่ง (คดีจัดการมรดก) ทางอิเล็กทรอนิกส์ ให้สามารถยื่นคำร้องและดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์ได้จนสิ้นสุดกระบวนการ (ระยะที่ ๒) สำนักงานอัยการสูงสุดและสำนักงานศาลยุติธรรมจะได้หารือกันในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อให้ทราบทั่วกันและถือปฏิบัติ

ขอแสดงความนับถือ

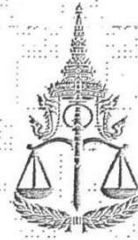
(นายเข็มชัย ชุติวงศ์)

อัยการสูงสุด

สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายแผนช่วยเหลือทางกฎหมาย

โทร. ๐ ๒๑๔๒ ๑๕๓๐ โทรสาร ๐ ๒๑๔๓ ๙๑๗๘

E-mail : lawplan@ago.go.th

บันทึกข้อตกลงความร่วมมือ
ว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิและให้การช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนในคดีขอจัดการมรดก
ระหว่าง
สำนักงานศาลยุติธรรม
กับ
สำนักงานอัยการสูงสุด

ด้วยศาลยุติธรรมมีพันธกิจหลักในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้มีมาตรฐานระดับสากล ประกอบกับประธานศาลฎีกามีนโยบายด้านกรอำนวยความสะดวกยุติธรรมและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยให้นำเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมมาใช้เพื่อส่งเสริมและเพิ่มประสิทธิภาพในการพิจารณาพิพากษาคดี การบริหารจัดการ และการให้บริการประชาชน เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนและทำให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายที่สูงเกินสมควร ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานอัยการสูงสุดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน เนื่องจากสถานการณ์ปัจจุบันประชาชนมีการสืบเปลี่ยนย้ายถิ่นฐานไปตามพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ ทำให้เกิดความยุ่งยากรวมถึงภาระค่าใช้จ่ายในการเดินทางแก่ประชาชนในกรยื่นคำร้องขอจัดการมรดกต่อศาลที่เจ้ามรดกมีภูมิลำเนาขณะถึงแก่ความตายหรือที่ตั้งทรัพย์สิน ดังนั้น เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนตามเจตนารมณ์ของกฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สำนักงานศาลยุติธรรม และสำนักงานอัยการสูงสุดจึงได้ร่วมกันจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือฉบับนี้ขึ้น โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. สำนักงานศาลยุติธรรมและสำนักงานอัยการสูงสุด จะดำเนินการตามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือฉบับนี้ ให้อยู่ภายใต้กฎหมาย ระเบียบ วิธีปฏิบัติ หลักเกณฑ์ที่ทรงราชการ รวมถึงหน่วยงานอื่นใดของรัฐกำหนด ทั้งที่มีอยู่ในปัจจุบัน หรือที่จะแก้ไขเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงภายหลังจากที่ทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือฉบับนี้

๒. สำนักงานศาลยุติธรรมและสำนักงานอัยการสูงสุด จะนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีอยู่ในปัจจุบัน และ/หรือจะมีขึ้นในอนาคต มาใช้อำนวยความสะดวกในการยื่นคำร้องและการไต่สวนคำร้องขอจัดการมรดก โดยทายาทหรือผู้มีส่วนได้เสียไม่ต้องเดินทางไปยังภูมิลำเนาของเจ้ามรดกขณะถึงแก่ความตายหรือที่ตั้งทรัพย์สิน ทั้งนี้ เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ที่สำนักงานศาลยุติธรรมและสำนักงานอัยการสูงสุดจะได้ตกลงเห็นชอบร่วมกัน

๒.

๓. ทายาทหรือผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินมรดก สามารถยื่นคำร้องขอจัดการมรดกผ่านพนักงานอัยการ, ณ สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน และสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัด ได้ทุกพื้นที่โดยไม่จำกัดเรื่องเขตอำนาจและหากมีการร้องขอให้การไต่สวนผ่านระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ (Video Conference) และ/หรือ เทคโนโลยีสารสนเทศอื่นใดที่สำนักงานศาลยุติธรรมและสำนักงานอัยการสูงสุดกำหนดร่วมกัน ศาลที่เกี่ยวข้องแต่ละพื้นที่จะดำเนินการอำนวยความสะดวกให้ตามคำร้องขอ

ข้อตกลงนี้ถือเป็นภารกิจที่ต้องปฏิบัติร่วมกัน หากสถานการณ์และนโยบายมีการเปลี่ยนแปลงสมควรปรับปรุง ทบทวน และแก้ไขให้สอดคล้องกับสถานการณ์และนโยบายนั้น โดยความยินยอมร่วมกันของทั้งสองฝ่าย

บันทึกข้อตกลงความร่วมมือนี้จัดทำขึ้นสองฉบับ มีข้อตกลงถูกต้องตรงกันทุกประการ ทั้งสองฝ่ายได้อ่านและเข้าใจข้อความโดยตลอดแล้ว จึงได้ลงลายมือชื่อต่อหน้าพยาน ทั้งสองฝ่ายต่างยึดถือไว้ฝ่ายละหนึ่งฉบับ และให้มีผลปฏิบัติร่วมกันตั้งแต่วันที่ลงนามเป็นต้นไป

บันทึกข้อตกลงความร่วมมือนี้ ทำไว้ ณ วันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๒

สำนักงานศาลยุติธรรม

สำนักงานอัยการสูงสุด

ลงนาม

(นายสรawat เบนจกุล)

เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

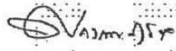
ลงนาม

(นายเข็มชัย ชูติวงศ์)

อัยการสูงสุด

ลงนาม

(นายพรจางเพชร สิทธิกุล)

รองเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

พยาน

ลงนาม

(นายเชิดศักดิ์ ทิรัญศิริสมบัติ)

รองอัยการสูงสุด

พยาน

ด่วนที่สุด

ที่ อส ๐๐๒๖(อก)/ว ๓๔ ๓

สำนักงานอัยการสูงสุด
อาคารราชบุรีดิเรกฤทธิ์
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติฯ
ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง
เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐

๒๕ กันยายน ๒๕๖๒

เรื่อง การดำเนินการตามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิและให้การช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนในคดีขอจัดการมรดกระหว่างสำนักงานศาลยุติธรรมกับสำนักงานอัยการสูงสุด

เรียน รองอัยการสูงสุด ผู้ตรวจการอัยการ อธิบดีอัยการ อธิบดีอัยการภาค อัยการพิเศษฝ่าย เลขาธิการอัยการสูงสุด อัยการจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการและโครงการในพระดำริฯ และผู้อำนวยการสำนักงาน

สิ่งที่ส่งมาด้วย สำเนาบันทึกข้อตกลงความร่วมมือว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิและให้การช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนในคดีขอจัดการมรดก ระหว่างสำนักงานศาลยุติธรรมกับสำนักงานอัยการสูงสุด

ตามที่สำนักงานอัยการสูงสุด โดยอัยการสูงสุดได้ลงนามในบันทึกข้อตกลงความร่วมมือว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิและให้การช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนในคดีขอจัดการมรดก ระหว่างสำนักงานศาลยุติธรรมกับสำนักงานอัยการสูงสุด เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๒ โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

๑. สำนักงานศาลยุติธรรมและสำนักงานอัยการสูงสุด จะดำเนินการตามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือฉบับนี้ให้อยู่ภายใต้กฎหมาย ระเบียบ วิธีปฏิบัติ หลักเกณฑ์ที่ทางราชการ รวมถึงหน่วยงานอื่นใดของรัฐกำหนด ทั้งที่มีอยู่ในปัจจุบัน หรือที่จะแก้ไขเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงภายหลังจากที่ทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือฉบับนี้

๒. สำนักงานศาลยุติธรรมและสำนักงานอัยการสูงสุด จะนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีอยู่ในปัจจุบัน และ/หรือจะมีขึ้นในอนาคต มาใช้อำนวยความสะดวกในการยื่นคำร้องและการไต่สวนคำร้องขอจัดการมรดก โดยทายาทหรือผู้มีส่วนได้เสียไม่ต้องเดินทางไปยังภูมิลำเนาของเจ้ามรดกจนถึงแก่ความตาย หรือที่ตั้งทรัพย์สิน ทั้งนี้ เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ที่สำนักงานศาลยุติธรรมและสำนักงานอัยการสูงสุดจะได้ตกลงเห็นชอบร่วมกัน

๓. ทายาทหรือผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินมรดก สามารถยื่นคำร้องขอจัดการมรดกผ่านพนักงานอัยการ ณ สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน และสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัด ได้ทุกพื้นที่โดยไม่จำกัดในเรื่องเขตอำนาจ และหากมีการร้องขอใช้การไต่สวนผ่านระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ (Video Conference) และ/หรือ เทคโนโลยีสารสนเทศอื่นใดที่สำนักงานศาลยุติธรรมและสำนักงานอัยการสูงสุดกำหนดร่วมกัน ศาลที่เกี่ยวข้องแต่ละพื้นที่จะดำเนินการอำนวยความสะดวกให้ตามคำร้องขอ

ข้อตกลงนี้ถือเป็นภารกิจที่ต้องปฏิบัติร่วมกัน หากสถานการณ์และนโยบายมีการเปลี่ยนแปลงสามารถปรับปรุง ทบทวน และแก้ไขให้สอดคล้องกับสถานการณ์และนโยบายนั้น โดยความยินยอมร่วมกันของทั้งสองฝ่าย และให้มีผลปฏิบัติร่วมกันตั้งแต่วันที่ลงนามเป็นต้นไป รายละเอียดปรากฏตามสำเนาทะเบียนที่ส่งมาด้วย

สำนักงานอัยการสูงสุด พิจารณาแล้วเห็นว่าบันทึกข้อตกลงความร่วมมือดังกล่าว เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการในการคุ้มครองสิทธิแก่ประชาชน โดยการนำเทคโนโลยี สารสนเทศที่เหมาะสมมาใช้เพื่อส่งเสริมและเพิ่มประสิทธิภาพในการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน ทำให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายที่สูงเกินสมควร ซึ่งสอดคล้อง กับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๖๘ กำหนดไว้

จึงเรียนมาเพื่อแจ้งให้ทราบทั่วกันและดำเนินการตามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือดังกล่าวต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

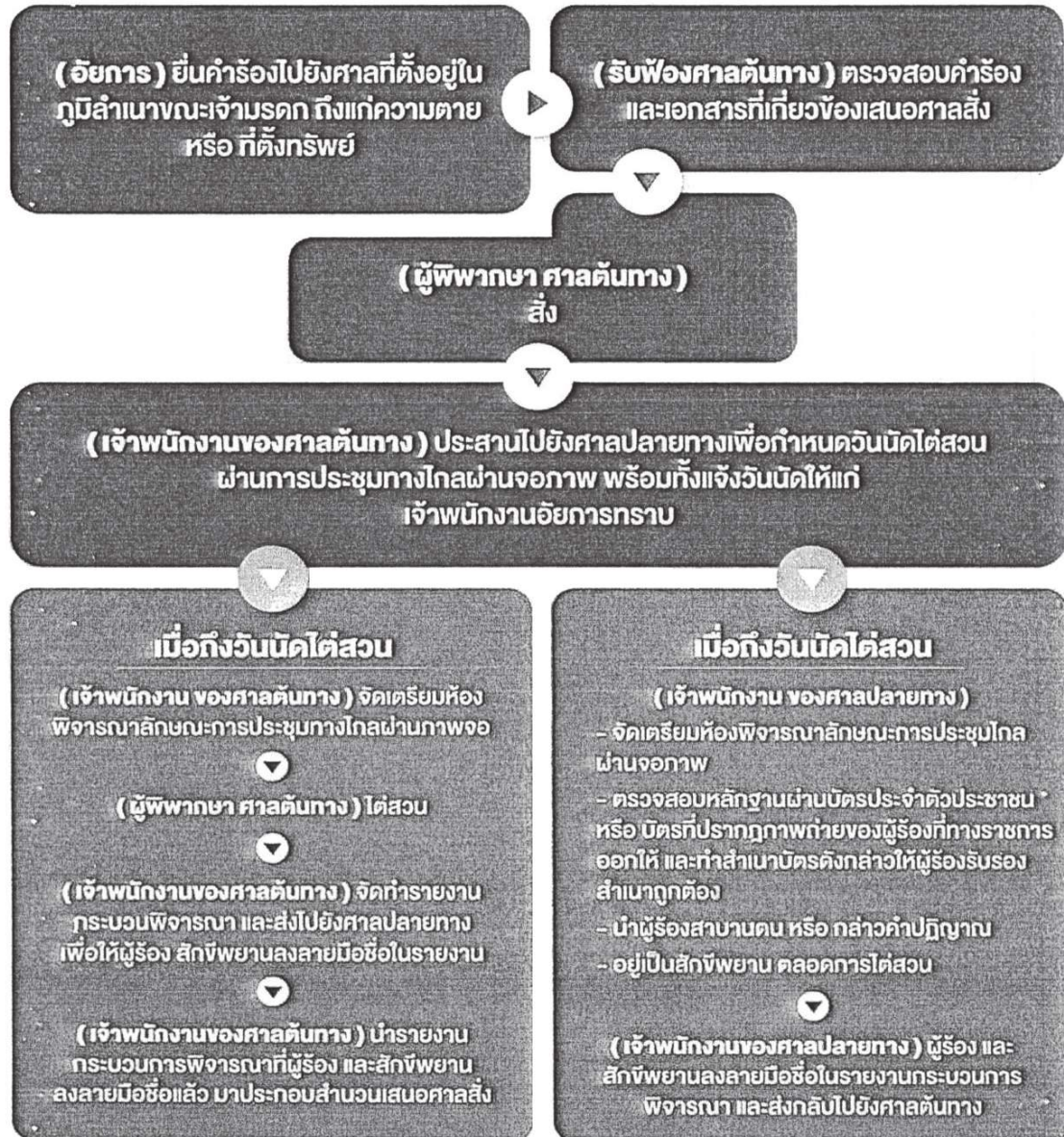

(นายเข็มชัย ชุติวงศ์)
อัยการสูงสุด

สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน
โทร. ๐ ๒๑๔๒ ๑๕๒๘
โทรสาร ๐ ๒๑๔๓๙๑๖๙
e-mail : lawaid@ago.go.th

แนวทางการปฏิบัติการไต่สวนคดี ขอตั้งผู้จัดการมรดก

ผ่านระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ (Video Conference)กรณีพนักงานอัยการเป็นผู้ยื่นคำร้อง

กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์

COJ.GO.TH

PR COJ

สื่อศาล

@PR_COJ

PR_COJ

๖. เขตอำนาจศาลในการยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกในกรุงเทพมหานคร

ศาลแพ่ง ครอบคลุมพื้นที่ดังนี้	ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ครอบคลุมพื้นที่ดังนี้	ศาลแพ่งพระโขนง ครอบคลุมพื้นที่ดังนี้	ศาลแพ่งธนบุรี ครอบคลุมพื้นที่ดังนี้	ศาลแพ่งตลิ่งชัน ครอบคลุมพื้นที่ดังนี้
๑. เขตพระนคร ๒. เขตดุสิต ๓. เขตบางซื่อ ๔. เขตดอนเมือง ๕. เขตหลักสี่ ๖. เขตจตุจักร ๗. เขตบางกะปิ ๘. เขตบางเขน (เฉพาะแขวงอนุสาวรีย์) ๙. เขตสายไหม (เฉพาะแขวงคลองถนน) ๑๐. เขตลาดพร้าว (เฉพาะแขวงลาดพร้าว) ๑๑. เขตวังทองหลาง ๑๒. เขตบึงกุ่ม ๑๓. เขตพญาไท ๑๔. เขตราชเทวี ๑๕. เขตห้วยขวาง ๑๖. เขตดินแดง	๑. เขตบางรัก ๒. เขตปทุมวัน ๓. เขตสัมพันธวงศ์ ๔. เขตยานนาวา ๕. เขตสาทร ๖. เขตบางคอแหลม ๗. เขตป้อมปราบ ศีตรูฟาย ๘. เขตคลองเตย ๙. เขตวัฒนา	๑. เขตพระโขนง ๒. เขตประเวศ ๓. เขตสวนหลวง ๔. เขตบางนา	๑. เขตธนบุรี ๒. เขตคลองสาน ๓. เขตบางขุนเทียน ๔. เขตราชบุรีบูรณะ ๕. เขตจอมทอง ๖. เขตบางบอน ๗. เขตทุ่งครุ ๘. เขตบางแค ๙. เขตภาษีเจริญ	๑. เขตตลิ่งชัน ๒. เขตบางกอกน้อย ๓. เขตบางกอกใหญ่ ๔. เขตบางพลัด ๕. เขตหนองแขม ๖. เขตทวีวัฒนา
ประชาชนที่อยู่ในเขต ดังกล่าวข้างต้น ขอคำปรึกษา และช่วยเหลือทางกฎหมาย ได้ที่ สำนักงานอัยการพิเศษ ฝ่ายคุ้มครองสิทธิ สำนักงาน อัยการสูงสุด อาคารรัชดาภิเษก ชั้น ๒ ถนนรัชดาภิเษก แขวงจอมพล เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ๑๐๙๐๐ โทรศัพท์ ๐-๒๕๑๕-๔๐๖๐-๖๑ โทรสาร ๐-๒๕๑๕-๔๐๕๔	ประชาชนที่อยู่ในเขตศาลแพ่งกรุงเทพใต้และ ศาลแพ่งพระโขนง ขอคำปรึกษาและช่วยเหลือทาง กฎหมายในคดีต่างๆ รวมทั้งคดีสิทธิในครอบครัวที่ เกิดขึ้นในเขต กทม. เช่น ร้องขอตั้งผู้ปกครอง ตั้งผู้อนุบาล ตั้งผู้พิทักษ์ หรือรับบุตรบุญธรรม ได้ที่ สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายช่วยเหลือทางกฎหมาย ๒ สำนักงานอัยการสูงสุดอาคารหลักเมือง ชั้น ๑ ถนนหน้าทับเผย แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐ โทรศัพท์ ๐-๒๒๒๒-๘๑๒๑ ต่อ ๑๐๒-๑๐๕ โทรสาร ๐-๒๒๒๓-๒๙๔๕	ประชาชนที่อยู่ในเขตศาลแพ่งธนบุรี และ ศาลแพ่งตลิ่งชัน ขอคำปรึกษาและช่วยเหลือทาง กฎหมายได้ที่สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายช่วยเหลือ ทางกฎหมาย ๓ สำนักงานอัยการสูงสุดอาคารธนบุรี ชั้น ๓ ถนนเอกชัย แขวงบางขุนเทียน เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๕๐ โทรศัพท์ ๐-๒๔๑๖-๐๗๙๖-๗, ๐-๒๔๑๕-๐๐๒๐-๙ ต่อ ๑๐๔, ๑๐๘ โทรสาร ๐-๒๔๑๖-๑๐๑๔		

ศาลแพ่งมีนบุรี
ครอบคลุมพื้นที่ดังนี้

๑. เขตมีนบุรี ๒. เขตหนองจอก ๓. เขตลาดกระบัง ๔. เขตบางเขน (เฉพาะแขวงท่าแร้ง) ๕. เขตลาดพร้าว (เฉพาะแขวงจรเข้บัว)
๖. เขตสะพานสูง ๗. เขตคันนายาว ๘. เขตคลองสามวา ๙. เขตสายไหม (เฉพาะแขวงออเงิน, แขวงสายไหม)

ประชาชนที่อยู่ในเขตดังกล่าวข้างต้น ขอคำปรึกษาและช่วยเหลือทางกฎหมายได้ที่ สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายช่วยเหลือทางกฎหมาย ๔ ถนนสีหบุรานุกิจ แขวงมีนบุรี เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร ๑๐๕๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๑๗๑-๔๐๕๗ ๐-๒๑๗๑-๔๐๕๓ ต่อ ๔๑๒, ๔๑๓ โทรสาร ๐-๒๑๗๑-๔๐๕๗

๗. เอกสารที่ต้องนำมายื่นในการร้องขอเป็นผู้จัดการมรดก (ต้นฉบับและสำเนาเอกสารอย่างละ ๔ ชุด)

๑. ทะเบียนบ้านของผู้ตายและทะเบียนบ้านของผู้ร้องขอเป็นผู้จัดการมรดก กรณีผู้ร้องขอฯ อยู่คนละบ้านกับผู้ตาย

๒. ใบมรณบัตรของผู้ตาย

๓. ใบมรณบัตรของบิดามารดา กรณีบิดามารดาของผู้ตาย (เจ้ามรดก) ถึงแก่ความตายก่อนแล้ว

๔. ทะเบียนสมรสของสามีหรือภริยาของผู้ตาย (ถ้ามี)

๕. ทะเบียนสมรสพร้อมด้วยทะเบียนการหย่าของสามีภริยาของผู้ตาย (ถ้ามี)

๖. ใบสำคัญการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล ของทายาทและผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินมรดกของผู้ตาย

๗. สูติบัตรของบุตรผู้ตาย กรณีบุตรยังไม่บรรลุนิติภาวะ หรือไม่สามารถให้ความยินยอมได้

๘. บัตรประจำตัวข้าราชการ หรือบัตรประจำตัวประชาชน ของผู้ร้องขอฯ

๙. พินัยกรรมของผู้ตาย (ถ้ามี)

๑๐. หนังสือให้ความยินยอมในการร้องขอจัดการมรดกและบัญชีเครือญาติ สามารถทำที่สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดหรือสาขาในท้องที่ที่เจ้ามรดกมีภูมิลำเนาตามทะเบียนบ้านจนถึงแก่ความตายได้ตามแบบฟอร์มในตัวอย่าง

กรณีที่ไม่สามารถเดินทางไปที่สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดหรือสาขาในท้องที่ที่เจ้ามรดกมีภูมิลำเนาตามทะเบียนบ้านจนถึงแก่ความตายได้ ให้ไปทำที่สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดหรือสาขาที่ใกล้บ้าน หรือให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือนายอำเภอ เป็นผู้รับรองการให้ความยินยอมได้

กรณีทายาทอยู่ในต่างประเทศ สามารถทำที่สถานทูตไทย หรือสถานกงสุลไทย โดยมีพนักงานทูต หรือเจ้าหน้าที่กงสุลเป็นผู้รับรองการให้ความยินยอมได้

๑๑. เอกสารเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดกของผู้ตาย เช่น โฉนดที่ดิน สัญญาจำนอง ทะเบียนรถจักรยานยนต์ ทะเบียนรถยนต์ ทะเบียนอาวุธปืน สมุดบัญชีเงินฝากธนาคาร ใบหุ้น และอื่นๆ เป็นต้น

๑๒. บัตรประจำตัวประชาชน และทะเบียนบ้านของผู้ให้ความยินยอมทุกคน

๑๓. คำสั่งตั้งผู้จัดการมรดก ในกรณีที่เคยยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกแล้ว แต่ผู้จัดการมรดกถึงแก่ความตาย (ถ้ามี)

หนังสือให้ความยินยอมในการร้องขอจัดการมรดก

(กรณีทำที่สำนักงานอัยการสูงสุด)

เขียนที่.....
.....
.....

วันที่ เดือน พ.ศ.

โดยที่ข้าพเจ้าผู้มีรายนามต่อไปนี้

- ๑. ๒.
- ๓. ๔.
- ๕. ๖.
- ๗. ๘.
- ๙. ๑๐.

เป็นทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดกของ ผู้ตาย
ข้าพเจ้าขอให้ความยินยอมและไม่คัดค้านในการที่
ร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตายต่อศาล ข้าพเจ้าจึงลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

ลงชื่อ	ลงชื่อ
()	()
ลงชื่อ	ลงชื่อ
()	()
ลงชื่อ	ลงชื่อ
()	()
ลงชื่อ	ลงชื่อ
()	()
ลงชื่อ	ลงชื่อ
()	()

หนังสือให้ความยินยอมในการร้องขอจัดการมรดก

(กรณีไม่ได้ทำที่สำนักงานอัยการสูงสุด)

เขียนที่.....
.....
.....

วันที่ เดือน พ.ศ.

โดยที่ข้าพเจ้าผู้มีรายนามต่อไปนี้

- ๑. ๒.
- ๓. ๔.
- ๕. ๖.
- ๗. ๘.
- ๙. ๑๐.

เป็นทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดกของผู้ตาย
ข้าพเจ้าขอให้ความยินยอมและไม่คัดค้านในการที่
ร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตายต่อศาล ข้าพเจ้าจึงลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

ลงชื่อ	ลงชื่อ
()	()
ลงชื่อ	ลงชื่อ
()	()
ลงชื่อ	ลงชื่อ
()	()
ลงชื่อ	ลงชื่อ
()	()
ลงชื่อ	ลงชื่อ
()	()

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบุคคลดังกล่าวข้างต้นได้ลงลายมือชื่อต่อหน้าข้าพเจ้าจริง

ลงชื่อ
()

ตำแหน่ง

หนังสือให้ความยินยอมในการร้องขอจัดการมรดก

(กรณีทายาทอยู่ในต่างประเทศและให้ความยินยอมที่สถานกงสุลไทย)

เขียนที่.....
.....
.....

วันที่ เดือน พ.ศ.

โดยที่ข้าพเจ้าผู้มีรายนามต่อไปนี้

- ๑. ๒.
- ๓. ๔.
- ๕. ๖.
- ๗. ๘.
- ๙. ๑๐.

เป็นทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดกของผู้ตาย
ข้าพเจ้าขอให้ความยินยอมและไม่คัดค้านในการที่
ร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตายต่อศาล ข้าพเจ้าจึงลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

ลงชื่อ	ลงชื่อ
()	()
ลงชื่อ	ลงชื่อ
()	()
ลงชื่อ	ลงชื่อ
()	()
ลงชื่อ	ลงชื่อ
()	()
ลงชื่อ	ลงชื่อ
()	()

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบุคคลดังกล่าวข้างต้นได้ลงลายมือชื่อต่อหน้าข้าพเจ้าจริง

ลงชื่อ
()
ตำแหน่งกงสุล.....

สถานกงสุลใหญ่ฯ รับรองเฉพาะลายมือชื่อ
ไม่รับรองข้อความใด ๆ ที่ปรากฏในเอกสาร

หนังสือให้ความยินยอม (สำหรับสละมรดกที่ดิน)

(กรณีทายาทอยู่ในต่างประเทศและให้ความยินยอมที่สถานกงสุลไทย)

วันที่ เดือน พ.ศ.

ข้าพเจ้า.....อายุปี

บุตรของนาย.....และนาง.....

อยู่บ้านเลขที่.....ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....

ขอทำหนังสือปฏิเสธการไม่รับมรดกที่ดินดังนี้

ตามที่.....มีความประสงค์จะรับมรดกที่ดิน

โฉนดหมายเลขที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

ของ.....เจ้ามรดกซึ่งถึงแก่กรรมไปแล้ว

ข้าพเจ้าในฐานะที่เป็นทายาทของเจ้ามรดกและมีสิทธิตามกฎหมายที่จะได้รับมรดกที่ดิน
แปลงนี้ ไม่มีความประสงค์ที่จะรับที่ดินแปลงดังกล่าว และยินยอมให้.....รับมรดกที่ดินแปลงนี้ไปตามที่ขอได้ โดยข้าพเจ้าจะไม่ใช้สิทธิเรียกร้องเกี่ยวกับการรับมรดกอีก
ขอให้เจ้าพนักงานที่ดินได้โปรดดำเนินการจดทะเบียนโอนมรดกที่ดินแปลงดังกล่าวแก่ผู้ขอด้วยลงชื่อ.....ผู้ยินยอมไม่รับมรดก
(.....)ข้าพเจ้า.....ตำแหน่ง.....ผู้รับรองลายมือทายาท
ขอรับรองว่า.....ได้ลงลายมือชื่อในหนังสือปฏิเสธไม่รับมรดกที่ดินต่อหน้าข้าพเจ้าจริงลงชื่อ.....ผู้รับรองลายมือทายาท
(.....)ข้าพเจ้า.....ผู้ขอรับมรดกที่ดินแปลงนี้
ขอรับรองว่าลายมือนี้เป็นลายมือของ.....ทายาทผู้ไม่รับมรดกที่ดินรายนี้จริงลงชื่อ.....ผู้ขอ
(.....)ลงชื่อพยาน
(.....)ลงชื่อพยาน
(.....)

หนังสือสละมรดก

เขียนที่.....

วันที่ เดือน พ.ศ.

ข้าพเจ้า.....อายุปี

บุตรของนาย.....และนาง.....

อยู่บ้านเลขที่.....ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....

ในฐานะทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดกของ.....ผู้ตาย

ข้าพเจ้ามีความประสงค์ขอสละมรดกที่มีสิทธิได้รับตามกฎหมายทั้งหมด โดยข้าพเจ้าจะไม่ใช้สิทธิเรียกร้องใด ๆ
อันเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดกอีกต่อไป

ลงชื่อ.....ทายาทผู้สละมรดก

(.....)

ข้าพเจ้า.....ตำแหน่ง.....ผู้รับรองลายมือทายาทผู้สละมรดก

ขอรับรองว่า.....ได้ลงลายมือชื่อในหนังสือสละมรดกต่อหน้าข้าพเจ้าจริง

ลงชื่อ.....ผู้รับรองลายมือทายาทผู้สละมรดก

(.....)

ลงชื่อพยาน

(.....)

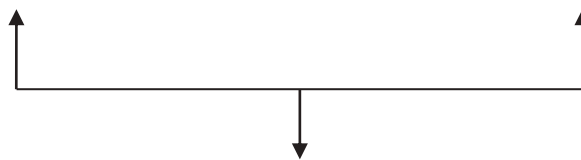
ลงชื่อพยาน

(.....)

(ตัวอย่าง)
บัญชีเครือญาติ

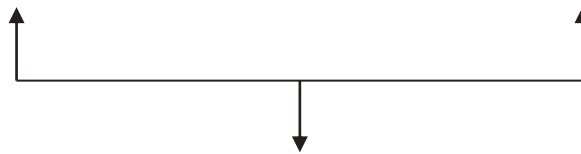
..... +

(.....บิดา.....) (.....มารดา.....)

..... +

(.....เจ้ามรดกผู้ตาย.....) (.....คู่สมรส.....)

-(บุตร) อายุปี
-(บุตร) อายุปี
-(บุตร) อายุปี
-(บุตร) อายุปี
-(บุตร) อายุปี
-(บุตร) อายุปี
-(บุตร) อายุปี

ขอรับรองว่าจำนวนทายาทตามบัญชีเครือญาตินี้ถูกต้อง

ลงชื่อผู้รับรอง/ทายาท

(.....)

วันที่เดือนพ.ศ.

๕. ข้อควรรู้เกี่ยวกับการจัดการมรดก

๑. การจดทะเบียนสิทธินิติกรรมประเภทมรดกและประเภทผู้จัดการมรดกตามประมวลกฎหมายที่ดิน

การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในที่ดินโดยทางมรดก การจะมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินมรดก ที่ดินมรดกนั้นต้องเป็นที่ดินที่มีหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ เช่น โฉนดที่ดิน ถ้าที่ดินมรดกเป็นที่ดินมือเปล่า เช่น ที่ดิน น.ส.๓, สค.๑ ก็มีเพียงสิทธิครอบครอง

ผู้ได้ทรัพย์มาโดยทางมรดกนี้ จะต้องจดทะเบียนต่อเจ้าพนักงานที่ดินเสียก่อนจึงจะมีการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนได้ เช่น นาย ก. ทำพินัยกรรมยกที่ดินมีโฉนดให้นาย ข. เมื่อนาย ก. ตาย นาย ข. ก็ได้รับมรดกทันทีโดยผลของกฎหมายโดยไม่ต้องจดทะเบียน การได้มาเนื่องจากพินัยกรรมมีผลเมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตายหรือหากไม่มีพินัยกรรม เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย มรดกก็ตกไปยังทายาทโดยทันที แต่ต่อมาหากนาย ข. ต้องการขายที่ดินให้นาย ค. นาย ข. จะทำไม่ได้ เพราะชื่อในโฉนดยังเป็นชื่อนาย ก. (ผู้ตาย) ซึ่งเป็นเจ้าของเดิมอยู่ นาย ข. จะต้องจดทะเบียนการได้มาประเภทโอนมรดกลงชื่อนาย ข. เป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์เสียก่อนถึงจะเอาที่ดินมรดกดังกล่าวไปจดทะเบียนขายให้นาย ค. ต่อไป เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๒๙๙ วรรคสอง บัญญัติว่า “ถ้าผู้ได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์หรือทรัพย์สินอันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์โดยทางอื่นนอกจากนิติกรรม สิทธิของผู้ได้มานั้น ถ้ายังไม่ได้จดทะเบียนไว้ ท่านว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนไม่ได้” การได้มาทางมรดกก็เป็นการได้มาโดยทางอื่นนอกจากนิติกรรมเช่นกัน จึงต้องมีการจดทะเบียนโอนมรดกเสียก่อนแล้วจึงจะเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนโอนขายให้ผู้อื่นต่อไปได้

วิธีการจดทะเบียนการได้มาประเภทมรดกและประเภทผู้จัดการมรดก (ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๘๑, ๘๒)

๑. ให้ผู้ได้รับมรดกนำหลักฐานสำหรับที่ดิน หรือหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน เช่น โฉนดที่ดิน น.ส.๓ พร้อมด้วยหลักฐานในการรับมรดก เช่น พินัยกรรม มรณบัตร สูติบัตร สำเนาทะเบียนบ้าน บัตรประจำตัวประชาชน ใบสำคัญการเปลี่ยนชื่อ-สกุล (ถ้ามี) ไปยื่นต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ หากหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินดังกล่าวอยู่กับบุคคลอื่น ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเรียกมาได้ (มาตรา ๘๑)

ในกรณีเป็นการจดทะเบียนโอนมรดกมีพินัยกรรม ผู้รับทรัพย์ตามพินัยกรรมต้องไปสำนักงานที่ดินด้วยเพื่อลงชื่อขอรับโอนมรดก เพราะในการลงชื่อเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ครั้งแรกในโฉนดที่ดิน ควรไปด้วยตนเองเพื่อจะได้มีลายมือชื่อ (ลายเซ็น) ของผู้ถือกรรมสิทธิ์ปรากฏในสารบบที่ดินสำหรับตรวจสอบในการจดทะเบียนสิทธินิติกรรมเกี่ยวกับที่ดินในครั้งต่อไปได้ และเป็นการป้องกันปัญหาเกี่ยวกับการทุจริต หรือปลอมแปลงลายมือชื่อเจ้าของที่ดิน ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้

แต่ถ้าเป็นกรณีการรับโอนมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมไม่มีพินัยกรรม หากทายาทโดยธรรมทุกคนตกลงกันได้ และมีความสะดวกสามารถที่จะไปจดทะเบียนโอนรับมรดกได้ด้วยตนเองแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องขอให้ศาลตั้งผู้จัดการมรดกแต่อย่างใด ทายาทสามารถยื่นคำร้องต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ขอรับโอนมรดกที่ดินโดยลงชื่อทายาทโดยธรรมผู้มีสิทธิรับมรดกทุกคนลงในโฉนดที่ดิน หรือหากตกลงกันได้ว่าจะลงชื่อทายาทคนใด

คนหนึ่งเพียงคนเดียวหรือสองคนในโฉนดที่ดินแปลงใดแปลงหนึ่งก็ได้ โดยให้ทายาทโดยธรรมคนอื่นๆ ให้คำยินยอม ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ว่าไม่ประสงค์จะขอรับโอนมรดกสำหรับโฉนดที่ดินแปลงดังกล่าว หรือสละขอไม่รับมรดก ในโฉนดที่ดินแปลงดังกล่าว ทั้งนี้ ทายาทโดยธรรมทุกคนจะต้องไปพบพนักงานเจ้าหน้าที่ด้วยตนเอง เพื่อให้ความยินยอมและให้ถ้อยคำต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ด้วย

๒. ให้ผู้ขอรับมรดกยื่นคำร้องพร้อมหลักฐานต่างๆ ดังกล่าวในข้อ ๑. ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ของ สำนักงานที่ดิน

๓. พนักงานเจ้าหน้าที่จะสอบสวนพยานหลักฐาน และหากเชื่อว่าผู้ขอเป็นทายาท ก็จะประกาศ การขอรับมรดกนั้น ๖๐ วัน (ตามประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๘๑ วรรค ๒) ประกาศนั้น ให้ปิดไว้ที่เขตหรือ ที่ว่าการอำเภอ, สำนักงานที่ดิน, ที่ทำการกำนัน และบริเวณที่ดิน แห่งละ ๑ ฉบับ ส่งประกาศให้ทายาททุกคน ที่ผู้ขอแจ้งว่าเป็นทายาททราบเท่าที่จะทำได้ และแม้เป็นการโอนมรดกตามพินัยกรรม ก็ต้องประกาศด้วย เว้นแต่มีการจดทะเบียน ลงชื่อผู้จัดการมรดกตามคำสั่งศาลก่อนแล้ว และผู้จัดการมรดกโอนต่อให้ทายาท ไม่ต้องประกาศ

๔. การจดทะเบียนการได้มาซึ่งที่ดินประเภทมรดกนี้ ถ้าไม่มีผู้โต้แย้ง ก็ให้จดทะเบียนโอนมรดกให้แก่ ทายาทตามที่ขอ แต่ถ้ามีผู้โต้แย้ง ให้พนักงานเจ้าหน้าที่สอบสวนคู่กรณี แล้วเปรียบเทียบประนีประนอมกัน หากไม่ตกลง ให้เจ้าหน้าที่สั่งการไปตามที่เห็นสมควร แล้วแจ้งคู่กรณีทราบ ผู้ที่ไม่พอใจให้ไปฟ้องศาลภายใน ๖๐ วัน นับแต่วันที่ทราบคำสั่ง ถ้ามีการฟ้องศาล ให้พนักงานเจ้าหน้าที่รอเรื่องไว้ก่อน เมื่อศาลพิพากษา จึงดำเนินการตามที่ศาลสั่ง ถ้าไม่ฟ้องภายในกำหนด ให้ดำเนินการไปตามที่พนักงานเจ้าหน้าที่มีคำสั่งได้

๕. ในกรณีการจดทะเบียนเพื่อขอลงชื่อผู้จัดการมรดกโดยคำสั่งศาลในหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน ให้ยื่นคำขอพร้อมด้วยนำหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินนั้น และนำหลักฐานการเป็นผู้จัดการมรดกไปแสดงต่อพนักงาน เจ้าหน้าที่ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการจดทะเบียนให้ตามขอ แต่หากว่าเป็นผู้จัดการมรดกในกรณีอื่น โดยมีใช้กรณีเป็นผู้จัดการมรดกตามคำสั่งดังกล่าวข้างต้นนี้แล้ว เช่น เป็นผู้จัดการมรดกโดยพินัยกรรม ดังนี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่สอบสวนและตรวจสอบหลักฐาน และให้นำความในมาตรา ๘๑ วรรคสองมาใช้บังคับ โดยอนุโลม กล่าวคือ ต้องปิดประกาศ (ตามข้อ ๓ นั้นเอง) เมื่อไม่มีผู้โต้แย้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่จดทะเบียน ลงชื่อผู้จัดการมรดกในหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินนั้นได้ แต่ถ้ามีผู้โต้แย้ง ก็ให้รอเรื่องไว้ และให้คู่กรณีไปฟ้องร้อง ต่อศาล เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดประการใดแล้ว ให้ดำเนินการไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้จัดการมรดกได้จดทะเบียนมีชื่อในหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินแล้วประสงค์จะขอ จดทะเบียนสิทธิในที่ดินให้แก่ทายาทต่อไป ก็ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการจดทะเบียนให้ตามขอ โดยไม่ต้องประกาศ (มาตรา ๘๒ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน)

๒. คำแนะนำข้อกฎหมายที่ควรรู้เกี่ยวกับการจัดการมรดกของผู้จัดการมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก

หลังจากที่ศาลมีคำสั่งตั้งบุคคลใดเป็นผู้จัดการมรดกแล้ว สิทธิและหน้าที่ของผู้จัดการมรดกย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติกฎหมายแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก ซึ่งได้บัญญัติถึงสิทธิหน้าที่ความรับผิดชอบและการเพิกถอนผู้จัดการมรดก ตลอดจนการรวบรวมจำหน่ายทรัพย์สินมรดกเป็นทรัพย์สิน และการชำระหนี้ กับแบ่งปันทรัพย์สินมรดก นอกจากนี้ ได้บัญญัติถึงกรณีมรดกที่ไม่มีผู้รับและอายุความมรดก เพราะผู้จัดการมรดกถือเป็นตัวแทนของทายาททุกคนในอันที่จะรวบรวมทรัพย์สินมรดก ทั้งจัดแบ่งทรัพย์สินมรดกและมอบทรัพย์สินมรดกแก่ทายาท โดยต้องชำระหนี้ก่อนมรดกก่อน (ถ้ามี) มิใช่ว่าเมื่อศาลมีคำสั่งตั้งผู้จัดการมรดกแล้ว ผู้จัดการมรดกจะทำได้ตามอำเภอใจตนเอง โดยโอนทรัพย์สินเป็นของตนเองโดยลำพัง และไม่แจ้งหรือปรึกษาทายาทก่อน ทั้งที่กฎหมายกำหนดบทบาทของผู้จัดการมรดกไว้แล้ว ในที่นี้จะขอกล่าวแต่เฉพาะที่เห็นว่าจำเป็น และควรรู้เท่านั้น ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๑ หน้าที่ผู้จัดการมรดก

๑. หน้าที่ผู้จัดการมรดกที่ศาลตั้ง เริ่มนับแต่วันที่ได้ฟังหรือถือว่าได้ฟังคำสั่งศาลแล้ว (มาตรา ๑๗๑๖)

ตัวอย่าง ศาลชั้นต้นมีคำสั่งตั้งผู้ร้องและผู้คัดค้านเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตายร่วมกัน เมื่อผู้คัดค้านมิได้อุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้นในส่วนที่ผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตายจนถึงที่สุดแล้ว การที่ผู้ร้องยื่นอุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้นขอให้ศาลอุทธรณ์พิพากษาให้ผู้ร้องแต่เพียงผู้เดียวเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตาย และยกคำร้องของผู้คัดค้านนั้น ไม่ว่าศาลอุทธรณ์จะพิพากษาคดีไปในทางใด ก็ไม่กระทบกระเทือนต่อสิทธิและหน้าที่ผู้ร้องในฐานะผู้จัดการมรดกของผู้ตาย จึงไม่ใช่กรณีที่ยังไม่ทราบว่าจะได้เป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตาย แม้คำสั่งศาลชั้นต้นที่ตั้งผู้ร้องและผู้คัดค้านเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตายร่วมกันที่ยังไม่ถึงที่สุดเพราะผู้ร้องอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าว ก็ผูกพันผู้ร้องและผู้คัดค้านซึ่งเป็นคู่ความจนกว่าคำสั่งนั้นจะถูกเปลี่ยนแปลง แก้ไขกลับ หรือดลเสียตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา ๑๔๕ วรรคหนึ่ง ผู้ร้องและผู้คัดค้านเป็นผู้จัดการมรดกตามคำสั่งศาลชั้นต้นและทราบคำสั่งแล้ว ถือว่าหน้าที่ผู้จัดการมรดกตามคำสั่งศาลได้เริ่มขึ้นแล้วในวันดังกล่าวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๗๑๖ ดังนั้น ผู้ร้องและผู้คัดค้านจึงต้องลงมือจัดทำบัญชีทรัพย์สินมรดกภายในสิบห้าวันนับแต่วันเริ่มหน้าที่ผู้จัดการมรดกตามมาตรา ๑๗๒๘ ทั้งนี้ต้องทำบัญชีทรัพย์สินมรดกให้เสร็จภายในหนึ่งเดือนตามมาตรา ๑๗๒๙ และหากผู้จัดการมรดกไม่จัดทำบัญชีทรัพย์สินมรดกภายในกำหนดเวลา และตามแบบที่กำหนดไว้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๗๓๑ ก็บัญญัติให้ศาลมีอำนาจถอนผู้จัดการมรดกได้ การที่ผู้ร้องซึ่งเป็นผู้จัดการมรดกและเป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินมรดกทั้งหมดรวมทั้งเก็บผลประโยชน์จากทรัพย์สินมรดกแต่ผู้เดียว ยังไม่ทำบัญชีทรัพย์สินมรดก และแบ่งทรัพย์สินมรดกให้แก่ทายาทเลย ทั้งยังแสดงเจตนาที่จะไม่จัดทำบัญชีทรัพย์สินมรดก เช่นนี้ จึงมีเหตุสมควรที่จะถอนผู้ร้องจากการเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตาย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๙๑/๒๕๔๑)

๒. ผู้จัดการมรดกต้องลงมือจัดทำบัญชีทรัพย์สินมรดกภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่เริ่มหน้าที่ผู้จัดการมรดก (วันฟังคำสั่งศาลหรือถือว่าได้ฟังคำสั่งศาลแล้ว ตามข้อ ๑.) (มาตรา ๑๗๒๘)

๓. ผู้จัดการมรดกต้องจัดทำบัญชีทรัพย์สินมรดกให้เสร็จภายใน ๑ เดือน นับแต่วันที่เริ่มทำหน้าที่ ผู้จัดการมรดก คือวันที่ฟังหรือถือว่าได้ฟังคำสั่งศาลแล้ว (มาตรา ๑๗๑๖) หากไม่เสร็จภายใน ๑ เดือน ผู้จัดการมรดกร้องขอต่อศาลขออนุญาตขยายเวลาได้อีก แต่ต้องขอยกก่อนสิ้นกำหนดเวลาหนึ่งเดือน (มาตรา ๑๗๒๙)

๔. บัญชีทรัพย์สินมรดกต้องมีพยาน ๒ คน และต้องเป็นทายาทที่มีส่วนได้เสียในกองมรดก (มาตรา ๑๗๒๙ วรรคสอง)

(ข้อสังเกต* คำว่าบัญชีทรัพย์สินมรดกซึ่งจัดทำขึ้นโดยผู้จัดการมรดก หมายถึง บัญชีทรัพย์สิน ซึ่งผู้จัดการมรดก ที่ได้รับแต่งตั้งจากศาลเป็นผู้จัดทำ หากใช้บัญชีทรัพย์สินที่ยื่นพร้อมคำร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกไม่ เพราะขณะทำบัญชีทรัพย์สินถือว่ายังไม่มีหน้าที่เป็นผู้จัดการมรดก (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๙๒-๑๒๙๓/๒๕๑๒)

- มาตรา ๑๗๒๘, มาตรา ๑๗๒๙ เป็นบทบังคับให้ทำบัญชีทรัพย์สินมรดก ไม่ใช่บทบังคับให้ทำบัญชีรับและจ่ายทรัพย์สินมรดก)

- บัญชีทรัพย์สินมรดกต้องมีรายการแสดงว่าเป็นทรัพย์สิน สิทธิเรียกร้องอะไรบ้าง เป็นมูลค่าเท่าใด และแจ้งจำนวนเจ้าหนี้ว่ามีใครบ้าง เป็นเงินรวมเท่าใด

๕. ถ้าผู้จัดการมรดกมิได้จัดทำบัญชีทรัพย์สินมรดกให้เสร็จภายในกำหนดเวลา และตามแบบที่กำหนด หรือบัญชีไม่เป็นที่พอใจแก่ศาล เพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงหรือการทุจริต หรือความสามารถ อันเห็นประจักษ์ของผู้จัดการมรดก ศาลจะถอนผู้จัดการมรดกเสียก็ได้ (มาตรา ๑๗๓๑)

๖. ผู้จัดการมรดกต้องจัดการตามหน้าที่ และทำรายงานแสดงบัญชีการจัดการและแบ่งปันมรดก ให้เสร็จภายใน ๑ ปี นับแต่วันฟังคำสั่งศาล หรือถือว่าได้ฟังคำสั่งศาลแล้ว เว้นแต่ทายาทโดยจำนวนข้างมาก หรือศาลจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น (มาตรา ๑๗๓๒)

๗. ผู้จัดการมรดกไม่มีสิทธิที่จะได้รับบำเหน็จจากกองมรดก เว้นแต่พินัยกรรม หรือทายาทจำนวนข้างมากจะได้กำหนดไว้ (มาตรา ๑๗๒๑)

๘. ผู้จัดการมรดกจะทำนิติกรรมใดๆ ซึ่งตนมีส่วนได้เสียเป็นปฏิปักษ์ต่อกองมรดกไม่ได้ เว้นแต่ พินัยกรรมจะได้อนุญาตไว้ หรือได้รับอนุญาตจากศาล (มาตรา ๑๗๒๒)

๙. ผู้จัดการมรดกต้องจัดการมรดกด้วยตนเอง (มาตรา ๑๗๒๓)

๑๐. ถ้าผู้จัดการมรดกเข้าทำนิติกรรมกับบุคคลภายนอก โดยเห็นแก่ทรัพย์สินอย่างใดๆ หรือประโยชน์อื่นใด อันบุคคลภายนอกได้ให้ หรือได้ให้คำมั่นว่าจะให้เป็นलगส่วนตัว ย่อมไม่ผูกพันทายาท เว้นแต่ทายาทจะได้ยินยอมด้วย (มาตรา ๑๗๒๔ วรรคสอง)

๑๑. ผู้จัดการมรดกต้องสืบหาโดยสมควรซึ่งตัวผู้มีส่วนได้เสีย และแจ้งไปให้ทราบถึงข้อกำหนด พินัยกรรมที่เกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสียนั้นภายในเวลาอันสมควร (มาตรา ๑๗๒๕)

๑๒. ทายาทจะต้องบอกทรัพย์สินมรดก และหนี้สินของผู้ตายที่ตนรู้ทั้งหมดแก่ผู้จัดการมรดก (มาตรา ๑๗๓๕)

๑๓. ผู้จัดการมรดกต้องจัดแบ่งทรัพย์สินมรดก และมอบแก่ทายาทโดยเร็ว โดยชำระหนี้กองมรดก (ถ้ามี) เสียก่อน (มาตรา ๑๗๓๒, มาตรา ๑๗๔๔)

๒.๒ ความรับผิดชอบของผู้จัดการมรดก

๑. ผู้จัดการมรดกต้องรับผิดชอบต่อทายาทในฐานะผู้จัดการและตัวแทนของทายาท (มาตรา ๑๗๒๐) กล่าวคือ

๑.๑ เมื่อทายาทมีความประสงค์จะทราบความเป็นไปของการที่ได้มอบหมายแก่ผู้จัดการมรดกนั้นๆ ในเวลาใดๆ ซึ่งสมควรแก่เหตุ ผู้จัดการมรดกก็ต้องแจ้งให้ทายาททราบ อนึ่ง เมื่อการเป็นผู้จัดการมรดกนั้น สิ้นสุดลงแล้ว ผู้จัดการมรดกต้องแถลงบัญชีด้วย (มาตรา ๘๐๙)

๑.๒ เงินและทรัพย์สินอย่างอื่นบรรดาที่ผู้จัดการมรดกได้รับไว้เกี่ยวกับการเป็นผู้จัดการมรดกนั้น ท่านว่าผู้จัดการมรดกต้องส่งให้แก่ทายาททั้งสิ้น

อนึ่ง สิทธิทั้งหลายซึ่งผู้จัดการมรดกขวนขวายได้มาในนามของตนเอง แต่โดยฐานที่ทำการแทนทายาทนั้น ผู้จัดการมรดกก็ต้องโอนให้แก่ทายาททั้งสิ้น (มาตรา ๘๑๐)

๑.๓ ถ้าผู้จัดการมรดกเอาเงินที่ควรส่งแก่ทายาท หรือซึ่งควรใช้ในกิจของทายาทนั้น ไปใช้สอยเป็นประโยชน์ตนเสีย ผู้จัดการมรดกต้องเสียดอกเบี้ยในเงินนั้นนับแต่วันที่ได้อำนาจไปใช้ (มาตรา ๘๑๑)

๑.๔ ถ้ามีความเสียหายเกิดขึ้นอย่างใดๆ เพราะความประมาทเลินเล่อของผู้จัดการมรดกก็ดี เพราะไม่ทำการเป็นผู้จัดการมรดกก็ดี หรือเพราะทำการโดยปราศจากอำนาจหรือนอกเหนืออำนาจก็ดี ผู้จัดการมรดกจะต้องรับผิดชอบ (มาตรา ๘๑๒)

๑.๕ ถ้าผู้จัดการมรดกกระทำอันใดอันหนึ่งโดยปราศจากอำนาจก็ดี หรือทำนอกเหนือขอบอำนาจก็ดี ย่อมไม่ผูกพันทายาท เว้นแต่ทายาทจะให้สัตยาบันแก่การนั้น

ถ้าทายาทไม่ให้สัตยาบัน ผู้จัดการมรดกย่อมต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกโดยลำพังตนเอง เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าบุคคลภายนอกนั้นได้รู้อยู่แล้วว่าตนทำการโดยปราศจากอำนาจ หรือทำนอกเหนือขอบอำนาจ (มาตรา ๘๒๓)

๒. เมื่อศาลเห็นสมควรโดยลำพัง หรือผู้มีส่วนได้เสียหรืออัยการร้องขอ ศาลอาจสั่งให้ผู้จัดการมรดก

๒.๑ หาประกันอันสมควรในการจัดการทรัพย์สินของทายาท ตลอดจนการมอบคืนทรัพย์สินนั้น

๒.๒ แถลงถึงความเป็นอยู่แห่งทรัพย์สินของทายาท (มาตรา ๑๗๓๐ ประกอบมาตรา ๑๕๙๗)

๒.๓ การเพิกถอนผู้จัดการมรดก

ผู้มีส่วนได้เสียคนหนึ่งคนใดจะร้องขอให้ศาลสั่งให้ถอนผู้จัดการมรดกเพราะเหตุผู้จัดการมรดก ละเลยไม่ทำการตามหน้าที่ หรือเพราะเหตุอย่างอื่นที่สมควรก็ได้ แต่ต้องร้องขอเสียก่อนที่การแบ่งปันมรดก เสร็จสิ้นลง

แม้ถึงว่าจะได้เข้ารับตำแหน่งแล้วก็ตาม ผู้จัดการมรดกจะลาออกจากตำแหน่งโดยมีเหตุอันสมควรก็ได้ แต่ต้องได้รับอนุญาตจากศาล (มาตรา ๑๗๒๗)

๒.๔ สิทธิเจ้าหนี้กองมรดกและลำดับหนี้กองมรดก

๑. เจ้าหนี้กองมรดกชอบแต่ที่จะได้รับการชำระหนี้จากทรัพย์สินในกองมรดกเท่านั้น (มาตรา ๑๗๓๔)
 ๒. ลำดับหนี้กองมรดก กล่าวคือ ให้ชำระหนี้กองมรดกค้างชำระตามลำดับต่อไปนี้ เว้นแต่หนี้บุริมสิทธิ หรือบรรดาเจ้าหนี้ที่มีประกันโดยการจำนำ หรือการจำนอง ย่อมได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่เอาประกันก่อน (มาตรา ๑๗๓๕)

- (๑) ค่าใช้จ่ายเพื่อประโยชน์อันร่วมกันของกองมรดก
- (๒) ค่าใช้จ่ายในการทำศพเจ้ามรดก
- (๓) ค่าภาษีอากรซึ่งกองมรดกค้างชำระอยู่
- (๔) ค่าจ้างซึ่งเจ้ามรดกค้างชำระแก่เสมียน คนใช้ และคนงาน
- (๕) ค่าเครื่องอุปโภค บริโภคอันจำเป็นประจำวันซึ่งส่งให้แก่เจ้ามรดก
- (๖) หนี้สินสามัญของเจ้ามรดก
- (๗) บำเหน็จของผู้จัดการมรดก (ถ้าทายาทจำนวนข้างมากจะได้กำหนดให้ไว้)

๒.๕ ทายาท

๑. ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกมี ๒ ฝ่าย คือ
 ๑) ทายาทโดยธรรม คือ ทายาทที่มีสิทธิรับมรดกตามกฎหมาย
 ๒) ผู้รับพินัยกรรม คือ ทายาทที่มีสิทธิตามพินัยกรรม (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๐๓) เด็กที่เกิดมารอดอยู่ภายในสามร้อยสิบวันนับแต่เวลาที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ก็มีสิทธิรับมรดก (ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๐๔)

๒. ให้คิดส่วนแบ่งทรัพย์มรดกระหว่างทายาทโดยธรรมดังต่อไปนี้

ทายาทโดยธรรมมีหกลำดับเท่านั้น แต่ละลำดับมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลังดังต่อไปนี้

๑. ผู้สืบสันดาน
๒. บิดามารดา
๓. พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน
๔. พี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน
๕. ปู่ ย่า ตา ยาย
๖. ลุง ป้า น้า อา

คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ ก็เป็นทายาทโดยธรรมของเจ้ามรดกด้วย (มาตรา ๑๖๒๙)

๓. ทายาทโดยธรรมในลำดับเดียวกันในลำดับหนึ่งๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา ๑๖๒๙ นั้น ชอบที่จะได้รับส่วนแบ่งเท่ากัน ถ้าในลำดับหนึ่งมีทายาทโดยธรรมคนเดียว ทายาทโดยธรรมคนนั้นมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งทั้งหมด (มาตรา ๑๖๓๓) เช่น มีบุตรหลายคนได้รับมรดกคนละส่วนเท่ากัน ถ้ามีบุตรคนเดียวบุตรคนนั้นก็ได้รับมรดกทั้งหมด

๔. ทรัพย์มรดกซึ่งยังมีชีวิตอยู่ หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ยังไม่ขาดสายแล้วแต่กรณี ในลำดับหนึ่งๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา ๑๖๒๙ ทายาทผู้ที่อยู่ในอันดับถัดลงไปไม่มีสิทธิในทรัพย์มรดกของผู้ตาย กล่าวคือ มีทายาทอันดับที่ (๑) ผู้สืบสันดาน (บุตรหรือหลาน) ทายาทอันดับที่ (๓), (๔), (๕), (๖) ไม่มีสิทธิรับมรดกเว้นแต่อันดับที่ (๒) บิดามารดา หรือคู่สมรสของผู้ตายที่ยังมีชีวิตอยู่ (มาตรา ๑๖๓๐)

๒.๖ วิธีการแบ่ง

การแบ่งปันทรัพย์มรดกนั้น อาจทำได้โดยทายาทต่างเข้าครอบครองทรัพย์สินเป็นส่วนสัดหรือโดยการขายทรัพย์มรดก แล้วเอาเงินที่ได้มาแบ่งปันกันระหว่างทายาท (มาตรา ๑๗๕๐)

๒.๗ อายุความ

๑. ห้ามมิให้ฟ้องคดีมรดกเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งปีนับแต่เมื่อเจ้ามรดกตาย หรือนับแต่ทายาทโดยธรรมได้รู้หรือควรได้รู้ถึงความตายของเจ้ามรดก

ตัวอย่าง คดีโจทก์ฟ้องขอให้บังคับจำเลยแบ่งที่ดินพิพาทอันเป็นทรัพย์มรดกแก่โจทก์ทั้งสองคนละ ๑ ส่วน รวม ๔ ส่วนในเจ็ดส่วน คิดเป็นเงินรวม ๒๐๔,๐๐๐ บาท เท่ากับคนละ ๕๐,๑๐๐ บาท แม้โจทก์ทั้งสองฟ้องรวมกันมา การอุทธรณ์ฎีกาต้องถือทุนทรัพย์ของโจทก์แต่ละคนแยกกัน เพราะเป็นเรื่องโจทก์แต่ละคนใช้สิทธิเฉพาะของตน เมื่อที่ดินแต่ละส่วนที่โจทก์แต่ละคนฟ้องขอแบ่งมีราคาไม่เกิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท ราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นฎีกา สำหรับโจทก์แต่ละคนจึงไม่เกิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท ต้องห้ามคู่ความฎีกาในข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๘ วรรคหนึ่ง

เมื่อข้อเท็จจริงฟังได้เป็นยุติตามที่ศาลล่างวินิจฉัยว่า นายอินทร์เจ้ามรดกถึงแก่ความตายเมื่อปี ๒๕๒๖ จำเลยครอบครองที่ดินพิพาทอันเป็นทรัพย์มรดกแต่ผู้เดียวนับแต่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย โดยมีได้ครอบครองแทนโจทก์ทั้งสองหรือทายาทอื่น ดังนั้น เมื่อโจทก์ทั้งสองฟ้องคดีนี้เมื่อวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๔๐ จึงพ้นกำหนดหนึ่งปีนับแต่นายอินทร์เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ฟ้องโจทก์ทั้งสองจึงขาดอายุความตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๕๔ วรรคหนึ่ง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๐๔/๒๕๔๗)

๒. คดีฟ้องเรียกตามข้อกำหนดพินัยกรรม มิให้ฟ้องเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งปีนับแต่เมื่อผู้รับพินัยกรรมได้รู้หรือควรรู้ถึงสิทธิซึ่งตนมีอยู่ตามพินัยกรรม (มาตรา ๑๗๕๔)

๓. คดีเกี่ยวกับการจัดการมรดกที่ทายาทจะฟ้องผู้จัดการมรดกในกรณีจัดการมรดกโดยมิชอบให้ฟ้องภายใน ๕ ปี นับแต่การจัดการมรดกสิ้นสุดลง (คือ หลังจากผู้จัดการมรดกได้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้กองมรดกและแบ่งปันทรัพย์มรดกให้แก่ทายาท ไม่มีทรัพย์มรดกเหลืออยู่แล้ว) มาตรา ๑๗๓๓ วรรคสอง

ตัวอย่าง คดีที่จำเลยเป็นผู้จัดการมรดก โจทก์ซึ่งเป็นทายาทฟ้องเรียกทรัพย์มรดกของเจ้ามรดกจากจำเลย จำเลยจะยกอายุความมรดก ๑ ปี ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๕๔ ขึ้นต่อสู้ไม่ได้ เพราะกฎหมายบัญญัติเรื่องอายุความเกี่ยวกับการจัดการมรดกที่ผู้จัดการมรดกจะต้องรับผิดชอบต่อทายาทไว้โดยเฉพาะแล้ว ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๓๓ วรรคสอง ซึ่งมีกำหนด ๕ ปี นับแต่การจัดการมรดกสิ้นสุดลง จำเลยมีสิทธิยกอายุความ ๕ ปีนี้เท่านั้น ขึ้นต่อสู้โจทก์ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๑๕/๒๕๑๒)

ตัวอย่าง เมื่อข้อเท็จจริงชัดเจนตามคำฟ้อง และจากการตรวจสอบของโจทก์ทั้งสามว่าเจ้ามรดกมีทรัพย์มรดกเป็นที่ดิน ๑ แปลง ซึ่งจำเลยที่ ๑ ในฐานะผู้จัดการมรดกโอนให้แก่ตนเอง เมื่อวันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๓๕ ไม่ปรากฏว่ามีทรัพย์มรดกอื่นอีก ดังนี้ ย่อมเป็นอำนาจของศาลชั้นต้นที่จะวินิจฉัยชี้ขาดเบื้องต้นในปัญหาข้อกฎหมายได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๘๒ (๔) โดยไม่จำเป็นต้องทำการชี้สองสถาน หรือสืบพยานโจทก์จำเลยก่อน และการที่ทรัพย์มรดกมีเพียงที่ดินพิพาท ๑ แปลง ซึ่งจำเลยที่ ๑ ในฐานะผู้จัดการมรดกจดทะเบียนใส่ชื่อจำเลยที่ ๑ เป็นผู้รับมรดกตั้งแต่วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๓๕ ถือว่า

การจัดการมรดกสิ้นสุดลงในวันดังกล่าวแล้ว เมื่อโจทก์ทั้งสามซึ่งอ้างว่าเป็นทายาทที่มีสิทธิรับมรดก เห็นว่าการจัดการมรดกไม่ชอบ โจทก์ทั้งสามก็ฟ้องภายในเวลาไม่เกิน ๕ ปีนับแต่วันที่มีการจัดการมรดกสิ้นสุดลงคือภายในวันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๔๐ แต่โจทก์ฟ้องคดีเมื่อวันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๔๔ สิทธิเรียกร้องของโจทก์จึงขาดอายุความ ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๓๓ วรรคสอง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๙๐๑๘/๒๕๔๗)

๒.๘ มรดกที่ไม่มีผู้รับ

ภายใต้บังคับแห่งสิทธิของเจ้าพนักงานมรดก เมื่อบุคคลใดถึงแก่ความตายโดยไม่มีทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรม หรือการตั้งมูลนิธิตามพินัยกรรม มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่แผ่นดิน (ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๕๓)

๒.๙ ข้อควรระวังในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้จัดการมรดก

ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้จัดการมรดกนั้น ผู้จัดการมรดกต้องมีจิตสำนึกกว่าเป็นการจัดการแทนทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดกในกรณีเจ้ามรดกไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ หรือจัดการแทนผู้รับพินัยกรรม ในกรณีที่มีการทำพินัยกรรม มิใช่กระทำเพื่อตัวผู้จัดการมรดกเอง ผู้ที่จะเป็นผู้จัดการมรดกได้ จึงต้องเป็นผู้ที่เสียสละและมีความซื่อสัตย์สุจริต เพราะถ้ากระทำไปเพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตัว เช่น เบียดบังทรัพย์มรดกเป็นของตนเองแล้ว ก็จะเป็นการกระทำผิดอาญาข้อหายักยอกทรัพย์มรดกซึ่งมีโทษถึงขั้นติดคุกได้

กรณีที่พนักงานอัยการได้ดำเนินการยื่นคำร้องขอให้ศาลตั้งผู้จัดการมรดก ซึ่งเป็นการดำเนินงานคุ้มครองสิทธิ เมื่อศาลมีคำสั่งตั้งผู้จัดการมรดกแล้ว หากมีปัญหาในการจัดการมรดก ผู้จัดการมรดกสามารถขอรับคำปรึกษาจากพนักงานอัยการได้ เพราะเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการที่จะต้องคอยแนะนำช่วยเหลือผู้ที่มีปัญหาด้านกฎหมายอยู่แล้ว

๒.๑๐ ปฏิทินตารางเวลาปฏิบัติหน้าที่ของผู้จัดการมรดกและตัวอย่างบัญชีทรัพย์สินมรดก

ลำดับ ที่	ระยะเวลา	กิจการที่ต้องทำ
๑	เริ่มทันที	+ หน้าที่ของผู้จัดการมรดกที่ศาลตั้งเริ่มทันทีนับแต่วันที่ได้ฟังหรือถือว่าได้ฟังคำสั่งศาล (มาตรา ๑๗๑๖)
๒	ภายใน ๑๕ วัน	+ นับแต่วันเริ่มหน้าที่ของผู้จัดการมรดกตามข้อ ๑ - ผู้จัดการมรดกต้องลงมือจัดทำบัญชีทรัพย์สินมรดกของผู้ตาย (มาตรา ๑๗๒๘)
๓	ภายใน ๑ เดือน	+ นับแต่วันฟังหรือถือว่าได้ฟังคำสั่งศาลตั้งตนเป็นผู้จัดการมรดก - ต้องทำบัญชีทรัพย์สินมรดกให้เสร็จสิ้น ถ้าไม่เสร็จ ให้ขยายเวลาก่อนกำหนดเวลา ๑ เดือน (มาตรา ๑๗๒๙) - ถ้ายังทำบัญชีทรัพย์สินมรดกไม่เสร็จ ผู้จัดการมรดกก็ยังไม่มียอำนาจทำกิจการใดในการจัดการมรดก (มาตรา ๑๕๙๕ ประกอบ ๑๗๓๐)
๔	โดยเร็ว	๔.๑ ต้องรวบรวมทรัพย์สินมรดกให้เสร็จโดยเร็ว ๔.๒ จัดแบ่งทรัพย์สินมรดกและมอบทรัพย์สินมรดกแก่ทายาทโดยเร็ว โดยชำระหนี้กองมรดก (ถ้ามี) และมอบทรัพย์สินแก่ผู้รับทรัพย์สินตามพินัยกรรมก่อน (ถ้ามี) (มาตรา ๑๗๔๔ ประกอบ ๑๗๓๖ วรรคสอง)
๕	อย่างช้าภายใน ๑ ปี	+ นับแต่วันฟังคำสั่งศาลตั้งผู้จัดการมรดก หรือถือว่าได้ฟังคำสั่งศาล - ให้ผู้จัดการมรดกแบ่งปันทรัพย์สินมรดกให้เสร็จสิ้นและทำรายงานแสดงบัญชีการจัดการมรดกให้เสร็จ เว้นแต่ทายาทโดยจำนวนข้างมาก หรือศาลจะได้กำหนดเวลาไว้เป็นอย่างอื่น (มาตรา ๑๗๓๒)
๖	รายงานแสดงบัญชี แก่ทายาทล่วงหน้า ไม่น้อยกว่า ๑๐ วัน	+ ส่งมอบรายงานแสดงบัญชีพร้อมด้วยเอกสารอันเกี่ยวกับการนั้นให้แก่ทายาทเพื่อการให้อนุมัติการปลดเปลื้องความรับผิดชอบหรือข้อตกลงอื่นๆ อันเกี่ยวกับรายงานแสดงบัญชีการจัดการมรดก (มาตรา ๑๗๓๓)

ตัวอย่าง

บัญชีทรัพย์สินรถ ของ นาย/นาง/นางสาว เจ้ามรดก (ผู้ตาย)

อันดับ ที่	รายการทรัพย์สินรถ เช่น ที่ดิน บ้าน รถยนต์ สมุดเงินฝาก หรือสิทธิเรียกร้อง เช่น ลูกหนี้ ให้ระบุจำนวนเลขทะเบียน	จำนวนหนี้สิน เช่น เจ้าหนี้ (ให้ระบุโดยละเอียดด้วย)	ที่ตั้งทรัพย์สินรถหรือ ที่อยู่เจ้าหนี้ ลูกหนี้			ราคาทรัพย์สินหรือ หนี้สิน	หมายเหตุ (ระบุหลักฐานต่าง ๆ ฯลฯ)
			หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ		

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าได้จัดทำบัญชีทรัพย์สินรถโดยถูกต้องตามความเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ.....ผู้จัดการมรดก
(.....)
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ลงชื่อ.....พยาน
(.....)
ลงชื่อ พยาน
(.....)

หมายเหตุ ต้องทำบัญชีทรัพย์สินให้เสร็จภายใน ๑ เดือน พยานที่ลงชื่อต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียได้ในกองมรดกด้วย

๒.๑๑ บทสรุปย่อการจัดการมรดก

ในการที่เจ้าของทรัพย์สินจะจัดแบ่งหรือยกทรัพย์สินของตนให้แก่บุคคลใดหรือทายาทคนใดของตนว่าจะจัดแบ่งกันอย่างไรนั้น กฎหมายไม่ได้บัญญัติบังคับไว้ ถือเป็นอำนาจอิสระของเจ้าของทรัพย์สินที่จะแบ่งหรือยกให้ตามความพึงพอใจ หรือตามเจตนาของเจ้าของทรัพย์สินนั่นเอง หากแต่การให้ในขณะที่เจ้าของทรัพย์สินยังมีชีวิตอยู่โดยประสงค์ที่จะให้มีผลขณะที่ตนยังมีชีวิตอยู่ ย่อมสามารถทำได้ในรูปแบบนิติกรรมกรทำให้ส่วนการให้ที่เจ้าของทรัพย์สินประสงค์ที่จะให้มีผลภายหลังที่ตนตายไปแล้ว อันเป็นการกำหนดการเผื่อตายในเรื่องทรัพย์สินของตนเองหรือในการต่างๆ อันจะทำให้เกิดเป็นผลบังคับได้ตามกฎหมายเมื่อตนตายนั่นเอง ย่อมสามารถทำได้โดยการทำพินัยกรรมแบบต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนด ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

แต่อย่างไรก็ตาม หากว่าทรัพย์สินนั้นไม่มีการทำพินัยกรรมไว้ เมื่อเจ้าของทรัพย์สินเหล่านั้นได้ถึงแก่ความตาย ย่อมถือว่าทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย ตลอดทั้งสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่างๆ เป็นกองมรดกของผู้ตายที่จะตกทอดแก่บรรดาทายาทโดยธรรม คือทายาทที่มีสิทธิตามกฎหมายนั่นเอง ซึ่งกรณีเช่นนี้กฎหมายจะเข้าไปกำหนดสิทธิรับมรดกของบรรดาทายาทโดยธรรมมีสิทธิรับมรดกกันอย่างไร โดยกำหนดให้ทายาทลำดับใดมีสิทธิรับมรดกก่อนหลัง และมีสิทธิรับมรดกเป็นจำนวนมากน้อยเพียงใด ซึ่งได้กล่าวไว้โดยละเอียดข้างต้นแล้ว แต่ทั้งนี้ก็ไม่ห้ามว่าทายาททุกคนได้ยินยอมพร้อมใจประชุมตกลงกันให้มีการจัดการแบ่งปันทรัพย์สินมรดกในระหว่างบรรดาทายาทกันเอง นอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนด

อนึ่ง ในเรื่องที่ยกกฎหมายให้ใครมีสิทธิรับมรดกบ้างนั้น อาจสรุปโดยย่อเพื่อความกระจ่างชัดยิ่งขึ้น อีกครั้งหนึ่ง ดังนี้ คือ

- **กรณีที่มีพินัยกรรม** ผู้รับพินัยกรรมถือว่าเป็นทายาทที่มีสิทธิตามพินัยกรรม ซึ่งในเบื้องต้นแรกจะต้องดูว่าเจ้ามรดกได้ทำพินัยกรรมไว้หรือไม่ ในกรณีที่เจ้ามรดกทำพินัยกรรมไว้ บุคคลที่ระบุไว้ในพินัยกรรมไม่ว่าจะเป็นทายาทโดยธรรมของเจ้ามรดกหรือไม่ก็จะเป็นผู้มีสิทธิได้รับมรดกตามที่กำหนดไว้ในพินัยกรรมนั้น ส่วนทายาทโดยธรรมของเจ้ามรดกที่ไม่มีส่วนได้รับมรดกตามพินัยกรรม อาจมีสิทธิได้รับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรม ถ้าหากยังมีทรัพย์สินมรดกอื่นของเจ้ามรดกที่ไม่ได้ระบุไว้ในพินัยกรรมเหลืออยู่ แต่ถ้าไม่มีทรัพย์สินมรดกอื่นนอกจากทรัพย์สินที่ระบุไว้ในพินัยกรรม ทายาทโดยธรรมที่ไม่มีส่วนรับมรดกตามพินัยกรรมก็ไม่มีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกแต่อย่างใด

- **กรณีที่ไม่มีพินัยกรรม** ในกรณีที่เจ้ามรดกไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้หรือทำพินัยกรรมไว้ข้อกำหนดในพินัยกรรมใช้บังคับไม่ได้ หรือยังมีทรัพย์สินมรดกอื่นนอกจากที่ระบุไว้ในพินัยกรรม ทรัพย์สินมรดกดังกล่าวก็จะตกให้แก่ทายาทที่มีสิทธิตามกฎหมาย คือ “ทายาทโดยธรรม” นั่นเอง

ทายาทโดยธรรม

ใครมีสิทธิรับมรดกบ้างระหว่างทายาทโดยธรรมนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๒๙ ได้บัญญัติเรียงลำดับทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกไว้ก่อนหลังดังต่อไปนี้ คือ

๑. ผู้สืบสันดาน (กล่าวคือ ลูก หลาน เหลน ลื้อ)
๒. บิดามารดา
๓. พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน

๔. พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน (พี่น้องคนละพ่อหรือคนละแม่)

๕. ปู่ ย่า ตา ยาย

๖. ลุง ป้า น้า อา

ตามปกติถ้าทายาทซึ่งอยู่ในลำดับต้นยังมีชีวิตอยู่ ทายาทซึ่งอยู่ในลำดับถัดลงไป ก็ไม่มีสิทธิรับมรดก พุดง่าย ๆ ก็คือ ทายาทลำดับต้นย่อมตัดทายาทลำดับรองลงไปไม่ให้มีสิทธิรับมรดก ยกเว้น ทายาทลำดับที่ ๑ คือ ผู้สืบสันดาน ไม่ตัดทายาทลำดับ ๒ คือ บิดามารดา และคู่สมรสของเจ้ามรดก หากว่าบิดามารดาหรือ คู่สมรสของเจ้ามรดกมีชีวิตอยู่ เช่น

เจ้ามรดกมีทายาททั้ง ๖ ลำดับ มี พ่อ แม่ พี่น้องพ่อแม่เดียวกัน พี่น้องคนละแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา ทายาทที่มีสิทธิได้รับมรดกของเจ้ามรดกรายนี้ได้แก่ลูกกับพ่อแม่เท่านั้น ทายาทนอกนั้นไม่มีสิทธิ ได้รับเพราะถูกตัดโดยทายาทลำดับ ๑ และลำดับ ๒ หรือถ้าเจ้ามรดกมีทายาทเพียง ๒ คน คือ ยายกับป้า ส่วนทายาทอื่นไม่มีหรือตายไปหมดแล้ว ยายก็มีสิทธิได้รับมรดกไปทั้งหมด ส่วนป้าไม่มีสิทธิได้รับ เพราะยายเป็น ทายาทลำดับ ๕ ส่วนป้าเป็นลำดับ ๖

สำหรับคู่สมรสของเจ้ามรดกนั้นเป็นทายาทลำดับพิเศษ มีสิทธิได้รับมรดกทุกกรณี ไม่ว่าเจ้ามรดก จะมีทายาทลำดับใดอยู่หรือไม่ และเป็นทายาทที่ไม่ตัดสิทธิทายาทลำดับอื่น เช่น

เจ้ามรดกมีเมีย ลูก และแม่ ทั้ง ๓ คน มีสิทธิได้รับมรดกคนละส่วนเท่า ๆ กัน ถ้าเจ้ามรดกมีเมีย กับป้า ส่วนทายาทอื่นไม่มี เมียกับป้าก็มีสิทธิได้รับมรดกทั้ง ๒ คน โดยเมียได้ ๒ ใน ๓ ส่วน ป้าได้ ๑ ใน ๓ ส่วน ถ้าเจ้ามรดกมีเมียเพียงคนเดียว ทายาทอื่นไม่มีเลย เมียก็ได้รับมรดกไปทั้งหมดเพียงคนเดียว

ความจริงคำว่า “ผู้สืบสันดาน” ซึ่งเป็นทายาทอันดับ ๑ นั้น หมายถึง ลูก หลาน ซึ่งมีสิทธิได้รับ มรดกจริงๆ คือ ลูก ส่วนหลาน เหลน ไม่มีสิทธิ เว้นแต่ลูกจะตายไปก่อน หลานจึงจะมีสิทธิรับมรดกได้โดยการรับ มรดกแทนที่ เช่น

นายดำมีลูก ๑ คน ชื่อ นายแดง นายแดงมีลูก ๒ คน นายแดงตายก่อนนายดำเมื่อนายดำตาย นายดำคงมีทายาทเพียงหลานซึ่งเกิดจากนายแดงเพียง ๒ คนเท่านั้น ในกรณีเช่นนี้ หลานนายดำทั้ง ๒ คน มีสิทธิรับมรดกของนายดำได้ในฐานะผู้รับมรดกแทนที่นายแดงซึ่งตายไปก่อนนายดำ แต่ถ้านายดำตายก่อน นายแดง นายแดงซึ่งเป็นลูกนายดำได้รับมรดกทั้งหมดคนเดียว ส่วนลูกของนายแดงทั้ง ๒ คน ไม่มีสิทธิได้รับ มรดกของนายดำ

๒.๑๒ บทความผิดและบทกำหนดโทษทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับผู้จัดการมรดกตามประมวล กฎหมายอาญา

มาตรา ๑๓๗ – ผู้ใดแจ้งข้อความอันเป็นเท็จแก่เจ้าพนักงาน ซึ่งอาจทำให้ผู้อื่นหรือประชาชน เสียหาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๒๖๗ – ผู้ใดแจ้งให้เจ้าพนักงานผู้กระทำการตามหน้าที่ จดข้อความอันเป็นเท็จลงในเอกสาร มหาชน หรือเอกสารราชการ ซึ่งมีวัตถุประสงค์สำหรับใช้เป็นพยานหลักฐาน โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหาย แก่ผู้อื่นหรือประชาชน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๓๕๒ – ผู้ใดครอบครองทรัพย์สินซึ่งเป็นของผู้อื่น หรือซึ่งผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย เบียดบังเอาทรัพย์สินนั้นเป็นของตน หรือบุคคลที่สามโดยทุจริต ผู้นั้นกระทำความผิดฐานยักยอกต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๓๕๓ – ผู้ใดได้รับมอบหมายให้จัดการทรัพย์สินของผู้อื่น หรือทรัพย์สินซึ่งผู้อื่น เป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย กระทำผิดหน้าที่ของตนด้วยประการใดๆ โดยทุจริตจนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหาย แก่ประโยชน์ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สินของผู้นั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๓๕๔ – ถ้าการกระทำความผิดตามมาตรา ๓๕๒ หรือมาตรา ๓๕๓ ได้กระทำในฐาน ที่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้จัดการทรัพย์สินของผู้อื่นตามคำสั่งของศาล หรือตามพินัยกรรม หรือในฐานเป็นผู้มี อาชีพหรือธุรกิจอันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกิน หนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

หน้าที่โดยเฉพาะตามกฎหมายของผู้จัดการมรดกที่ต้องกระทำการตามกฎหมาย มี ๑๐ ประการ คือ

หน้าที่	รายละเอียดการดำเนินการ
<p>๑. หน้าที่จัดการศพผู้ตาย มาตรา ๑๖๔๙</p>	<p>ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๔๙ บัญญัติไว้ว่า ผู้จัดการมรดกซึ่งผู้ตายตั้งไว้ย่อมมีอำนาจและหน้าที่ในอันที่จะจัดการศพของผู้ตาย เว้นแต่ผู้ตายจะได้ตั้งบุคคลอื่นไว้โดยเฉพาะให้จัดการดังว่านั้น ถ้าผู้ตายมิได้ตั้งผู้จัดการมรดกหรือบุคคลใดไว้ให้เป็นผู้จัดการศพหรือทายาทมิได้มอบหมายตั้งให้บุคคลใดเป็นผู้จัดการศพ บุคคลผู้ได้รับทรัพย์มรดกโดยพินัยกรรมหรือโดยสิทธิโดยธรรมเป็นจำนวนมากที่สุด เป็นผู้มีอำนาจและตกอยู่ในหน้าที่ต้องจัดการศพ เว้นแต่ศาลจะเห็นเป็นการสมควรตั้งบุคคลอื่นให้จัดการเช่นนั้น ในเมื่อบุคคลผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่งร้องขอขึ้น ผู้มีหน้าที่จัดการศพข้างต้นมีสิทธิเรียกค่าทำศพที่ตนใช้จ่ายไปตามสมควรจากกองมรดกได้ ถ้าผู้ใดไม่มีหน้าที่จัดการศพตามกฎหมาย แต่ได้จัดการศพไป ก็ไม่มีสิทธิเรียกค่าทำศพได้</p>
<p>๒. หน้าที่จัดทำบัญชี ทรัพย์มรดก มาตรา ๑๗๒๘ มาตรา ๑๗๒๙</p>	<p>ตามกฎหมายกำหนดให้ผู้จัดการมรดกต้องลงมือจัดทำบัญชีทรัพย์มรดกภายใน ๑๕ วัน นับแต่</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. นับแต่เจ้ามรดกตาย ถ้าในขณะนั้น ผู้จัดการมรดกได้รู้ถึงการแต่งตั้งตามพินัยกรรมที่มอบหมายไว้แก่ตน หรือ ๒. นับแต่วันเริ่มหน้าที่ผู้จัดการมรดกในกรณีที่ศาลตั้งเป็นผู้จัดการมรดก หรือ ๓. นับแต่วันที่ผู้จัดการมรดกรับเป็นผู้จัดการมรดกในกรณีอื่นๆ <p>ผู้จัดการมรดกต้องจัดทำบัญชีทรัพย์มรดกให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งเดือนนับแต่เวลาที่กำหนดข้างต้น แต่ถ้าไม่เสร็จก็ขอขยายได้ก่อนสิ้นกำหนดเวลาหนึ่งเดือน</p> <p>บัญชี นั้นต้องทำต่อหน้าพยานสองคนซึ่งต้องมีผู้มีส่วนได้เสียในกองมรดกนั้นด้วย</p> <p>พยาน ต้องไม่ใช่ผู้เยาว์ บุคคลวิกลจริต ผู้เสมือนไร้ความสามารถ บุคคลที่หูหนวก เป็นใบ้ หรือตาบอดทั้งสองข้าง</p>
<p>๓. หน้าที่สืบหาตัวผู้มีส่วน ได้เสีย มาตรา ๑๗๒๕</p>	<p>ผู้จัดการมรดกต้องสืบหาโดยสมควรซึ่งตัวผู้มีส่วนได้เสียและแจ้งไปให้ทราบถึงข้อกำหนดพินัยกรรมที่เกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสียนั้นภายในเวลาอันสมควร</p>
<p>๔. หน้าที่เรียกทวงหนี้ที่ กองมรดกเป็นเจ้าของ มาตรา ๑๗๓๖</p>	<p>อำนาจทวงหนี้ของผู้จัดการมรดกนี้ เพื่อรวบรวมทรัพย์สินให้มาอยู่ในกองมรดก เพื่อแบ่งปันให้แก่ทายาทต่อไปและรวมไปถึงอำนาจที่จะฟ้องบังคับคดีชำระหนี้ด้วย</p>

หน้าที่	รายละเอียดการดำเนินการ
๕. หน้าที่ส่งเงินและทรัพย์สินที่ได้มาจากการจัดการมรดกเข้ากองมรดก มาตรา ๘๑๐ มาใช้โดยอนุโลม มาตรา ๑๗๒๐	เพื่อรวบรวมทรัพย์สินมรดกนำมาแบ่งปันให้ทายาท
๖. หน้าที่หาประกันการจัดการ มาตรา ๑๗๓๐ ประกอบมาตรา ๑๕๙๗ (๑)	<p>ตามกฎหมายระบุไว้ว่า เมื่อศาลเห็นสมควรโดยลำพัง หรือเมื่อผู้มีส่วนได้หรืออัยการร้องขอ</p> <p>ศาลอาจสั่งให้ผู้จัดการมรดก</p> <p>๑. หาประกันอันสมควรในการจัดการทรัพย์สินของทายาท ตลอดจนการมอบคืนทรัพย์สินนั้น</p> <p>๒. แกลงถึงความเป็นอยู่แห่งทรัพย์สินของทายาท</p>
๗. หน้าที่แกลงความเป็นไปในการจัดการทรัพย์สินมรดกแก่ทายาท มาตรา ๑๗๓๐ ประกอบมาตรา ๑๕๙๗ (๒)	<p>ทายาทอาจจะขอให้ผู้จัดการมรดกแกลงความเป็นไปในการจัดการมรดกในเวลาซึ่งสมควรแก่เหตุ ผู้จัดการมรดกก็มีหน้าที่ต้องแกลงความเป็นไปดังกล่าวให้ทายาททราบ</p> <p>ศาลเองก็อาจสั่งให้ผู้จัดการมรดกที่ศาลตั้งแกลงถึงความเป็นอยู่แห่งทรัพย์สินในกองมรดกได้ เมื่อศาลเห็นสมควรโดยลำพังหรือเมื่อทายาทหรือพนักงานอัยการร้องขอ</p>
๘. หน้าที่แจ้งหนี้ที่ตนมีกับกองมรดก มาตรา ๑๗๓๐	<p>กล่าวคือ ถ้าเจ้ามรดกเป็นหนี้อันเป็นคุณแก่ผู้จัดการมรดกแต่เป็นโทษต่อทายาท หรือเป็นภัยแก่ทายาท แต่เป็นคุณแก่ผู้จัดการมรดก ให้ผู้จัดการมรดกแจ้งข้อความเหล่านั้นต่อศาลก่อนลงมือทำบัญชีทรัพย์สินมรดก</p> <p>ถ้าผู้จัดการมรดกรู้ว่ามีหนี้อันเป็นคุณแก่ตน แต่เป็นโทษแก่ทายาทและมีได้แจ้งตามนั้นต่อศาล หนี้ของผู้จัดการมรดกย่อมสูญไป ที่ว่า เป็นโทษคือทำให้ทายาทไม่ได้ทรัพย์สินมรดกหรือได้น้อยลง เช่น นายดำก่อนตายเป็นหนี้ นายแดง ต่อมา นายแดงได้เป็นผู้จัดการมรดกของนายดำแต่ไม่ได้แจ้งว่านายดำเป็นหนี้ตน จะมาเรียกร้องเงินที่เป็นหนี้คืนไม่ได้</p>
๙. หน้าที่ทำบัญชีการจัดการและแบ่งปันมรดก มาตรา ๑๗๓๒	<p>ผู้จัดการมรดกต้องจัดการตามหน้าที่ และทำรายงานแสดงบัญชีการจัดการและแบ่งปันมรดกให้เสร็จภายในหนึ่งปี นับแต่วันที่ระบุไว้ในมาตรา ๑๗๒๘ เว้นแต่ผู้ทำพินัยกรรม ทายาท โดยจำนวนข้างมาก หรือศาลจะกำหนดเวลาให้ไว้เป็นอย่างอื่น</p> <p>ผู้จัดการมรดกต้องเริ่มลงมือทำบัญชีทรัพย์สินมรดกภายใน ๑๕ วัน ดังได้กล่าวมาแล้ว และต้องทำให้เสร็จภายในหนึ่งเดือน และผู้จัดการมรดกต้องแสดงบัญชีการจัดการและแบ่งปันมรดกด้วย</p>

หน้าที่	รายละเอียดการดำเนินการ
๑๐. หน้าที่อื่น	ผู้จัดการมรดกยังต้องมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมายด้วย
หมายเหตุ**	<p>- ผู้จัดการมรดกทะเลยมไม่ทำการตามหน้าที่ที่มีเหตุเพิกถอนผู้จัดการมรดก ตามมาตรา ๑๗๒๗</p> <p>มาตรา ๑๗๒๗ ผู้มีส่วนได้เสียคนหนึ่งคนใดจะร้องขอให้ศาลสั่งถอนผู้จัดการมรดก เพราะเหตุผู้จัดการมรดกทะเลยมไม่ทำการตามหน้าที่หรือเพราะเหตุอย่างอื่นที่สมควรก็ได้ แต่ต้องร้องขอเสียก่อนที่การป็นมรดกเสร็จสิ้นลงถึงแม้ถึงว่าจะได้เข้ารับตำแหน่งแล้วก็ได้ ผู้จัดการมรดกจะลาออกจากตำแหน่งโดยมีเหตุอันสมควรก็ได้แต่ต้องได้รับอนุญาตจากศาล</p> <p>- ถ้าผู้จัดการมรดกกระทำโดยทุจริต มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๓๕๓ มาตรา ๓๕๔</p> <p>มาตรา ๓๕๓ ผู้ใดได้รับมอบหมายให้จัดการทรัพย์สินของผู้อื่นหรือทรัพย์สินซึ่งผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย กระทำผิดหน้าที่ของตนด้วยประการใดๆ โดยทุจริต จนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ประโยชน์ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สินของผู้นั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ</p> <p>มาตรา ๓๕๔ ถ้าการกระทำความผิดตามมาตรา ๓๕๒ หรือมาตรา ๓๕๓ ได้กระทำในฐานที่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้จัดการทรัพย์สินของผู้อื่นตามคำสั่งของศาล หรือตามพินัยกรรม หรือในฐานเป็นผู้มีอาชีพหรือธุรกิจอันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ</p>

ภาคผนวก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่น่าสนใจ

I. เรื่องอายุความ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๑๙๕/๒๕๕๖

คดีนี้เป็นกรณีที่โจทก์ยึดทรัพย์จำนองของจำเลยออกขายทอดตลาดตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้น แต่ได้เงินไม่พอชำระหนี้ และความปรากฏว่าจำเลยถึงแก่ความตายไปแล้ว โจทก์จึงขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดที่ดินพิพาทซึ่งเป็นทรัพย์มรดกของจำเลยเพิ่ม จึงเป็นกรณีที่โจทก์ขอให้ดำเนินการบังคับคดีเอาจากกองมรดกของจำเลยตามที่บัญญัติไว้ใน ป.วิ.พ. มาตรา ๒๗๑ ซึ่งโจทก์มีสิทธิที่จะดำเนินการดังกล่าวภายในระยะเวลา ๑๐ ปี มิใช่เป็นเรื่องที่โจทก์ฟ้องคดีมรดกซึ่งมีอายุความ ๑ ปี นับแต่เมื่อโจทก์เจ้าหนี้ได้รู้หรือควรได้รู้ถึงความตายของเจ้ามรดกตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๕๔ วรรคสาม ดังที่ผู้ร้องอ้าง ผู้ร้องทั้งสามจึงไม่อาจยกเหตุนี้ขึ้นอ้างเพื่อขอให้ศาลเพิกถอนการบังคับคดีตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๗๖ ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๘๑๑/๒๕๕๖

สัญญากู้เงินระหว่างโจทก์กับ ส. ไม่ได้กำหนดเวลาชำระต้นเงินคืนไว้ โจทก์ย่อมเรียกให้จำเลยชำระหนี้ได้โดยพลันตาม ป.พ.พ. มาตรา ๒๐๓ วรรคหนึ่ง และถือเป็นเวลาที่ผู้ให้กู้อาจบังคับสิทธิเรียกร้องได้ อายุความจึงเริ่มนับแต่วันถัดจากวันทำสัญญากู้เงิน และเมื่อ ส. ถึงแก่ความตายก่อนที่โจทก์ทวงถามก็ไม่อาจใช้อายุความทั่วไปตามที่โจทก์ฎีกาเพราะสิทธิเรียกร้องอันมีต่อเจ้ามรดกซึ่งยังไม่ถึงกำหนดเวลาบังคับเมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตายก่อนถึงกำหนดนั้น เจ้าหนี้ก็ต้องฟ้องคดีเพื่อบังคับตามสิทธิเรียกร้องนั้นภายในหนึ่งปีนับแต่ได้รู้ถึงความตายของเจ้ามรดก เมื่อโจทก์เบิกความรับว่า ส. ถึงแก่ความตายในวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๔๘ และโจทก์อยู่ช่วยงานศพด้วย แสดงว่าโจทก์รู้ถึงการตายของ ส. ตั้งแต่เดือนธันวาคม ๒๕๔๘ โจทก์นำคดีมาฟ้องจำเลยในฐานะทายาทของ ส. ให้ชำระหนี้เงินกู้ยืมดังกล่าว เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑ พันกำหนดเวลา ๑ ปี นับแต่วันที่โจทก์รู้ถึงการตายของ ส. ฟ้องโจทก์จึงขาดอายุความตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๕๔ วรรคสาม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๕๗๘/๒๕๕๖

โจทก์เป็นผู้ค้าประกันหนี้ค่าเช่าซื้อที่ ส. มีอยู่ต่อบริษัท ม. ต่อมาโจทก์ได้ชำระหนี้ที่ ส. มีอยู่แก่บริษัท ม. หลังจากที่ ส. ถึงแก่ความตาย โจทก์จึงเป็นผู้รับช่วงสิทธิของการเป็นเจ้าหนี้แทนบริษัท ม. ที่จะฟ้องไล่เบี่ยเอาแก่จำเลยในฐานะผู้จัดการมรดกของ ส. ผู้ตาย สิทธิไล่เบี่ยของโจทก์เพิกขึ้นในวันที่โจทก์ชำระหนี้แก่บริษัท ม. อันเป็นเวลาหลังจากที่ ส. ถึงแก่ความตาย โจทก์จึงมิใช่มีฐานะเป็นเจ้าหนี้ในอันที่จะใช้สิทธิไล่เบี่ยอยู่ในขณะที่ ส. ถึงแก่ความตาย เพราะสิทธิไล่เบี่ยของโจทก์เกิดขึ้นหลังจากการตายของ ส. ผ่านพ้นไปแล้ว อายุความในการใช้สิทธิไล่เบี่ยของโจทก์ดังกล่าวไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะจึงมีอายุความ ๑๐ ปี ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๙๓/๓๐ จะนำอายุความ ๑ ปี ตามมาตรา ๑๗๕๔ วรรคสาม ซึ่งเป็นอายุความสิทธิเรียกร้องที่เจ้าหนี้มีต่อเจ้ามรดกมาใช้ไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๔๓/๒๕๕๒

กรมสรรพากรโจทก์รู้ถึงความตายของ อ. แล้ว การที่โจทก์ฟ้องจำเลยซึ่งเป็นผู้ค้าประกันให้ชำระหนี้ภาษีอากร พันกำหนด ๑ ปี นับแต่วันที่โจทก์รู้ถึงความตายของ อ. สิทธิเรียกร้องของโจทก์ต่อกองมรดกของ อ. จึงขาดอายุความตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๕๔ วรรคสาม จำเลยในฐานะผู้ค้าประกันย่อมยกข้อต่อสู้ดังกล่าวขึ้นอ้างได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๖๙๔

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๔๕๘/๒๕๕๓

เมื่อศาลชั้นต้นมีคำสั่งตั้งนาง น. ให้เป็นผู้จัดการมรดกของนาย ย. นาง น. จึงมีหน้าที่ต้องแบ่งปันทรัพย์มรดกให้แก่ทายาททุกคนตามกฎหมาย มีผลให้โจทก์ทั้งสี่ซึ่งเป็นทายาทของนาย ย. ไม่จำเป็นต้องฟ้องร้องภายในอายุความมรดก ๑ ปี เพราะอายุความสะดุดหยุดลง ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๙๓/๑๔ และถือได้ว่านาง น. ในฐานะผู้จัดการมรดกครอบครองทรัพย์มรดกที่ยังมิได้แบ่งปันแทนทายาทของนาย ย. ทุกคน แม้อ่อนนาง น. ในฐานะผู้จัดการมรดกได้ออนที่ดินพิพาทซึ่งเป็นทรัพย์มรดกของนาย ย. ให้แก่จำเลยซึ่งเป็นทายาทคนหนึ่งของนาย ย. ก็เป็นการแบ่งปันทรัพย์มรดกที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย จำเลยจึงไม่ได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินพิพาท และการจัดการมรดกที่ไม่ชอบนั้นย่อมทำให้การจัดการทรัพย์มรดกยังไม่สิ้นสุดลง ที่ดินพิพาทจึงยังเป็นทรัพย์สินในกองมรดกของนาย ย. และยังคงอยู่ในระหว่างการจัดการแบ่งทรัพย์มรดก เมื่อจำเลยรับโอนที่ดินพิพาทมาจากนาง น. ก็ต้องถือว่าจำเลยครอบครองที่ดินพิพาทแทนทายาทอื่นทั้งหมด โจทก์ทั้งสี่มีสิทธิเรียกร้องให้แบ่งที่พิพาทได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๔๘ วรรคหนึ่ง คดีของโจทก์ทั้งสี่จึงยังไม่ขาดอายุความมรดก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๑๑๖/๒๕๕๐

โจทก์ทั้งสี่ฟ้องจำเลยซึ่งเป็นผู้จัดการมรดกของ บ. ตามคำสั่งศาล อ้างว่าจำเลยจัดการมรดกโดยทำบัญชีทรัพย์มรดกและแบ่งมรดกไม่ถูกต้อง จึงเป็นคดีเกี่ยวกับการจัดการมรดก กำหนดอายุความต้องบังคับตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๓๓ วรรคสอง เมื่อยังมีทรัพย์มรดกที่จำเลยจะต้องแบ่งให้แก่ทายาทและการจัดการมรดกยังไม่สิ้นสุดลง จึงยังไม่เริ่มนับอายุความตามบทกฎหมายดังกล่าว และโดยเหตุที่จำเลยเป็นผู้จัดการมรดกต้องรับผิดชอบทายาทตามมาตรา ๑๗๒๐ ในลักษณะตัวการตัวแทนตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๘๐๙ ถึง ๘๑๒, ๘๑๙ และมาตรา ๘๒๓ การที่จำเลยครอบครองที่ดินซึ่งมีส่วนเป็นทรัพย์มรดกกึ่งหนึ่ง ถือได้ว่าเป็นการครอบครองแทนทายาท จำเลยจะยกอายุความตามมาตรา ๑๗๕๔ ขึ้นต่อสู้ทายาทหาได้ไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๖๗๐/๒๕๔๘

โจทก์ยังฟ้องขอบังคับให้จำเลยที่ ๑ ซึ่งเป็นทายาทของเจ้ามรดกปฏิบัติตามสัญญาจะซื้อจะขายที่ ส. เจ้ามรดกได้ทำไว้กับโจทก์ด้วย จึงเป็นการที่โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ใช้สิทธิเรียกร้องอันมีต่อเจ้ามรดกซึ่ง ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๕๔ วรรคสาม มิให้เจ้าหนี้นั้นฟ้องร้องเมื่อพันกำหนด ๑ ปี นับแต่เมื่อเจ้าหนี้ได้รู้หรือควรได้รู้ถึงความตายของเจ้ามรดก เมื่อโจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ได้ฟ้องร้องคดีนี้หลังจากได้รู้ถึงความตายของเจ้ามรดกเกินกว่า ๑ ปีแล้ว ฟ้องของโจทก์จึงขาดอายุความ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๗๙๗/๒๕๔๓

ทรัพย์มรดกของเจ้ามรดกมีเพียงที่ดินสองแปลงที่พิพาทกันในคดีนี้ ซึ่งจำเลยที่ ๑ ในฐานะผู้จัดการมรดก ได้จดทะเบียนโอนให้จำเลยที่ ๒ และจำเลยที่ ๓ แล้ว ถือได้ว่าการจัดการมรดกได้สิ้นสุดลงแล้วนับแต่วันที่จดทะเบียนโอนให้จำเลยที่ ๒ และจำเลยที่ ๓ เมื่อโจทก์มาฟ้องจำเลยที่ ๑ ว่าจัดการมรดกไม่ถูกต้องเกินกว่า ๕ ปี นับแต่จำเลยที่ ๑ จัดการมรดกเสร็จสิ้น คดีย่อมขาดอายุความตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๓๓ วรรคสอง

II. เรื่องคดีฟ้องเรียกทรัพย์มรดกจากผู้ไม่มีสิทธิ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๖๔๓/๒๕๒๗

ฟ้องเรียกเอาเรือนพิพาทที่เป็นทรัพย์ส่วนของโจทก์จากจำเลยซึ่งบิดาจำเลยทำพินัยกรรมยกให้จำเลย โดยไม่มีสิทธิและโจทก์ก็ได้อาศัยอยู่ในเรือนพิพาทตลอดมาจะนำเอาอายุความมรดกมาใช้บังคับไม่ได้

III. เรื่องคดีฟ้องเรียกให้แบ่งทรัพย์มรดกในฐานะที่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์รวม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๙๙๘/๒๕๓๒

หลังจากเจ้ามรดกตาย โจทก์จำเลยซึ่งเป็นทายาทได้ตกลงเรื่องทรัพย์มรดกโดยให้ชายที่ดินบางส่วน นำเงินมาทำศพเจ้ามรดก นอกจากนี้ บุตรโจทก์ก็ได้เข้าไปไถที่นามรดก ถือได้ว่าโจทก์ได้ร่วมครอบครองทรัพย์มรดกกับจำเลย โดยยังมีได้แบ่งปันทรัพย์มรดกกันเป็นสัดส่วน แม้โจทก์ฟ้องคดีเกิน ๑ ปี นับแต่เจ้ามรดกตาย คดีโจทก์ก็ไม่ขาดอายุความ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๒๕๔/๒๕๒๘

การที่จำเลยยื่นคำร้องขอจัดการมรดกเกี่ยวกับที่ดินพิพาททั้งสองแปลงตามที่โจทก์ขอแบ่ง แสดงว่าที่ดินพิพาทดังกล่าวเป็นทรัพย์สินในกองมรดกซึ่งอยู่ระหว่างจัดการมรดกถึงแม้ว่าจำเลยจะครอบครองที่พิพาทนั้น ตั้งแต่เจ้ามรดกถึงแก่กรรมแต่ผู้เดียว ก็เป็นการครอบครองทรัพย์มรดกของเจ้ามรดกที่ยังไม่ได้แบ่งปันกัน และต่อมาจำเลยก็ได้เป็นผู้จัดการมรดกตามคำสั่งศาล ดังนั้น การที่จำเลยครอบครองที่ดินพิพาทในฐานะทายาทก็ดี และในฐานะผู้จัดการมรดกก็ดี ถือได้ว่าเป็นการครอบครองแทนทายาทอื่นด้วย จำเลยจึงจะยกอายุความหนึ่งปีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๗๕๔ มาใช้บังคับไม่ได้ โจทก์ซึ่งเป็นทายาทของเจ้ามรดกย่อมมีอำนาจฟ้องขอแบ่งทรัพย์พิพาทจากจำเลยได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๓๗๑/๒๕๕๗

การแบ่งปันทรัพย์มรดกซึ่งอาจทำได้โดยทายาทต่างเข้าครอบครองทรัพย์สินเป็นส่วนสัดส่วนตาม มาตรา ๑๗๕๐ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นั้น เป็นกรณีซึ่งข้อเท็จจริงต้องได้ความชัดเจนแล้วว่าทายาทได้ตกลงแบ่งปันทรัพย์มรดกโดยต่างได้เข้าครอบครองทรัพย์มรดกตามส่วนแบ่งนั้นอย่างเป็นส่วนสัดส่วนชัดเจนว่า ทายาทคนใดเข้าครอบครองที่ดินทรัพย์มรดกนั้นในส่วนใด มีอาณาเขตและเนื้อที่ดินเข้าครอบครองแบ่งแยกกัน จนชัดเจนเพียงพอที่จะดำเนินการจดทะเบียนแบ่งแยกกรรมสิทธิ์กันได้ เมื่อข้อเท็จจริงจากทางนำสืบไม่ได้ความเช่นนั้น ที่ดินพิพาทจึงยังไม่พ้นสภาพจากการเป็นทรัพย์มรดกของ พ. และกรณีต้องถือว่าการที่ ต. และจำเลยที่ ๑

ครอบครองที่ดินพิพาทอยู่นั้นเป็นการครอบครองแทนทายาทอื่นๆ ของ พ. ทุกคน กรณีจึงเข้าเกณฑ์ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๔๘ วรรคหนึ่ง ที่ทำให้โจทก์ซึ่งเป็นทายาทของ พ. เพราะเข้าสิทธิในมรดกส่วนของ ต. มีสิทธิที่จะเรียกร้องให้แบ่งทรัพย์มรดกที่ดินพิพาทได้ แม้ว่าจะล่วงพ้นกำหนดอายุความมรดกตามมาตรา ๑๗๕๔ แล้วก็ตาม ดังนั้น คดีของโจทก์จึงไม่ขาดอายุความ

IV. เรื่องผู้จัดการมรดก (มาตรา ๑๗๑๑)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๐๓๓/๒๕๕๗

ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๑๓ วรรคสาม บัญญัติว่า การตั้งผู้จัดการมรดกนั้น ถ้ามีข้อกำหนดพินัยกรรม ก็ให้ศาลตั้งตามข้อกำหนดพินัยกรรม และถ้าไม่มีข้อกำหนดพินัยกรรม ก็ให้ศาลตั้งเพื่อประโยชน์แก่กองมรดก ตามพฤติการณ์และโดยคำนึงถึงเจตนาของเจ้ามรดก แล้วแต่ศาลจะเห็นสมควร และมาตรา ๑๗๑๑ บัญญัติว่า ผู้จัดการมรดกนั้นรวมตลอดทั้งบุคคลที่ตั้งขึ้นโดยพินัยกรรม หรือโดยคำสั่งศาล ตามบทบัญญัติดังกล่าวเห็นได้ว่า ถ้ามีข้อกำหนดพินัยกรรมระบุให้ผู้ใดเป็นผู้จัดการมรดกก็ให้ศาลสั่งตามนั้น แต่ก็มีได้ห้ามมิให้ศาลใช้ดุลพินิจตั้งทายาทหรือผู้มีส่วนได้เสียในกองมรดกเข้าร่วมเป็นผู้จัดการมรดกด้วย เมื่อคำนึงถึงความเหมาะสมประกอบกับพฤติการณ์ที่จะเป็นประโยชน์แก่ทายาทและกองมรดก ทั้งผู้ร้องและผู้คัดค้านทั้งสองต่างเป็นทายาทของเจ้ามรดก และไม่ปรากฏว่าเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้เป็นผู้จัดการมรดกตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๑๘ การให้ผู้ร้องและผู้คัดค้านทั้งสองจัดการมรดกร่วมกันน่าจะเป็นประโยชน์แก่ทายาทและกองมรดกมากกว่าให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจัดการมรดกเพียงฝ่ายเดียว

V. เรื่องทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างสมณเพศ (มาตรา ๑๖๒๓)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๙๐๒๒/๒๕๕๗

พระครู ป. ไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ ที่โจทก์ทั้งห้าอ้างว่าพระครู ป. เคยบอกแก่คณะศิษย์ว่า จะใช้เงินดินด้านขวาของเจดีย์เป็นที่เฝ้าศพก็เป็นเพียงคำปรารภ ไม่มีผลเป็นพินัยกรรมตามกฎหมาย จึงเป็นกรณีและผู้ตายไม่ได้ตั้งผู้จัดการมรดกหรือผู้จัดการศพไว้ ซึ่ง ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๔๙ วรรคสอง บัญญัติว่า ... บุคคลผู้ได้รับทรัพย์มรดกโดยพินัยกรรมหรือโดยสิทธิโดยธรรมเป็นจำนวนมากที่สุด เป็นผู้มียอำนาจและตกอยู่ในหน้าที่ต้องจัดการศพ ข้อเท็จจริงปรากฏว่า ทรัพย์สินของพระครู ป. ตกเป็นของวัดจำเลยที่ ๑ ตามผลของ ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๒๓ ไม่มีทรัพย์มรดกตกแก่ทายาทเลย มาตรา ๑๖๒๓ นี้ เป็นบทบัญญัติในลักษณะ ๒ ว่าด้วยสิทธิโดยธรรม ในการรับมรดกทรัพย์สินของพระภิกษุตามมาตรา ๑๖๒๓ นี้ ย่อมเป็นมรดกที่ตกทอดโดยธรรมนั่นเอง เหตุที่มาตรา ๑๖๒๓ ต้องบัญญัติให้ตกทอดเป็นสมบัติของวัดโดยเฉพาะเพื่อไม่ให้ทายาทอื่นเข้ามามีส่วนขอแบ่ง เพราะเป็นทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาระหว่างอยู่ในสมณเพศไม่ใช่ได้มาในฐานะคฤหัสถ์ ประกอบกับพระครู ป. อุทิศสมบัติเป็นพระภิกษุสังกัดธรรมยุติกนิกายตั้งแต่ปี ๒๔๗๙ กระทั่งมรณภาพในปี ๒๕๕๒ รวม ๗๓ ปี ย่อมสละความเป็นฆราวาส และกิจกรรมต่างๆ ของคฤหัสถ์เข้าร่วมกับคณะสงฆ์ ซึ่ง พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๒๐ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม และมาตรา ๒๐ ทวิ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า เพื่อประโยชน์แก่การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ให้มีเจ้าคณะใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ในคณะสงฆ์สังกัดธรรมยุติกนิกายมีสมเด็จพระวันรัตเป็นเจ้าคณะใหญ่

ปกครองดูแลอยู่ พระภิกษุและกิจกรรมต่างๆ ของคณะสงฆ์ย่อมต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะฉบับนี้ เมื่อสมเด็จพระวันรัตมีบัญชาเกี่ยวกับการจัดงานพระราชทานเพลิงศพพระครู ป. โดยมีอบหมายให้ พระเทพ ม. เจ้าคณะเขตเป็นประธานจัดงาน แสดงว่าคณะสงฆ์รับเอางานพระราชทานเพลิงศพพระครู ป. เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ซึ่งจะเป็นการสมเกียรติแห่งสมณรูป ไม่สมควรที่ทายาทจะเข้าไปจัดการเสียเอง ดังนั้น วัดจำเลยที่ ๑ เป็นบุคคลผู้ได้รับทรัพย์มรดกโดยสิทธิโดยธรรมตามผลของบทบัญญัติแห่ง ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๒๓ เป็นจำนวนมากที่สุด จึงเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่จัดการทำศพ ตามมาตรา ๑๖๔๙ วรรคสอง และ ตามมติที่ประชุมคณะสงฆ์โดยบัญชาของเจ้าคณะใหญ่ธรรมยุติกาย

- เรื่องผู้มีสิทธิในทรัพย์มรดกของพระภิกษุซึ่งถึงแก่ภรรณาภาพ

เมื่อพระภิกษุมรณภาพลง ทรัพย์สินของพระภิกษุจะตกให้แก่บุคคลใดบ้าง แยกเป็น ๒ กรณี คือ

กรณีแรก ทรัพย์สินที่มีอยู่ก่อนอุปสมบท ตามมาตรา ๑๖๒๔ หมายความว่า ทรัพย์สินที่บุคคลได้มาก่อน บวชเป็นพระภิกษุ ทรัพย์สินนี้แม้ต่อมาบุคคลนั้นจะบวชเป็นพระภิกษุแล้วและต่อมาได้มรณภาพลงในขณะที่ยังเป็น พระภิกษุอยู่ ทรัพย์สินนั้นก็ไม่ตกเป็นของวัด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๗๓ - ๒๗๔/๒๔๗๕

ถ้าพระภิกษุได้รับที่ดินซึ่งเป็นทรัพย์มรดกมาก่อนบวช แต่เพิ่งมาโอนใส่ชื่อเมื่อบวชแล้ว ที่ดินนั้นไม่เป็นของวัด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๙๐๓/๒๕๓๖

แม้พระภิกษุ ช. จะได้จดทะเบียนรับโอนที่ดินที่เช่าซื้อมาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศก็ตาม แต่พระภิกษุ ช. ได้เช่าซื้อและชำระค่าเช่าซื้อจนครบถ้วนแล้วก่อนที่จะมาบวชเป็นพระภิกษุ ซึ่งหากผู้ให้เช่าซื้อ ไม่จดทะเบียนโอนที่ดินให้พระภิกษุ ช. ก็ย่อมมีสิทธิเรียกร้องให้ผู้ให้เช่าซื้อโอนที่ดินได้อันเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่ง ที่พระภิกษุ ช. มีก่อนที่จะมาบวชเป็นพระภิกษุ จึงต้องถือว่าพระภิกษุ ช. ได้ที่ดินมาแล้วก่อนที่จะบวชเป็นพระภิกษุ การจดทะเบียนการได้มาในภายหลังเป็นแต่เพียงทำให้การได้มาบริบูรณ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๔๙ วรรคแรก เท่านั้น ฉะนั้น เมื่อที่ดินมิใช่ทรัพย์สินที่พระภิกษุ ช. ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศ จึงไม่ตกเป็นสมบัติของวัด ตามมาตรา ๑๖๒๓ หากแต่เป็นทรัพย์มรดกตกให้แก่บรรดาทายาทของพระภิกษุ ช.

กรณีที่สอง ทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศ หมายถึง ทรัพย์สินทุกชนิดที่พระภิกษุได้มา ในระหว่างอยู่ในสมณเพศไม่ว่าทางใด และจะได้มาเนื่องจากการเป็นสมณเพศหรือไม่ก็ตาม ต้องอยู่ในบังคับ มาตรา ๑๖๒๓ คือ ทรัพย์สินนั้นต้องตกเป็นของวัด ยกเว้นพระภิกษุนั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างมีชีวิตหรือ โดยการทำพินัยกรรม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๖๕/๒๔๙๕

พระภิกษุถึงมรณภาพในขณะที่เป็นพระภิกษุอยู่ โดยมีได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์มรดกให้ใครมรดกของพระภิกษุนั้นย่อมตกได้แก่วัดที่พระภิกษุนั้นอยู่ แม้ทายาทจะครอบครองที่ดินมรดกของพระภิกษุนั้นเกิน ๑๐ ปีนับแต่วันมรณภาพ ทายาทนั้นก็จะเอาที่ดินมรดกนั้นไม่ได้เพราะที่ดินมรดกนั้นเป็นของวัด จะใช้อายุความ ๑๐ ปี ยันวัดให้เสียสิทธิไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๖๔/๒๕๓๒

บิดามารดายกที่ดินให้แก่พระภิกษุ ข. ภายหลังที่พระภิกษุ ข. บวชเป็นพระภิกษุ การที่พระภิกษุ ข. ขายที่ดินแปลงดังกล่าวและนำเงินที่ขายได้ไปฝากธนาคาร เงินที่นำไปฝากธนาคารรวมทั้งดอกเบี้ยที่ได้รับถือว่าเป็นทรัพย์ที่ได้มาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศ เมื่อพระภิกษุ ข. ถึงแก่มรณภาพ เงินฝากดังกล่าวย่อมตกเป็นของวัดโจทก์ ซึ่งเป็นภุมิลำเนาของพระภิกษุ ข.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๘๐๗/๒๕๓๖

เมื่อเจ้ามรดกเป็นพระภิกษุถึงแก่มรณภาพโดยมิได้ทำพินัยกรรมไว้เงินของเจ้ามรดกที่ได้มาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศจึงตกเป็นสมบัติของผู้คัดค้านซึ่งเป็นวัดที่เป็นภุมิลำเนาของเจ้ามรดก แม้ผู้ร้องที่ ๒ จะเป็นบุตรนอกกฎหมายที่เจ้ามรดกได้รับรองแล้วและเป็นทายาทโดยธรรมก็ห้ามสิทธิในเงินดังกล่าวไม่ จึงไม่ใช่ทายาทสำหรับเงินจำนวนนี้ และมีผู้มีส่วนได้เสียที่จะมาร้องขอให้ศาลตั้งเป็นผู้จัดการมรดกได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๗๘๙/๒๕๓๘

พินัยกรรมของพระภิกษุ ส. ผู้มรณะ ระบุไว้ว่า บรรดาเงินที่ข้าพเจ้ามีอยู่ในขณะนี้และที่จะมีขึ้นหรือได้ในอนาคตซึ่งได้ฝากไว้ที่ธนาคาร ก. ข. และ ค. เงินทั้งนี้ข้าพเจ้าขอยกให้แก่จำเลยศิษย์ของข้าพเจ้า แต่เพียงผู้เดียว แต่ข้อกำหนดพินัยกรรมดังกล่าวนี้ไม่ปรากฏสมุดฝากเงินบัญชีเลขที่ ๕๑๐๖ และ ๕๔๕๙ ที่พิพาทซึ่งเป็นเงินส่วนตัวของพระภิกษุ ส. ผู้มรณะ และพินัยกรรมฉบับนี้ทำขึ้นก่อนที่ผู้มรณะ จะมีเงินตามบัญชีพิพาททั้งสองบัญชีนั้น ข้อกำหนดพินัยกรรมดังกล่าวจึงไม่มีผลบังคับถึงเงินในบัญชีพิพาททั้งสองบัญชีนี้ จดหมายของพระภิกษุ ส. ผู้มรณะฉบับแรกเป็นจดหมายธรรมดาที่ผู้มรณะเขียนถึงจำเลย ตอนที่จ่ายของจดหมายมีข้อความเพิ่มเติมให้จำเลยไปลงชื่อในสมุดฝากเงินที่ผู้มรณะฝากไว้ ไม่มีการสั่งการกำหนดการเพื่อตายที่จะเข้าแบบเป็นพินัยกรรมจึงไม่ใช่พินัยกรรม ส่วนจดหมายฉบับที่สองมีข้อความว่า ลูกหมอ (จำเลย) ที่รักเวลานี้พ่อหลวง (พระภิกษุ ส.) ป่วยจะตายวันนี้หรือพรุ่งนี้ยังรู้ไม่ได้เลย พ่อหลวงเป็นห่วงเรื่องเงินที่ฝากธนาคารไว้ถ้าพ่อหลวงสิ้นลมหายใจลง โดยไม่มีหลักฐานอะไร เงินตกเป็นสงฆ์หมด พ่อหลวงไม่ยากให้เป็นของคนอื่น ยากให้เป็นของลูกหมอคนเดียว แต่ในสมุดเงินฝากต้องลงชื่อลูกหมอบีกได้คนเดียว จึงจะเป็นหลักฐานมั่นคง สงกรานต์ปีนี้

ขอให้ลูกหมอบไปลงชื่อในสมุดฝากให้จงได้ ถ้าไม่ไปจะเสียใจภายหลังๆ จดหมายของผู้มรณะฉบับที่สองนี้เป็นเรื่องและผู้มรณะแจ้งให้จำเลยไปลงตัวอย่างลายมือชื่อเพื่อให้จำเลยมีสิทธิเบิกเงินจากสมุดเงินฝากธนาคาร แม้ในตอนต้นของจดหมายได้มีข้อความว่า ผู้มรณะเป็นห่วงเรื่องเงินที่ฝากธนาคารไว้ผู้มรณะไม่ยอมให้เป็นของคนอื่นก็ตาม แต่ผู้มรณะก็เพียงแต่เขียนแสดงความรู้สึกในใจว่า อยากให้เป็นของจำเลยคนเดียวเท่านั้น การที่พระภิกษุ ส. ใช้วิธีให้จำเลยมาลงตัวอย่างลายมือชื่อเพื่อให้จำเลยมีสิทธิเบิกเงินจากสมุดฝากเงิน แสดงว่าผู้มรณะยังไม่ได้ยกเงินในบัญชีพิพาทให้แก่จำเลยในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ และข้อความที่ผู้มรณะเขียนไว้เช่นนี้ก็ถือไม่ได้ว่าเป็นพินัยกรรมที่ผู้มรณะยกเงินในบัญชีพิพาทให้แก่จำเลย เมื่อผู้มรณะได้ถึงแก่กรรมภาพ ขณะเป็นพระภิกษุ เงินตามบัญชีพิพาททั้งสองบัญชีซึ่งเป็นทรัพย์สินของผู้มรณะที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศ จึงตกเป็นของวัดใจทักซึ่งเป็นภูมิลำเนาของผู้มรณะ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๓๒

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๔๓๓/๒๕๕๖

เอกสารนี้ผู้ตายเขียนขึ้นเองทั้งฉบับ มีการลงวัน เดือน ปี และลงลายมือชื่อผู้ตายไว้ครบถ้วนเป็นพินัยกรรมตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๕๗ วรรคหนึ่งแล้ว การที่ผู้ตายเขียนข้อความเพิ่มเติมต่อไปว่า "และสมุดฝากในธนาคารต่าง ๆ ด้วย" แม้จะไม่ชอบตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๕๗ วรรคสอง เพราะผู้ตายมิได้ลงลายมือชื่อกำกับไว้ก็ตาม ก็มีผลเพียงว่าไม่มีเพิ่มเติมข้อความที่ว่า "และสมุดฝากในธนาคารต่างๆ ด้วย" เท่านั้น ส่วนข้อความอื่นในพินัยกรรมยังคงมีผลสมบูรณ์ หากมีผลทำให้พินัยกรรมที่สมบูรณ์อยู่แล้วตกเป็นโมฆะแต่อย่างใด

เมื่อไม่ปรากฏว่าผู้ตายมีทรัพย์สินอันจะตกเป็นสมบัติแก่ผู้คัดค้านเพราะผู้ตายได้จำหน่ายโดยพินัยกรรมแล้วตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๒๓ ผู้คัดค้านจึงไม่เป็นทายาทหรือผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินมรดกของผู้ตาย อันจะยื่นคำร้องคัดค้านการร้องขอให้ตั้งผู้จัดการมรดกของผู้ร้องได้

- เรื่องพยานรับรองลายพิมพ์นิ้วมือของผู้ทำพินัยกรรมและพยานในพินัยกรรม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๖๘๗-๘๖๘๘/๒๕๕๘

นอกจาก ผ. ผู้ตายลงลายมือชื่อในการทำพินัยกรรมแล้วยังได้พิมพ์ลายนิ้วมือไว้ด้วยต่อหน้า ช. และ ห. โดยมีลายมือชื่อพยานสองคนดังกล่าวรับรองไว้ขณะทำพินัยกรรมตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๖๕ และไม่มีกฎหมายห้ามมิให้พยานในพินัยกรรมเป็นพยานรับรองลายพิมพ์นิ้วมือในขณะเดียวกันมิได้ เมื่อไม่ปรากฏว่าพยานในพินัยกรรมทั้งสองคนเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้เป็นพยานตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๗๐ พินัยกรรมจึงถูกต้องตามแบบและสมบูรณ์ตามกฎหมาย

- เรื่องข้อกำหนดในพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง การเพิกถอนพินัยกรรม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๔๓/๒๕๖๓

การที่ผู้ตายที่ ๒ เคยทำพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองร่วมกับผู้ตายที่ ๑ มาก่อน โดยมีข้อที่ ๓ ระบุว่า พินัยกรรมฉบับนี้หากจะมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไข หรือผู้ทำพินัยกรรมคนหนึ่งคนใดจะถอนพินัยกรรมฉบับนี้ หรือทำพินัยกรรมฉบับใหม่ขึ้นจะต้องกระทำในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ทั้งสองคนและต้องแจ้งให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบ เป็นลายลักษณ์อักษรด้วย ถ้าผู้ทำพินัยกรรมฉบับนี้คนหนึ่งถึงแก่ความตายไปก่อนจะแก้ไขเปลี่ยนแปลง ถอนพินัยกรรมส่วนของตน หรือทำพินัยกรรมฉบับใหม่ไม่ได้ หากทำพินัยกรรมฉบับใหม่ขึ้นจะไม่มีผลทำให้ พินัยกรรมฉบับนี้ไม่มีผลบังคับแต่อย่างใด นั้นย่อมไม่มีผลผูกพันในส่วนของผู้ตายที่ ๒ เพราะถือเป็นข้อกำหนดของผู้ตายที่ ๑ เกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้อื่นคือผู้ตายที่ ๒ ซึ่งถึงแก่ความตายภายหลัง ทั้งผู้ตายที่ ๒ ผู้ทำพินัยกรรม ฉบับแรกก็ได้ทำพินัยกรรมฉบับหลัง ยกทรัพย์สินแก่บุตร ๗ คน รวมทั้งผู้คัดค้าน โดยไม่ปรากฏว่ามีทรัพย์สินอื่น ของผู้ตายที่ ๒ นอกพินัยกรรม จึงเป็นกรณีที่พินัยกรรมฉบับหลังเพิกถอนพินัยกรรมฉบับแรกเฉพาะส่วนของผู้ตาย ที่ ๒ ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๙๓ และ ๑๖๙๔ ดังนี้ เมื่อผู้ร้องมิได้รับทรัพย์สินตามพินัยกรรมฉบับหลังถือว่าผู้ร้อง เป็นทายาทโดยธรรมผู้ที่มีได้รับประโยชน์จากพินัยกรรมของผู้ตายที่ ๒ เป็นผู้ถูกตัดมิให้รับมรดกตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๐๘ วรรคท้าย ผู้ร้องจึงไม่ใช่ทายาทหรือผู้มีส่วนได้เสียที่จะร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกในส่วนของผู้ตายที่ ๒ ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๑๓

- เรื่องข้อกำหนดพินัยกรรมตกเป็นโมฆะ เนื่องจากไม่กำหนดตัวบุคคลแน่นอนให้เป็นผู้รับพินัยกรรม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๒๐๑/๒๕๕๘

ข้อกำหนดในพินัยกรรมที่มีได้กำหนดให้บุคคลใดได้รับทรัพย์สินมรดก เพียงแต่ให้ผู้จัดการมรดกจ่ายเงินช่วยเหลือแก่ผู้มีชื่อตามความจำเป็น นับว่าเป็นการไม่กำหนดตัวบุคคลแน่นอนให้เป็นผู้รับพินัยกรรม ทั้งระบุไว้ ไม่ชัดเจนจนไม่อาจที่จะทราบแน่นอนได้ว่าให้ทรัพย์สินแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใดจำนวนมากน้อยเพียงใดตามแต่ใจ ของผู้ร้องและผู้คัดค้านที่ ๑ ซึ่งเป็นผู้จัดการทรัพย์สินมรดก จึงตกเป็นโมฆะตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๐๖ (๒) และ (๓)

แม้ข้อกำหนดในพินัยกรรมตกเป็นโมฆะตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๐๖ (๒) และ (๓) แต่พินัยกรรมในส่วนที่ เจ้ามรดกแสดงเจตนาตั้งผู้จัดการมรดกยังคงสมบูรณ์ หากตกเป็นโมฆะไปด้วยไม่

- เรื่องการพิจารณาพิสูจน์ของทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกเนื่องจากเป็นบุตรนอกกฎหมายที่เจ้ามรดกรับรองแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๒๗๒/๒๕๖๒

โจทก์กล่าวอ้างว่า โจทก์เป็นทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกเนื่องจากโจทก์เป็นบุตรนอกกฎหมาย ที่เจ้ามรดกได้รับรองแล้ว จึงเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายและเป็นทายาทโดยธรรมที่มีสิทธิ รับมรดกของเจ้ามรดกตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๒๗, ๑๖๒๙ (๑) ดังนั้น โจทก์จึงมีภาระการพิสูจน์ให้ข้อเท็จจริง

รับฟังได้ตามมาตรา ๑๖๒๗ ซึ่งประกอบด้วยข้อเท็จจริง ๒ ส่วน ส่วนแรกคือ ข้อเท็จจริงที่ว่า โจทก์เป็นบุตรของเจ้ามรดก และส่วนที่สองคือ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพฤติการณ์ของเจ้ามรดกที่รับรองว่าโจทก์เป็นบุตรของตน เช่น เจ้ามรดกเป็นผู้แจ้งเกิดให้แก่โจทก์ว่าโจทก์เป็นบุตรของตน ยอมให้ใช้ชื่อสกุล เป็นผู้อุปการะเลี้ยงดู และส่งเสียให้การศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนแนะนำและแสดงออกแก่บุคคลทั่วไปอย่างเปิดเผยว่าโจทก์เป็นบุตร

หลักฐานทางทะเบียนราษฎรระบุว่า โจทก์เป็นบุตรของ ข. กับ บ. สำเนาทะเบียนบ้านซึ่งเป็นเอกสารมหาชนซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ทำขึ้น จึงต้องด้วยข้อสันนิษฐานว่าเป็นของแท้จริงและถูกต้องตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๒๗ โจทก์ต้องมีพยานหลักฐานที่มีน้ำหนักมั่นคงและน่าเชื่อถือมานำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานดังกล่าวจึงจะรับฟังได้ตามข้อกล่าวอ้างของโจทก์

- เรื่องประโยชน์ที่จะได้รับตามสัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมเสมือนหนึ่งเป็นทรัพย์มรดก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๘๘๓/๒๕๕๙

ส. ทำสัญญาประกันชีวิตกับจำเลยโดยระบุให้ ท. เป็นผู้รับประโยชน์ เป็นสัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอก เมื่อ ส. และ ท. ต่างถึงแก่ความตาย ซึ่งไม่ว่า ท. จะถึงแก่ความตายก่อนหรือหลัง ส. ท. ก็ถึงแก่ความตายเช่นเดียวกัน ดังนั้น เมื่อ ท. ผู้รับประโยชน์ถึงแก่ความตายจึงไม่อาจเข้ารับประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิตของ ส. ได้ จึงไม่อาจถือว่า ท. จะได้รับประโยชน์จากการจ่ายเงินตามเงื่อนไขของกรมธรรม์และไม่ถือว่าเงินตามกรมธรรม์ที่จำเลยจะต้องจ่ายให้แก่ ท. ซึ่งเป็นผู้รับประโยชน์นั้นตกเป็นของกองมรดก ท. กรณีต้องถือว่า ท. ผู้รับประโยชน์ไม่อาจเข้าถือเอาประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิตของ ส. ดังนั้นประโยชน์ที่จะได้รับจากสัญญาประกันชีวิตจึงต้องตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของ ส. ผู้เอาประกันภัยเสมือนหนึ่งเป็นทรัพย์มรดกซึ่งผู้จัดการมรดกของ ส. หรือทายาทโดยธรรมจึงจะมีสิทธิเรียกร้องเอาเงินตามเงื่อนไขกรมธรรม์ประกันชีวิตของ ส. เมื่อโจทก์เป็นเพียงผู้จัดการมรดกของ ท. โจทก์จึงไม่มีสิทธิฟ้องเรียกให้จำเลยชำระเงินตามกรมธรรม์ประกันชีวิตของ ส. ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๒๑/๒๕๕๔

ผู้ตายทำสัญญาประกันชีวิตไว้กับบริษัทประกันชีวิต โดยระบุภริยาเป็นผู้รับประโยชน์ ปรากฏว่าภริยาผู้ตายถึงแก่ความตายก่อนผู้ตาย เมื่อผู้ตายถึงแก่ความตาย บริษัทประกันชีวิตส่งจ่ายตัวแลกเงินระบุชื่อภริยาผู้ตายเป็นผู้รับเงิน ดังนี้ เงินตามสัญญาประกันชีวิตมิใช่ทรัพย์สินที่ผู้ตายมีอยู่ในขณะถึงแก่ความตายจึงไม่ใช่มรดกของผู้ตาย ส่วนภริยาผู้ตายซึ่งเป็นผู้รับประโยชน์ตามกรมธรรม์ประกันภัยก็ถึงแก่ความตายไปก่อนผู้ตาย ย่อมไม่อยู่ในฐานะผู้รับประโยชน์ที่จะได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิต สิทธิของภริยาผู้ตายที่จะได้รับเงินตามกรมธรรม์ประกันภัยยังไม่เกิดขึ้น เงินตามตัวแลกเงินจึงไม่เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทของภริยาผู้ตาย

แม้เงินตามตัวแลกเงินจะมีใช้ทรัพย์สินมรดกของผู้ตาย แต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ ลักษณะมรดก เป็นบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งในอันที่จะใช้บังคับแก่เงินตามสัญญาประกันชีวิต เงินตามตัวแลกเงินจึงควรตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของผู้ตายเสมือนหนึ่งเป็นทรัพย์สินมรดก

- เรื่องการจัดการมรดกไม่มีกฎหมายบัญญัติว่า ผู้จัดการมรดกต้องได้รับความยินยอมจากทายาท แต่บัญญัติให้ผู้จัดการมรดกมีสิทธิและหน้าที่ที่จะกระทำการอันจำเป็นเพื่อจัดการมรดกโดยทั่วไปหรือเพื่อแบ่งปันทรัพย์สินมรดก

คำชี้ขาดความเห็นแย้งที่ ๒๔/๒๕๕๙

การจัดการมรดกไม่มีกฎหมายบัญญัติว่า ผู้จัดการมรดกต้องได้รับความยินยอมจากทายาท แต่บัญญัติให้ผู้จัดการมรดกมีสิทธิและหน้าที่ที่จะกระทำการอันจำเป็นเพื่อจัดการมรดกโดยทั่วไปหรือเพื่อแบ่งปันทรัพย์สินมรดก อีกทั้งการแบ่งปันทรัพย์สินมรดกนั้น อาจทำได้โดยทายาทต่างเข้าครอบครองทรัพย์สินเป็นส่วนสัด หรือโดยการขายทรัพย์สินมรดกแล้วเอาเงินที่ขายได้มาแบ่งปันกัน ซึ่งหากผู้จัดการมรดกทำหน้าที่แบ่งปันทรัพย์สินมรดกให้แก่ทายาทโดยอำนาจหน้าที่และเป็นไปโดยสุจริตแล้ว แม้จะไม่ใช่ที่พอใจแก่ทายาท ก็ไม่เป็นความผิดฐานผู้จัดการมรดกตามคำสั่งศาลยกออกทรัพย์สินในกองมรดก

(แหล่งที่มา: อัยการนิเทศ เล่มที่ ๘๓ พ.ศ. ๒๕๖๑ หน้า ๕ – ๖)

สำนักงานในส่วนกลาง

สำนักงาน	โทรศัพท์
- สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน	๐-๒๑๔๒-๑๕๒๘
- สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายแผนช่วยเหลือทางกฎหมาย	๐-๒๑๔๒-๑๕๓๐
- สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคุ้มครองสิทธิ	๐-๒๕๑๕-๔๐๖๐, ๐-๕๑๕-๔๐๖๑
- สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคุ้มครองสิทธิประชาชนระหว่างประเทศ	๐-๒๑๔๒-๑๕๓๒, ๐-๒๑๔๒-๑๕๓๓
- สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายช่วยเหลือทางกฎหมาย ๑	๐-๒๕๑๕-๔๐๔๘
- สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายช่วยเหลือทางกฎหมาย ๒	๐-๒๒๒๒-๘๑๒๑ ต่อ ๑๐๒-๑๐๕
- สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายช่วยเหลือทางกฎหมาย ๓	๐-๒๔๑๕-๐๐๒๐-๙ ต่อ ๑๐๔-๑๐๘
- สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายช่วยเหลือทางกฎหมาย ๔ (มีนบุรี)	๐-๒๑๗๑-๔๐๕๓ ต่อ ๔๑๓ ๐-๒๑๗๑-๔๐๕๗

สำนักงานต่างจังหวัด

สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัด
และสาขาทุกแห่งทั่วราชอาณาจักร

สายด่วน (Call center)

โทร. 1157

มีปัญหาทางกฎหมาย ปรึกษา สคช.

สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน (สคช.)
สำนักงานอัยการสูงสุด

อาคารราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา ถนนแจ้งวัฒนะ
แขวงทุ่งสองห้อง. เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210. โทร 0-2 142-2034.

อาคารถนนรัชดาภิเษก ถนนรัชดาภิเษก แขวงจอมพล เขตจตุจักร กรุงเทพฯ
โทร. 0-2515-4048, 0-2515-4060 และ สายด่วน 1157

อาคารหลักเมือง ถนนหน้าหีบเผย แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ
โทร. 0-2222-8121-5 ต่อ 102-105, 111-117

อาคารธนบุรี ถนนเอกชัย แขวงบางขุนเทียน เขตจอมทอง กรุงเทพฯ
โทร. 0-2416-0796, 0-2415-0020-9 ต่อ 104-108

อาคารมีนบุรี ถนนสีหบุรานุกิจ แขวงมีนบุรี เขตมีนบุรี กรุงเทพฯ
โทร. 0-2171-4057, 0-2171-4053 ต่อ 412-413

และที่สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมาย
และการบังคับคดีจังหวัดและสาขาทุกแห่งทั่วราชอาณาจักร

.. “ จะแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมาย
เพื่อให้พ้นจากความรับผิดชอบไม่ได้ ” ..